

PROVINCIE ■■ UTRECHT

Een overzicht van de grote opgaven

Overdrachtsdocument

Voorwoord

Op 15 maart 2023 zijn de Provinciale Statenverkiezingen. Om de toekomstige Statenleden voor te bereiden op hun nieuwe taken, is dit ambtelijk overdrachtsdocument opgesteld. In dit document laat de ambtelijke organisatie u zien welke opgaven er op ons afkomen en hoe de provincie ervoor staat.

Met het vaststellen van de Omgevingsvisie provincie Utrecht in 2021 is de lijn richting de toekomst uitgezet. We werken met elkaar aan een gezonde en veilige leefomgeving, waar het voor iedereen fijn wonen, werken en recreëren is. Dit realiseren we door als provincie bij te dragen aan de maatschappelijke opgaven en onze partners als gemeenten, waterschappen en maatschappelijke instellingen hierin te ondersteunen. De opgaven toekomstbestendig wonen, ontwikkeling landelijk gebied, mobiliteit en klimaat zijn de komende jaren de grootste uitdagingen. Net als hoe we deze opgaven ruimtelijk gaan ordenen en inpassen. Want de beperkte beschikbare ruimte vraagt om keuzes om verder te komen met deze grote opgaven.

De opgaven worden nog eens extra uitdagend door ontwikkelingen in onze omgeving. De hoge energieprijzen en de inflatie, de oorlog in Oekraïne en een toename van vluchtelingen, het alert zijn op corona, de stikstofproblematiek, het lage vertrouwen in de overheid. De meeste van deze ontwikkelingen hebben ons overvallen. Het laat zien dat we de toekomst niet kunnen voorspellen. En dat kunnen inspelen op veranderingen, flexibel en wendbaar zijn, een groot goed is.

In deze veranderende wereld pakken we als provincie de uitdagingen aan waar de samenleving voor staat waaronder een aantal taken die het rijk bij de provincies belegt. Dat moeten we combineren met doelen die we onszelf eerder al hebben gesteld. Ambities kunnen zich daardoor opstapelen. Dat brengt spanning met zich mee. Onze uitvoeringscapaciteit en die van onze

partners laat het niet toe dat we overal vol op inzetten. Tegelijkertijd leidt te veel versnippering van de inzet - alles een beetje proberen te doen - tot minder resultaat. Het is dus zoeken naar de goede balans en keuzes. In dit overdrachtsdocument geven we vanuit een ambtelijke blik inzicht in de mogelijke ruimte bij de opgaven die de komende Statenperiode spelen. Zodat Statenleden in staat gesteld worden om hun eigen politieke keuzes te maken.

Met het uitgangspunt van een gezonde en veilige leefomgeving in gedachten, is dit overdrachtsdocument opgezet volgens de thema's van de Omgevingsvisie. Hierdoor ontstaat een meer integrale blik op de thema's met meer herkenbaarheid en lijn in de onderwerpen. We sluiten uiteraard in alle thema's aan bij maatschappelijke ontwikkelingen. Naast de inhoudelijke hoofdstukken vindt u ook een schets van de organisatie en van de provinciale financiën.

Wij hopen dat de informatie in dit overdrachtsdocument een goede basis geeft voor het werk als Statenlid. Mochten er bij het lezen van dit document nog verdiepende vragen zijn, dan beantwoorden wij die graag. Ook hopen we dat het overdrachtsdocument ondersteunend is bij het proces gericht op de het opstellen van het coalitieakkoord.

Daarbij doen wij de onderhandelende partijen een aanbod voor ondersteuning. Wij gaan graag met u in overleg om te kijken hoe wij deze ondersteuning, passend bij uw wensen, het best vorm kunnen geven. We hebben op de verschillende onderdelen detailinformatie beschikbaar en waar gewenst lichten we een en ander toe. We stellen graag onze hulp beschikbaar tijdens het onderhandelingsproces en bij het opstellen en schrijven van het coalitieakkoord.

Wij wensen de nieuwe Statenleden heel veel succes de komende vier jaar en zien uit naar een goede samenwerking.

Namens de provinciale organisatie,

Anneke Knol-van Leeuwen

Provinciesecretaris / algemeen directeur

Inhoud

1 Grote opgaven vragen keuzes	4	8 Levend landschap, erfgoed en cultuur	51
2 Toekomstbestendige natuur en landbouw	11	8.1 Inleiding	52
2.1 Inleiding	12	8.2 Landschap en ruimtelijk erfgoed ontwikkelen mee met de grote provinciale opgaven	52
2.2 Biodiversiteitsherstel	13	8.3 Cultuur- en erfgoedvoorzieningen op niveau	54
2.3 Transitie landbouw, doel en tegelijkertijd middel	16	9 Organisatie	56
3 Vitale steden en dorpen	18	9.1 Inleiding	57
3.1 Inleiding	19	9.1 Hoe we (samen)werken	57
3.2 Woningbouw	19	9.2 Toekomstgerichte organisatie en bedrijfsvoering	58
3.3 Ruimte voor economische ontwikkeling	22	10 Financiën	60
4 Klimaatneutraal, klimaatbestendig en waterrobuust	24	10.1 Inleiding	61
4.1 Inleiding	25	10.2 Financiën op hoofdlijnen in de periode 2023-2027	62
4.2 Klimaatadaptatie	25	10.3 Ontwikkelingen en onzekerheden	63
4.3 Klimaatmitigatie	28	10.4 Beïnvloedbare ruimte	66
4.4 Water en bodem als basis voor transitie landelijk gebied en verstedelijking	29	10.5 Risicomanagement en weerstandsvermogen	66
4.5 Veenweiden en bodemdaling	32	10.6 Conclusie ten aanzien van de financiële positie	67
5 Duurzame energie	34	Bijlagen	68
5.1 Inleiding	35	1 Verduidelijking termen, taken en rollen	68
5.2 Duurzame energie	35	2 Staat van de organisatie	71
6 Duurzaam, gezond en veilig bereikbaar	38	3 Beïnvloedingsruimte per programma	74
6.1 Inleiding	39	4 Draaiknoppen overdrachtsdocument extensiveeropties en intensiveeropties	80
6.2 Bereikbaar maken van de woningbouwopgave	39		
6.3 Mobiliteit die bijdraagt aan de ambities van klimaat, energie en leefbaarheid	43		
7 Stad en land gezond	46		
7.1 Inleiding	47		
7.2 Groen groeit mee met verstedelijking	47		
7.3 Gezonde en veilige leefomgeving	49		

1

Grote opgaven vragen keuzes

Provincie Utrecht werkt vanuit haar verschillende bevoegdheden en taken aan een gezonde en veilige leefomgeving. Binnen deze vaste (wettelijke) taken, en soms ook daarbuiten, komen er grote en complexe opgaven op ons af. De komende jaren zijn toekomstbestendig wonen, de ontwikkelingen in het landelijk gebied, mobiliteit en klimaat de grootste uitdagingen. De belangrijkste vraag is hoe we deze opgaven ruimtelijk gaan ordenen en inpassen. De urgentie is groot, maar het is simpelweg niet mogelijk om alles met het gewenste ambitieniveau op te pakken. Er moeten keuzes gemaakt worden voor realistische doelen en de inzet van geld en mensen. Dat vraagt daadkracht, lef en de wil om er samen voor te gaan.

Rol en taken van de provincie

De provincie heeft bevoegdheden en taken op onder meer ruimtelijke ordening, water en bodem, natuur, regionale mobiliteit, cultuur en regionale economie. Het verlenen van vergunningen, toezicht en handhaving, aanbieden van regionaal openbaar vervoer en het onderhoud van provinciale (vaar)wegen zijn wettelijke taken die wij moeten uitvoeren. Ook heeft de provincie een toezicht-houdende rol op de waterschappen en gemeenten. Lees meer over de kerntaken van de provincie. Voor sommige taken ligt de invulling vast in wettelijke kaders. Voor andere taken zijn afspraken gemaakt met andere overheden en partners. Daarnaast zijn er onderwerpen waarbij Provinciale Staten zelf kunnen bepalen of en in hoeverre ze het op willen pakken. Zo was er in het coalitieakkoord van 2015 extra aandacht voor economie en in het coalitieakkoord van 2019 voor sport en een sociale agenda. Provinciale Staten bepalen daarbij de ambitie, doelen en kaders. Gedeputeerde Staten (en daarmee de ambtelijke organisatie) zorgen voor de uitvoering.

Voor alle drie de soorten taken (wettelijk, afspraken, wenselijk) bepaalt u als Staten met welk ambitieniveau u deze taken oppakt. En welke rol de provincie daarbij inneemt. Lees meer over de rollen van de provincie. De laatste jaren vraagt het Rijk een ruimtelijke regierol van provincies, bijvoorbeeld bij de opgaven in het landelijk gebied en bij de woningbouwopgave. De provincie is als middenbestuur goed in staat (en democratisch gelegitimeerd) om regie te voeren op de grote ruimtelijke opgaven en deze in samenhang de komende jaren uit te voeren. De schaalgrootte van de provincie zorgt ervoor dat we naar het grote plaatje kunnen kijken en tegelijkertijd intensief samen kunnen werken met lokale partijen. Deze samenwerking met partners, zoals andere overheden, maatschappelijke partners, ondernemers en inwoners is cruciaal. De nieuwe en sterkere rol vraagt dus veel als het gaat om samenwerking (zowel intern als extern) en om personele formatie en geld. Hierover is overleg met het Rijk.

Beïnvloedbare ruimte

Een substantieel deel van de begroting wordt besteed aan wettelijke taken zoals de exploitatie van het openbaar vervoer, wegonderhoud en regulerende werkzaamheden voor ruimtelijke ordening en natuur. Middelen hiervoor zitten als het ware 'vast'. Een deel van de begroting biedt wel mogelijkheden om gelden anders te gebruiken. In hoofdstuk 10 en bijlage 3 is in beeld gebracht waar de beïnvloedbare ruimte zit. Deze keuzes kunnen niet zonder maatschappelijke impact worden uitgevoerd.

De grote maatschappelijke opgaven: meer dan de som der delen

Komende jaren komt een aantal grote opgaven en transities op de provincie af. Ze vragen ruimte, personele inzet en geld en schuren met elkaar. Onderling en om een gezonde leefomgeving te bereiken. Ambities op het ene vlak hebben invloed op de ambities op een ander vlak, zoals in de Groeisprong 2040 (de financiële doorrekening van de ambities uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht) is uitgelegd. Er zijn geen eenvoudige oplossingen meer.

Transities

De kernopgaven hebben een transitiekarakter. Dat betekent dat er geen eenvoudige oplossingen zijn: een structurele verandering is noodzakelijk en de uitkomst is aan het begin niet helder te omschrijven. Kenmerk van transities is dat de gewenste ontwikkeling botst met huidige werkwijzen en structuren. Bij transities schuurt het. De werkwijze die bij transities past is een werkwijze van systematisch 'leren door te doen', startend bij de gebieden waar de opgaven gerealiseerd moeten worden, waar tegen problemen wordt aangelopen en waar oplossingen ontstaan. Daarnaast vraagt het ook helderheid in welke rol wij nemen en keuzes in prioriteitstelling op punten waar het schuurt.

Vanuit het Rijk is er voor de provincies bij deze transities een regisserende (en uitvoerende) rol weggelegd.

Lees meer over de samenwerking Rijk en provincies.

De samenhang tussen de opgaven is zo groot dat een overkoepelende en integrale aanpak noodzakelijk is. Dit vraagt van de provincie structurele veranderingen en een andere manier van kijken en handelen. Bijvoorbeeld als het gaat om samenwerken, zowel binnen de organisatie als met andere overheden (als één overheid) en andere partners. Het vraagt om een realistisch beeld van de mogelijkheden en invloed van de provincie om opgaven te realiseren.

De belangrijkste maatschappelijke opgaven en transities lichten we hieronder kort toe.

Transitie landelijk gebied

Nederland heeft (inter)nationale afspraken gemaakt om verschillende natuur-, water- en klimaatdoelstellingen te halen (onder andere door de reductie van stikstof). Centraal staan het herstel van de biodiversiteit, het verbinden van natuurgebieden en een transitie naar een landbouw die bijdraagt aan het halen van maatschappelijke- en milieudoelen. Daarbij zijn behoud en zo mogelijk het versterken van de leefbaarheid en economische vitaliteit belangrijk. De uitvoering hiervan wordt het meest zichtbaar in het landelijk gebied. Dit komt samen in het Nationaal Programma Landelijk gebied (NPLG). Hieruit volgt een nieuwe aanpak, waarbij het Rijk de provincie opdracht heeft gegeven voor het opstellen van het Utrechts gebiedsprogramma landelijk gebied (UPLG) en de uitvoering via een gebiedsgerichte aanpak. In deze nieuwe aanpak, de Uitvoeringsstrategie Landelijk Gebied (ULG) is de sturing samen met medeoverheden en maatschappelijke organisaties essentieel. De provincie neemt hierin een regisserende rol.

Verstedelijking en de woonopgave

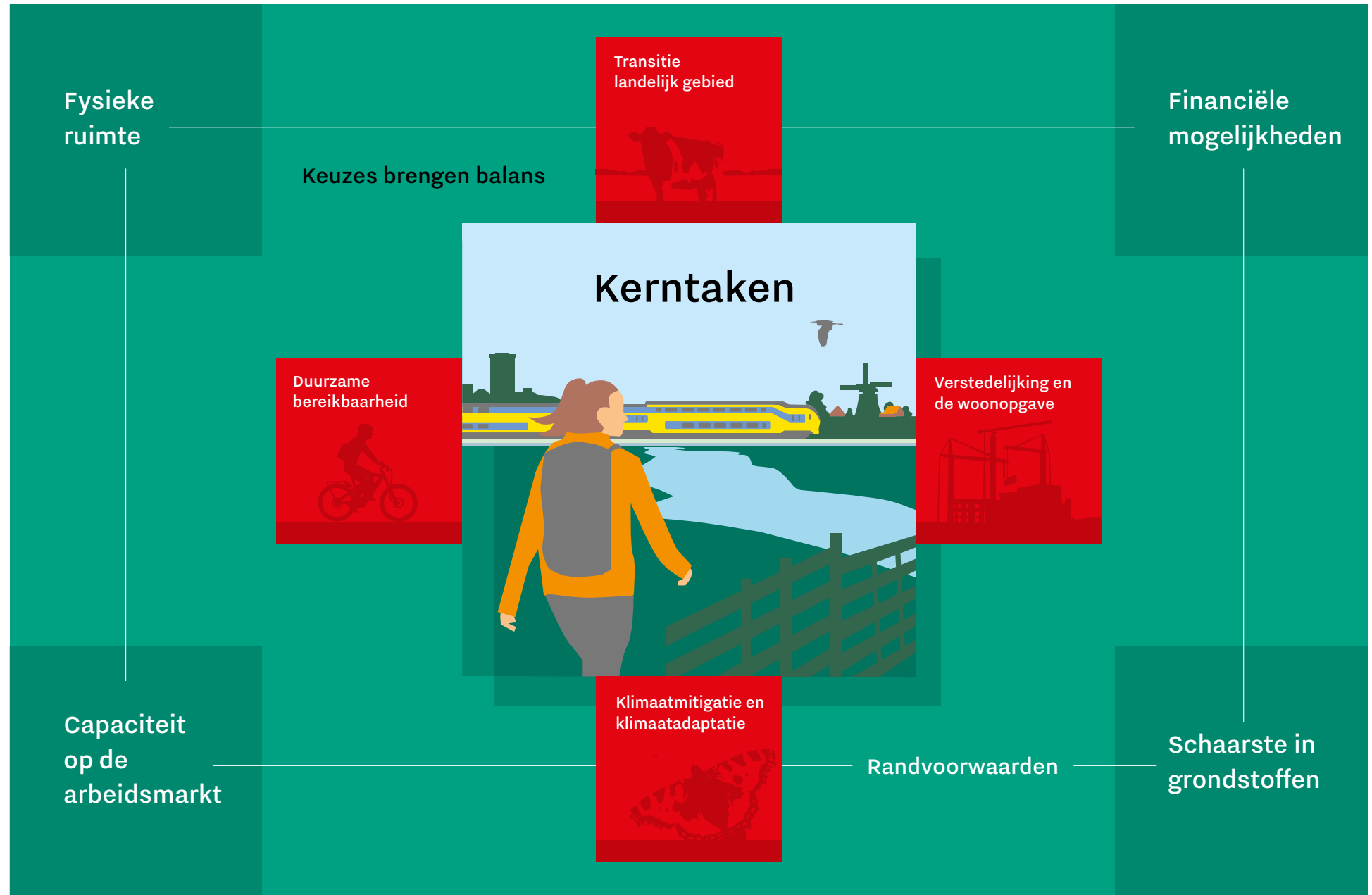
De bevolking groeit (een kwart meer inwoners in 2040) en de samenstelling van huishoudens verandert. Daardoor is er behoefte aan meer woningen in de provincie¹. De bouwopgave is groot, met circa 85.000 te bouwen woningen in de provincie Utrecht tot 2030.

De provincie wil de woningbouw samen met gemeenten, woningcorporaties en Rijk versnellen. Tussen de opgave 'versnellen en betaalbaar bouwen' en randvoorwaarden en ambities is een spanningsveld. Bijvoorbeeld als het gaat om bereikbaarheid, stikstof, groen, het uitgangspunt 'water en bodem sturend' en economische ontwikkelingen als inflatie. Niet in alle plannen zijn alle kwantitatieve en kwalitatieve ambities volledig te realiseren.

Klimaatmitigatie en klimaatadaptatie

Het veranderende klimaat vraagt om aanpassingen van de omgeving en om gedragsverandering om risico's die hiermee samenhangen te beperken (klimaatadaptatie). Het vraagt daarbij ook om maatregelen om de omvang en snelheid van opwarming van de aarde te beperken (klimaatmitigatie). De draagkracht van het bodem- en watersysteem loopt tegen zijn huidige grenzen aan. Steeds vaker leiden hitte, droogte en piekbuien tot overlast voor inwoners en ondernemers. Door (ruimtelijke) keuzes te maken, gedragsverandering en maatregelen te nemen, kunnen we zorgen dat de provincie in 2050 klimaatbestendig is. Daarnaast is in het Klimaatakkoord afgesproken dat de uitstoot van broeikasgassen in 2030 49% minder moet zijn dan in 1990. Deze ambitie is door het Rijk bijgesteld naar 55%. De doelen uit het Klimaatakkoord worden met het huidige beleid van de provincie niet gehaald. Er is een integrale aanpak nodig om de doelen te halen. Dit raakt vrijwel alle beleidsthema's, met name mobiliteit, de gebouwde omgeving, het veenweidegebied, de landbouwtransitie en de energietransitie. Ook is een versnelling van de grondstoftransitie naar een circulaire samenleving nodig om de uitstoot te reduceren.

¹ Trendonderzoek Groeisprong, TwijnstraGudde, Macrotrends provincie Utrecht, p.6

Duurzame bereikbaarheid

Door de centrale ligging van de provincie en de groei van inwoners en bedrijven, is het netwerk op weg, spoor, busbaan, water, tramlijn, voetpad en fiets zwaar belast². Bereikbaarheid en duurzame mobiliteit zijn een belangrijke voorwaarde voor een gezonde en veilige leefomgeving. De grote en complexe uitdaging is te komen tot vernieuwende en passende mobiliteitsoplossingen. Deze moeten bijdragen aan een betere bereikbaarheid en een kwalitatief hoogwaardige Utrechtse regionale samenleving. Kortom: een mobiliteitstransitie naar een gezonde en duurzame manier van vervoer, ander reisgedrag en op een ander schaalniveau. Hierbij spelen ook vraagstukken rondom de beheer- en onderhoudskosten van tram, en andere provinciale infrastructuur een rol.

Ruimtelijk voorstel

Alle opgaven komen bij elkaar in de ruimtelijke ordening van de provincie. Het Rijk vraagt van de provincies in al deze trajecten een rol als (gebieds)regisseur. Het maken van afwegingen tussen de vele opgaven is daarbij spannend. Niet overal kan een 10 behaald worden. Is een 6 soms ook goed? De puzzel die dit met zich meebrengt vraagt de komende jaren aandacht.

Ruimtelijk voorstel

Alle opgaven komen bij elkaar in de ruimtelijke ordening van de provincie: op verschillende schaalniveaus.

1. Allereerst vraagt het Rijk aan de provincies om op het schaalniveau van de provincie alle opgaven en transities te vertalen in een integraal ruimtelijk voorstel. Daarvoor staan in het startpakket fysieke leefomgeving (december 2022) de Rijkskeuzes en de vragen aan de provincies daarbij. Provincies moeten deze keuzes en bijbehorende vragen ruimtelijk vertalen, inpassen en combineren met de eigen keuzes (bijvoorbeeld uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht). Met het totaaloverzicht van de 12 gelegde provinciale ruimtelijke puzzels wordt voor het Rijk duidelijk waar ruimtelijke opgaven wel/niet realiseerbaar zijn en welke eventuele herverdeling nodig is. Daarna komen Rijk en provincie in samenspraak tot een ruimtelijk arrangement met wederkerige afspraken. Deze werkwijze is nieuw, wordt cyclisch en structureel en kent veel raakvlakken met de Omgevingsvisie.
2. Ook op meer lokale schaal vragen de transities, gecombineerd met lokale opgaven om keuzes. Daarbij geldt dat in de drukker en voller wordende provincie Utrecht het steeds ingewikkelder wordt om belangen te combineren. Er zullen steeds vaker ruimtelijke afwegingen en keuzes nodig zijn. Lokale samenwerkingspartners zoals gemeenten vragen steeds meer om samen met de provincie als één overheid transities en transformaties aan te pakken.

Randvoorwaarden

Er komt veel op de provincie af en we hebben een flink pakket wettelijke taken. We moeten veel en we willen veel. Tegelijkertijd kunnen we niet alles direct beïnvloeden en zijn we van randvoorwaarden afhankelijk om onze doelen te kunnen behalen. Dit maakt dat niet alles gerealiseerd kan worden. Dat geeft spanning in keuzes die gemaakt moeten worden.

Fysieke ruimte

De beschikbare ruimte in de provincie is beperkt. De toenemende ruimtedruk maakt het lastig om alle ambities waar te maken en een plek te realiseren voor alle verschillende functies. Soms passen functies niet bij elkaar, omdat ze elkaar negatief beïnvloeden. Soms past het letterlijk niet. Om de opgaven te realiseren moet een ruimtelijk voorstel gemaakt worden, door creatieve oplossingen te bedenken en keuzes te maken.

Schaarste in grondstoffen

We zijn afhankelijk van (natuurlijke) bronnen om in onze behoeften te voorzien en ontwikkelingen mogelijk te maken. Steeds vaker zijn deze bronnen beperkt en is deze beperking voelbaar. Denk aan gas en de beschikbaarheid van schoon drinkwater. De eerste stap om uitputting van bronnen te voorkomen is om de vraag naar grondstoffen zoveel mogelijk te beperken. Voor de vraag naar grondstoffen die overblijft, moet gekeken worden naar duurzame grondstoffen met oog voor een gezonde leefomgeving. Ook moeten de grondstoffen zo efficiënt mogelijk worden (her)gebruikt: circulariteit.

² Trendonderzoek Groeisprong, TwijnstraGudde, Regionale trends provincie Utrecht, Opkomende trends bereikbaarheid #1, 4, 11, 12

Naast schaarste aan grondstoffen zelf, is er ook schaarste in de mobiliteit van de grondstoffen. Zo is de beschikbare capaciteit op het elektriciteitsnet (er is momenteel sprake van netcongestie) een randvoorwaarde voor de aanleg van zonnepanelen, woningbouw en vestiging van nieuwe bedrijven. Deze schaarstes vragen om andere keuzes dan vroeger.

Capaciteit op de arbeidsmarkt

De spanning op de arbeidsmarkt en het tekort aan voldoende gekwalificeerde medewerkers raakt onze uitvoeringskracht, die van onze partners en van de markt. Dit heeft gevolgen voor het realiseren van de ambities. Ambities waarvoor de provincie (gespecialiseerde) inzet moet leveren, maar ook bijvoorbeeld specialistische inzet van de markt voor het bouwen van duurzame, circulaire woningen.

Financiële mogelijkheden

De nieuwe opgaven die op de provincie afkomen vragen om investeringen. Soms leiden die tot structureel hogere lasten. De financiële mogelijkheden moeten aansluiten bij de grotere rol en verantwoordelijkheid van provincies, zodat zij die rol ook kunnen waarmaken. Wat precies nodig is, is nog niet bekend. De transitieopgaven laten zich niet eenvoudig in een financieel plan vatten en het Rijksbeleid is nog in ontwikkeling. Dat dwingt ons om samenhangende keuzes te maken en na te denken over nieuwe, inventieve oplossingen. En dat in een context van stijgende prijzen: hogere investeringskosten, maar ook stijging van structurele exploitatielasten en beheer- en onderhoudskosten.

Het is goed om ons te realiseren dat de grote opgaven waar we voor staan transities zijn. Die laten zich niet aan het begin uittekenen en uitrekenen. Goed dus om ruimte te laten om onderweg bij te sturen als nieuwe omstandigheden en nieuwe inzichten daarom vragen.

Hoe de opgaven en transities te realiseren

Het realiseren van de grote opgaven en transities vraagt om andere werkwijzen. In de Omgevingsvisie provincie Utrecht is de basis gelegd om daarmee aan de slag te gaan.

Integraal, gebiedsgericht en omgevingsgericht

Opgaven komen samen op een plek. In regio's, steden, dorpen, wijken of polders. Op gebiedsniveau moeten opgaven verbonden worden en keuzes gemaakt worden in wat echt te realiseren is. Niet alles kan overal. Door naast opgaven ook de gebieden en mensen centraal te stellen, komen we tot een passende uitvoering met alle betrokken stakeholders.

Ontwikkelingen concentreren en combineren

De vele opgaven zorgen voor een grote druk op de ruimte. Het is een uitdaging om de vele opgaven een plek te geven. Daarom kiezen we ervoor de schaarse ruimte efficiënt te benutten en functies slim te combineren en te concentreren.

Data en informatie

De Nederlandse samenleving wordt steeds meer een informatiesamenleving. Ook bij de genoemde opgaven neemt de rol van digitalisering toe. We moeten data, informatie en kennis op orde hebben om aan te sluiten bij de ontwikkelingen in de maatschappij. Gebruik van data biedt nieuwe kansen om onze maatschappelijke opgaven op te lossen³. Ook in de provincie kan dit winst opleveren. Met data en kennis kunnen we integraler werken, beter monitoren welk effect ons beleid heeft en goed onderbouwde beleidskeuzes en politieke beslissingen nemen.

Samenwerking: werken als één overheid

Onze opgaven vragen steeds vaker om een gezamenlijke aanpak. Voor de buitenwereld zijn Rijk, provincie, waterschappen en gemeenten één. Als overheden zelf zetten we stappen om het werken als één overheid tot uitvoering te brengen. Toch blijft dat een uitdaging voor de verschillende overheidslagen met elk hun eigen democratische rol en verantwoordelijkheden.

Stimuleren van ontwerp, innovatie en ondernemerschap

De inzet van kennisinstellingen en ondernemers helpt de provincie om de transitieopgaven verder te brengen, met innovatieve en creatieve oplossingen. Het regionale bedrijfsleven ondersteunt zo de energietransitie, woningbouwopgave en circulaire economie. Ook bieden zij de basis voor de brede welvaart, met werkgelegenheid en een gezonde en veilige leefomgeving.

³ Rijksoverheid, De interbestuurlijke datastrategie

Over dit overdrachtsdocument

In de volgende hoofdstukken gaan we dieper in op de opgaven en doelen die we zien voor de volgende coalitieperiode. Deze opgaven zijn per thema van de Omgevingsvisie gestructureerd. Daarnaast wordt er informatie over de organisatie en financiële positie van de provincie gegeven.

De urgentie en ambitie zijn groot, maar niet alles kan. De financiële en personele armslag is immers limitatief. Keuzes maken geeft duidelijkheid, maar kan ook lastig zijn. Daarom geven wij u enkele inzichten en adviezen mee die kunnen helpen om tot keuzes te komen:

- Een groot deel van de inzet (mens en geld) is structureel van aard en gekoppeld aan de structurele (wettelijke) provinciale taken;
- Zet mensen en geld gericht in op opgaven waar de provincie (in samenwerking met anderen) het beoogde maatschappelijke effect kan bereiken;
- Anticipeer op afspraken met het Rijk (en Rijksinvesteringen);
- Heb aandacht voor ingezette samenwerkingen en gemaakte afspraken. Hierin zijn keuzes te maken, maar dan moet rekening gehouden worden met onder andere de consequenties voor de samenwerkingsrelatie en een afbouwperiode;
- Bepaal in welk tempo en op welke manier de provincie bij wil dragen aan het realiseren van maatschappelijke effecten. Daarbij kan de provincie sturen in rolneming, de inzet van mensen en geld en de manier waarop (o.a. kennis, subsidie, investering);
- Zet gebiedsgericht werken in met regie op uitvoering om onderwerpen aan elkaar te verbinden;
- Verken de mogelijkheden om te werken met gebiedsgedeputeerden om integrale aansturing in gebieden eenvoudiger te maken.

Met dit Overdrachtsdocument geven we u op hoofdlijnen inzicht in wat er speelt in de provincie, zodat u snel over een stevige informatiebasis beschikt. De informatie in dit document is een aanvulling op eerder door de Staten vastgestelde richtinggevende documenten als de Omgevingsvisie Provincie Utrecht, Groeispromg 2040 en Begroting 2023-2026.

Daarbij is het goed u ervan bewust te zijn dat voor een aantal opgaven tijdens de onderhandelingen en het starten van het nieuwe college al afspraken voorbereid moeten worden met het Rijk over grote opgaven en samenwerkingen, zoals onder andere het NPLG (juli 2023) en het ruimtelijk voorstel (oktober 2023).

2

Toekomstbestendige natuur en landbouw

2.1 Inleiding

2.2 Biodiversiteitsherstel

2.3 Transitie landbouw, doel en tegelijkertijd middel

2.1 Inleiding

De provincie werkt aan het behouden en versterken van natuur en landschap (biodiversiteit), stimuleert duurzame landbouw en zet zich in voor een vitaal en (be)leefbaar landelijk gebied. De provinciale natuuropgave en de taken en verantwoordelijkheden staan in de Wet natuurbescherming. De huidige provinciale ambitie is opgenomen in de Omgevingsvisie en de Natuurvisie.

Om te werken aan de toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied, heeft het Rijk het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) geïntroduceerd. Het NPLG vraagt van de provincie om een aantal grote opgaven te realiseren, zoals natuur, water, klimaat en de landbouwtransitie. De provincie voert de regie op het opstellen van het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG), dat juli 2023 klaar moet zijn. In de uitvoering daarvan heeft de provincie verschillende rollen: regisseren, participeren, realiseren en stimuleren. De provincie neemt regie in de gebiedsgerichte aanpak op provinciaal en regionaal niveau in directe afstemming met de medeoverheden en maatschappelijke organisaties. De druk op de grond in onze provincie is hoog. Voor het realiseren van de doelen is bezit van grond noodzakelijk. Om dat te bereiken is actief grondbeleid nodig.

In het NPLG en het op te stellen UPLG wordt een aantal bestaande opgaven geïntensiveerd en versneld. Ook bevatten het NPLG en UPLG nieuwe opgaven, die integraal en gebiedsgericht worden aangepakt. Dit hoofdstuk gaat in op twee belangrijke onderwerpen uit het UPLG: biodiversiteitsherstel en landbouwtransitie. Een derde belangrijk onderwerp, 'water en bodem sturend', komt in hoofdstuk 4 aan bod.

Van NPLG naar UPLG

Het NPLG is een nationaal omgevingswet-programma dat zich richt op een toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied. Een aantal bestaande opgaven wordt geïntensiveerd en versneld, zoals het realiseren van nieuwe natuur, het verbeteren van bestaande natuur en het halen van de verplichte Europese waterdoelen. Ook bevat het programma nieuwe opgaven of een concretisering van opgaven, zoals de groen-blauwe dooradering van het landschap en de klimaatopgave met daarin het verminderen van CO₂ uitstoot, tegengaan van bodemdaling, uitvoering van de bossenstrategie en het verminderen van methaanuitstoot. Een deel van de opgaven vloeit direct voort uit wettelijke taken. Andere taken legt het Rijk met bindende afspraken bij de provincies neer.

Doel van het programma NPLG is een integrale en gebiedsgerichte aanpak van de opgaven. Daarvoor breiden we bestaande provinciale gebiedsaanpakken uit. Denk aan de stikstofopgave, bodemdalingsopgaven en natuuropgaven.

Dit wordt aangevuld met nieuwe gebiedsprocessen in de overige gebieden in de provincie Utrecht. Er zijn negen deelgebieden. Voor ieder deelgebied wordt een gebiedsagenda opgesteld, die aangeeft wat de opgave is. Deze gebiedsagenda's vormen samen het UPLG. In de Uitvoeringsstrategie Landelijk Gebied (ULG) is vastgelegd hoe we deze opgaven gaan organiseren en realiseren. De ULG schetst de kaders en uitgangspunten voor gebiedsgerichte uitvoering in het landelijk gebied.

De centrale regie die de provincie gaat nemen in deze transitie van het landelijk gebied vraagt extra capaciteit en andere vaardigheden van provinciale medewerkers. Vanuit het Rijk wordt hiervoor geld beschikbaar gesteld uit een transitiefonds waarin landelijk zo'n € 24,3 miljard beschikbaar is. Het totaalbudget dat via de provincie extra geïnvesteerd zal worden in het landelijk gebied is nog niet bekend. Het zal naar verwachting veel groter zijn dan het huidige budget van ongeveer € 60 miljoen.

2.2 Biodiversiteitsherstel

2.2.1 Schets van de opgave

De kwaliteit van natuur en landschap staat onder druk. De biodiversiteit gaat achteruit. De provincie heeft de wettelijke taak om maatregelen te nemen voor de bescherming en instandhouding van onder andere Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten. Zowel binnen als buiten het te realiseren Natuurnetwerk Nederland (NNN) waar de Natura2000-gebieden onderdeel van zijn.

De provincie oefent de taken uit die horen bij de Wet natuurbescherming (Wnb), zoals het beschermen en ontwikkelen van natuur en het behouden en herstellen van de biodiversiteit. De provincie is daarbij ook verantwoordelijk om maatregelen te nemen om dieren en planten die van nature in Nederland in het wild voorkomen in stand te houden. Het gaat om soorten die zijn opgenomen in internationale verdragen, de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en de Nederlandse Rode Lijsten.

Om deze doelstellingen te kunnen realiseren moet de provincie in ieder geval voor 2028 haar deel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) af hebben. Het NNN is een netwerk van aangesloten natuurgebieden in ons land. Zo'n netwerk is belangrijk voor de natuur. Grotere natuurgebieden zijn beter bestand tegen droogte, klimaatverandering en andere schadelijke invloeden. Ook kunnen er meer soorten planten en dieren leven en kunnen planten en dieren zich makkelijker verspreiden.

De provincie heeft een opgave voor de kwantiteit (het realiseren van voldoende natuur) en de kwaliteit (het nemen van voldoende maatregelen die de leefgebieden van planten en dieren in stand houden, zowel binnen als buiten natuurgebieden).

De kwaliteit van natuur en landschap staat onder druk

De opgaven voor biodiversiteitsherstel

Realiseren huidige opgave NNN: Voor 2028 moet het NNN gerealiseerd zijn (totaal ruim 31.200 hectare). Daarvoor is nog circa 600 hectare functieverandering nodig en ruim 2.250 hectare inrichting. De kans is groot dat het NNN in 2028 niet af is. Gezien de verantwoordelijkheid voor het behoud van soorten en hun leefgebied is het essentieel deze opgave af te ronden.

Realiseren Groene Contour: De Groene Contour is extra natuur in de directe omgeving van het NNN. Zo wordt de natuur in Utrecht robuuster en minder kwetsbaar. De ambitie is om 3000 hectare Groene Contour te realiseren in 2040.

Realiseren 1500 hectare extra bos: In het klimaatakkoord is afgesproken om in 2030 10% meer bos te realiseren. Dit is uitgewerkt in het provinciaal Strategisch bosbeleid. Deze opgave wordt voor 2/3 deel gerealiseerd met de opgave voor het NNN en de Groene Contour. De rest kunnen we realiseren met boslandbouw (agroforestry), kleine landschapselementen (groene dooradering) en bos bij steden en dorpen (Groen Groeit Mee).

Extra hectares voor Natura 2000/NNN: Vanuit het NPLG zal het Rijk mogelijk extra opgaves aan de provincie opleggen om Natura2000-gebieden en het NNN uit te breiden. In het op te stellen UPLG wordt deze mogelijke opgave verder uitgewerkt.

Opgave 10% Groenblauwe dooradering:

Een doelstelling van de Wnb is dat de provincie een samenhangend beleid voert voor het behoud en beheer van waardevolle landschappen. In het NPLG is de doelstelling opgenomen om in 10% van het

landelijk gebied groenblauwe landschapselementen (zoals bermen, bomenrijen, poelen en sloten) te realiseren. In 2030 moet de helft daarvan (5%) gerealiseerd zijn. In 'prioritaire gebieden', waaronder de veenweidegebieden, moet in 2030 de gehele opgave (10%) gerealiseerd zijn. Een eerste stap om deze doelstelling te behalen, is het in het Landschapsuitvoeringsplan genoemde aantal van 120 hectare aan nieuwe kleine (houtige) landschapselementen in 2040. Het realiseren van de opgave voor groenblauwe dooradering vraagt een verdere analyse van de opgave en naar verwachting een grotere inspanning van de provincie.

Bescherming van soorten: De bescherming van soorten is gericht op de verbetering van het leefgebied en de instandhouding van soorten.

Agenda Natuurinclusief: Met de landelijke Agenda Natuurinclusief wordt in Nederland een koers uitgezet naar een natuurinclusieve samenleving in samenwerking met acht maatschappelijke domeinen. Het Rijk, provincies, bedrijven en maatschappelijke instellingen werken zo toe naar een natuurinclusieve samenleving waarin ontwikkelingen gaan bijdragen aan biodiversiteitsherstel.

Kwaliteit Natura2000-gebieden en NNN:

De provincie is verantwoordelijk voor het beschermen van soorten en leefomgevingen. Daarvoor subsidieert de provincie het beheer van natuurterreinen. Voor elk Natura2000-gebied worden zogenoemde Natuurdoelanalyses opgesteld om te bepalen welke maatregelen nodig zijn voor behoud en herstel. Hier kunnen extra opgaven uit voortkomen. De (extra) opgaven en financiering worden onderdeel van het UPLG.

Kwaliteit Natuur in het agrarisch gebied:

Biodiversiteitsherstel is ook in het agrarisch gebied noodzakelijk. De instandhouding van soorten wordt deels in het agrarisch gebied gerealiseerd. Voor het biodiversiteitsherstel is het verder belangrijk de milieucondities, in het bijzonder die van water en bodem, te verbeteren en de uitstoot van schadelijke stoffen door de landbouw, zoals stikstof en bestrijdingsmiddelen, te verminderen. Het biodiversiteitsherstel in het agrarisch gebied maakt deel uit van de transitie van de landbouw.

Faunabeleid, meer oog voor biodiversiteit door

meer preventie: Het voorkomen van schade door het toepassen van preventieve methoden voorkomt het betalen van tegemoetkomingen voor schade en is ook vanuit biodiversiteitsoogpunt wenselijk. Verschillende beschermde soorten (zoals ganzen, bevers, wilde zwijnen, knobbelzwanen, wolven en spreuwen) kunnen schade veroorzaken aan gewassen, natuurgebieden, infrastructuur, waterkeringen en auto's. De provincie kan op grond van de Wnb toestemmingsbesluiten geven om dieren te mogen doden om schade te voorkomen. Als geen toestemming kan worden verleend, is de provincie vanuit dezelfde wet verplicht een tegemoetkoming te betalen voor de schade die de dieren veroorzaakt hebben. Door verschillende factoren (o.a. gerechtelijke uitspraken, oplopende kosten, komst van de wolf en wild zwijn) is het nodig nieuwe kaders te formuleren. Het nieuwe faunabeleid is al in voorbereiding, waarbij het instrumentarium gericht op meer preventie en preventieve methoden een plek krijgt.

2.2.2 Schets van de doelen

Het doel is de biodiversiteit duurzaam herstellen. Daarvoor ronden we de komende vier jaar de realisatie van het NNN af, werken we verder aan herstel van Natura2000-gebieden en zetten we concrete stappen voor verbetering van de natuurkwaliteit in het NNN en het agrarisch gebied.

Concreet betekent dit:

- Zorgen voor de noodzakelijke versnelling om andere functies naar natuur te veranderen en het NNN in te richten. Als het NNN in 2028 niet gerealiseerd is, betekent dit dat de afspraken met het Rijk niet zijn nagekomen. Het nieuwe college zal daar in zijn collegeperiode op moeten anticiperen;
- De Natuurdoelanalyses vormen de basis voor herstel van de Natura2000-gebieden.
- Realisatie Groene Contour koppelen aan de versterking NNN, Natura2000-gebieden, Groen Groeit Mee (GGM), realisatie meer bos en Groenblauwe dooradering;
- De natuurkwaliteit van het agrarisch gebied verbeteren door te werken aan de goede staat van instandhouding van Vogel- en Habitatrichtlijn en overige beschermde soorten, door Groenblauwe dooradering, agrarisch natuurbeheer en de transitie in de landbouw en door milieucondities op orde te brengen;

Uiteindelijk komen veel opgaven samen bij het boerenbedrijf

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk, gemeenten, waterschappen, natuur- en milieuorganisaties, terrein beherende organisaties, agrarische collectieven, LLO.
Rol provincie	Reguleren: Provincie heeft een wettelijke taak op het gebied van natuur, met regels in de Omgevingsverordening Participeren: Samenwerkingspartner om natuurdoelen te realiseren Stimuleren: Subsidieverstrekker van het (agrarisch) natuurbeheer Regisseren: Bijvoorbeeld regievoering op het opstellen van het UPLG. Realiseren: Uitvoering geven aan natuurherstelmaatregelen.

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen. Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	<p>2.1 NPLG: de inzet op de reductie van stikstof, de maatregelen bij de boer, het realiseren van meer bos, meer groenblauwe dooradering en maatregelen voor bodem en water, gaan bijdragen aan biodiversiteitsherstel en het halen van de natuurdoelen.</p> <p>3.2 Woningbouw: bos en kleine landschapselementen rondom steden en dorpen kunnen mogelijk samen met nieuwe woningbouwlocaties ontwikkeld worden.</p> <p>4.4 Water en bodem als basis: robuust maken van het watersysteem helpt bij het herstel van biodiversiteit.</p> <p>7.2 Groen groeit mee: veel kansen voor nieuwe bossen worden gezien in gebieden waar vanuit Groen Groeit mee bestuurlijke energie op zit (bijvoorbeeld bij uitleglocaties woningbouw).</p>
Spanningen	<p>2.3 Transitie landbouw: De realisatie van het NNN en Groene contour (inclusief meer bos) en eventuele aanvullende taakstellingen voor behoud en ontwikkeling van onze Natura 2000 gebieden hangt af van de medewerking van grondeigenaren om agrarische gronden om te vormen naar natuur of bos. Het uitgangspunt daarbij is vrijwilligheid. Tegelijkertijd stelt het Rijk hierin wel te behalen harde doelen.</p> <p>B1 Ruimtelijk voorstel: Er is veel concurrentie op de grondmarkt door de verschillende ruimteclaims vanuit verstedelijking, landbouw, mobiliteit, energietransitie, recreatie etc. Dit heeft weerslag op het tempo waarin natuuropgaven gerealiseerd kunnen worden.</p>

- Uitwerking geven aan de landelijke agenda Natuurinclusief. Dat betekent natuur buiten de natuurgebieden versterken en mensen en natuur verbinden en deze aanpak stimuleren in de verschillende maatschappelijke domeinen. In de stedelijke gebieden wordt hierop al vooruitgelopen met de provinciale aanpak Biodiversiteit in stad en dorp. Het wordt ook meegenomen in de bouw van nieuwe woningen via het convenant Duurzame Woningbouw. Een eigen provinciale agenda natuurinclusiviteit is mogelijk nodig als uitwerking van de landelijke agenda;
- Het nieuwe faunabeleid zal het doden van beschermde en niet beschermde diersoorten als laatste redmiddel gaan beschouwen. Biodiversiteitsbehoud en herstel staan voorop. De inzet is om schade eerst te voorkomen. Ook het UPLG kan hieraan bijdragen met onder andere een andere landinrichting.

2.2.3 Schets van de consequenties

Het NPLG legt sterk de nadruk op het op korte termijn op orde brengen van de kwaliteit van Natura2000-gebieden en de afronding van het NNN. Als de kwaliteit van Natura2000-gebieden op orde is, ontstaat er stikstofruimte voor andere opgaven. Uit het NPLG komen ook aanvullende natuuropgaven, zoals de versterking van natuur door extra hectares natuur te realiseren en het realiseren van groenblauwe dooradering. Deze opgaven worden uitgewerkt in het UPLG en hierover worden bindende afspraken met het Rijk gemaakt. Het is een gegeven dat de provincie haar deel in de opgave zal moeten realiseren, zoals het herstel van biodiversiteit, het klimaatbeleid en de doelen uit de Kaderrichtlijn water (KRW). Het realiseren van deze opgaven vraagt extra geld en extra inzet van de provincie. Zonder extra capaciteit is de extra NPLG-opgave niet uitvoerbaar. Uitgangspunt is dat de hiervoor benodigde personele inzet en financiering uit de transitie-instrumenten van het Rijk kunnen worden gefinancierd.

2.3 Transitie landbouw, doel en tegelijkertijd middel

2.3.1 Schets van de opgave

Voor het behalen van de belangrijkste opgaven (natuur, water en klimaat) uit het NPLG, zijn we voor een groot deel afhankelijk van de verduurzaming van de agrarische sector. Uiteindelijk komen veel opgaven samen bij het boerenbedrijf.

Utrecht telt ruim 2.000 agrarische ondernemers. Zij beheren zo'n 70.000 hectare landbouwgrond (2018), bijna 50% van het oppervlak van de provincie Utrecht. Van deze landbouwgrond is ruim 90% in gebruik als 'grasland en groenvoeder gewassen'. De grondgebonden landbouw bestaat dus voor het overgrote deel uit melkveehouderij. Zeker in het westelijke veenweidegebied is deze tak bepalend. Ook voor het landschap en de biodiversiteit. In de regio Foodvalley is de intensieve veehouderij een belangrijke specialisatie. De fruitteelt is qua grondgebruik beperkt in omvang, maar economisch een belangrijke bedrijfstak.

De verbetering van de waterkwaliteit en de reductie van de ammoniakemissie (- 46%), en de daarmee samenhangende verbetering van de biodiversiteit, zijn voor een groot deel afhankelijk van de verduurzaming van de agrarische sector. Het behalen van de doelen voor natuur, water en klimaat vragen een grote inspanning van de agrarische sector. De stikstofreductie is op dit moment het meest urgent. Maar de andere opgaven (onder andere bodemdaling, waterkwaliteit, biodiversiteit) zijn niet per se minder groot en zullen de komende jaren urgenter worden. Voor de gebiedsprocessen, of al eerder, moet ook een oplossing komen voor de zogenaamde PAS-melders (een bedrijf of ondernemer die onder het Programma Aanpak Stikstof kon volstaan met een melding van de berekende stikstofbelasting op kwetsbare natuur,

zoals een Natura 2000-gebied). Formeel is dit een verantwoordelijkheid van het Rijk, maar tegelijkertijd van groot belang voor de provincie vanwege het draagvlak voor de gebiedsprocessen.

De opgave is individuele agrariërs te faciliteren bij de verduurzaming van hun bedrijfsvoering of bij verplaatsing of beëindiging van het bedrijf. Zo kunnen we tot de gewenste transitie naar een duurzame én rendabele landbouw komen. Aan de basis van de landbouwtransitie liggen harde doelen van het Rijk ten grondslag, die we als provincie moeten halen.

2.3.2 Schets van de doelen

De opgave is het realiseren van een agrarische sector die bijdraagt aan het halen van de maatschappelijke doelen voor natuur, water en klimaat. Hierbij streven we naar een sector die economisch rendabel is, en op deze manier haar rol als voedselproducent behoudt en haar rol als beheerder van het landschap en (agrarische) natuur versterkt.

De provincie Utrecht streeft naar een circulaire, klimaatneutrale, natuurinclusieve én rendabele landbouw. Dat vraagt een transitie van de landbouw. Om de Europese, nationale en provinciale doelen te behalen, is een flinke reductie van emissies naar lucht, bodem en water door de agrarische sector nodig. De hoofdoelstellingen zijn:

- de reductie van ammoniakemissies;
- de Klimaatopgave, voor het onderdeel 'landbouw en landgebruik' (reductie broeikasgassen, vermindering bodemdaling, bossenstrategie);
- verbetering van de Waterkwaliteit en de kwantiteit;
- biodiversiteitsherstel.

Rol provincie bij landbouwtransitie

De provincie krijgt een belangrijke rol bij het vormgeven en implementeren van 'landbouw-beleid'. Veel meer dan tot nu toe het geval is geweest, krijgt de provincie een belangrijke rol bij de beoogde landbouwtransitie. Dit is een gevolg van de afspraken die gemaakt zijn in het NPLG. Om de maatschappelijke opgaven voor natuur, water en klimaat te behalen, is een verduurzaming van de agrarische sector nodig. In gebiedsprocessen worden de opgaven uit het NPLG, inclusief die voor de agrarische sector, per deelgebied uitgewerkt. Hierbij is de inzet en tegelijk grote uitdaging om te komen tot realistische én rendabele bedrijfsmodellen. Het Rijk wil een mogelijk 'toekomstperspectief' voor de agrarische sector begin 2023 verder uitwerken, samen met vertegenwoordigers van de agrarische sector en andere belanghebbenden. Dit moet leiden tot het Landbouwakkoord. De inhoud van het Landbouwakkoord is, samen met de genoemde 'onvermijdelijke opgaven' voor Utrecht een belangrijke basis voor de gebiedsprocessen. De in te zetten instrumenten en middelen om dit te bereiken worden beschreven in het UPLG.

2.3.3 Schets van de consequenties

De rol van de provincie bij het vormgeven en de implementatie van landbouwbeleid wordt veel groter. Het Rijk stelt vanuit het NPLG geld beschikbaar voor de transitie van de landbouw. Het Rijk bepaalt de kaders voor de inzet van deze gelden.

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk, agrariërs en agrarische belangenverenigingen.
Rol provincie	Participeren: samenwerken, dialoog met de verschillende belanghebbenden en de individuele agrariërs. Regisseren: regie voeren op en uitvoering geven aan de gebiedsgerichte aanpak. Faciliteren: agrariërs faciliteren om transitie mogelijk te maken met onder meer informatievoorziening over stimuleringsbeleid door de overheid, (onderlinge) kennisuitwisseling, plattelandscoaches en ondersteuning bij het opstellen van duurzame bedrijfsplannen.

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen.

Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	2.1 NPLG: de inzet op de reductie van stikstof, de maatregelen bij de boer, het realiseren van meer bos, meer groenblauwe dooradering en maatregelen voor bodem en water, gaan bijdragen aan biodiversiteitsherstel en het halen van de natuurdoelen. 3.2 Woningbouw: productie van biobased bouwmaterialen (hennep, vlas, lisdodde etc.) kan bijdragen aan de transitie van de bouw en de transitie van de landbouw. 7.2 Groen groeit mee: extensivering van landbouw kan mogelijkheden bieden voor medegebruik. 7.3 Gezonde leefomgeving: het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving door vermindering uitstoot fijnstof en geur.
Spanningen	3.3 Ruimte voor economische ontwikkeling: kansen voor individuele agrariërs voor een economisch rendabele bedrijfsvoering 4.4 Water en bodem als basis: de beschikbaarheid van water in droge perioden kan randvoorwaarden leggen aan het gebruik van (grond)water.

Deze gelden kunnen worden ingezet voor onder meer opkoop, financiële afwaardering van grond en maatregelen in de agrarische bedrijfsvoering, waaronder innovatie. Het gaat hierbij de komende jaren om vele tientallen miljoenen per jaar. Maatregelen en investeringen op het boerenerf vallen hier vooralsnog ook onder.

Het Rijk zal niet alles financieren wat voor de landbouwtransitie nodig is en hoe wij, als onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak, de samenwerking met en het faciliteren van de sector willen vormgeven. Om de huidige ambities te realiseren, zijn vanaf 2024 extra gelden nodig. In de huidige begroting is hier nog niet in voorzien.

3

Vitale steden en dorpen

- 3.1 Inleiding
- 3.2 Woningbouw
- 3.3 Ruimte voor economische ontwikkeling

3.1 Inleiding

Met ons beleid voor vitale steden en dorpen spelen we in op de inwonersgroei in onze provincie, geven we goede vestigingsmogelijkheden voor bedrijven en bouwen we aan aantrekkelijke steden en dorpen.

3.2 Woningbouw

3.2.1 Schets van de opgave

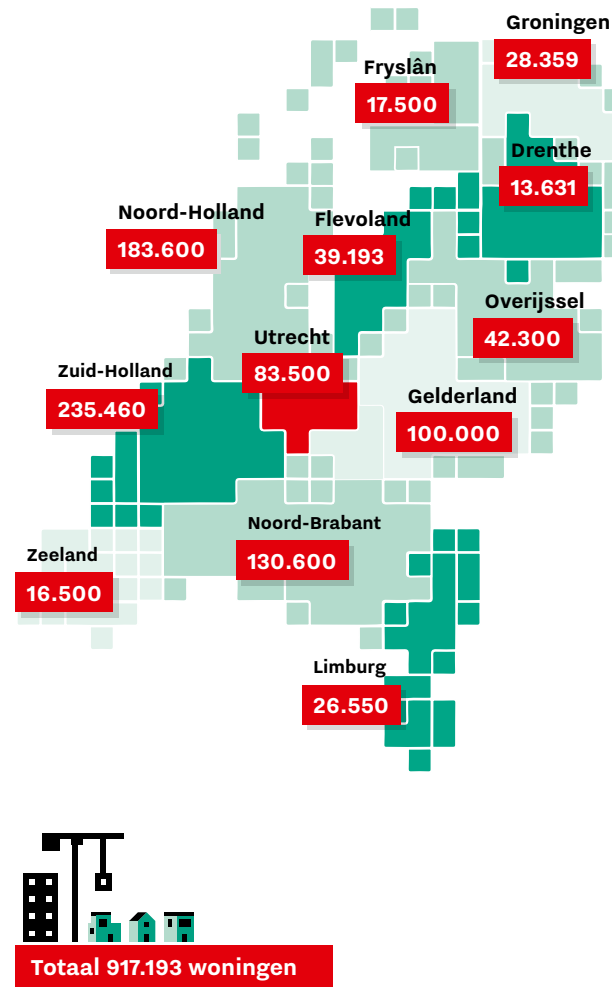
In de provincie Utrecht is een grote behoefte aan woningen. Er zijn voldoende woningbouwlocaties in beeld om het woningtekort aan te pakken. Die plannen proberen we voor uitvoering gereed te krijgen. Voor een aantal van deze woningbouwlocaties is provincie Utrecht zelf initiatiefnemer. Met het Rijk zijn afspraken gemaakt over het bouwen van 83.500 woningen in de periode 2022 tot en met 2030. Gezien de huidige marktontwikkelingen is dat een ambitieuze opgave.

Het huidige woningtekort in de provincie Utrecht bedraagt ongeveer 30.000 woningen. Daarnaast zijn er volgens de meest recente prognoses (Primos 2022) nog zo'n 70.000 woningen tot en met 2030 nodig om de groeiende behoefte aan woningen op te vangen. De laatste jaren zijn in de provincie zo'n 8.000 woningen per jaar aan de woningvoorraad toegevoegd. Door de huidige markt- en maatschappelijke omstandigheden vraagt het inspanning om dit niveau de komende jaren te behouden. We hebben geen invloed op omstandigheden als stijgende bouwkosten, inflatie, de energiecrisis en netcongestie, capaciteitsgebrek bij overheden en de bouwsector en participatietrajecten. Deze omstandigheden zijn echter wel van invloed op de woningbouwplannen.

Met name starters op de woningmarkt en mensen met een lager besteedbaar inkomen hebben moeite om een geschikte woning te vinden. Een groot deel van de woningzoekenden is afhankelijk van een sociale huurwoning. Daarvoor gelden lange wachttijden. Dit geldt in het bijzonder voor groepen zoals statushouders, arbeidsmigranten, mensen met sociale en/of medische urgentie en studenten. Een gebrek aan geschikte huisvesting voor deze groepen leidt tot maatschappelijke en sociale problematiek. Door achterstanden in de huisvesting van statushouders loopt bijvoorbeeld de asielketen vast.

Het is in onze provincie een lastige opgave om betaalbare woningen met voldoende oppervlakte te realiseren die kwalitatief passen bij de doelgroep. We hebben in de provincie Utrecht te maken met dure bouwgrond en hoge bouwkosten, gelet op de complexiteit van veel bouwlocaties. Steun van het Rijk, zoals de toegezegde gelden in de afspraken uit het Bestuurlijk Overleg MIRT helpt hierbij. Lees hierover meer in paragraaf 6.2. Zie voor meer informatie Toekomstbestendig bouwen en het programma versnelling woningbouw.

Provinciale woningbouwafspraken 2022-2030

Figuur 1: provinciale woningbouwafspraken 2022-2030, aantallen per provincie (Rijksoverheid, oktober 2022)

3.2.2 Schets van doelen

Aansluitend op de afspraken met het Rijk richt de provincie zich voor woningbouw op:

- versnelling van de woningbouwproductie met inzet op kwaliteit en duurzaamheid en het tot realisatie brengen van de eigen woningbouwopgave;
- nadruk op bouwen in de zogenaamde 'betaalbare' segmenten sociaal en middelduur;
- het op korte termijn opvangen van de huidige tekorten door de bouw van flexwoningen;
- bijdragen aan de vitaliteit van wijken.
- Uitgangspunt bij dit alles is, dat elke gemeente een eerlijk aandeel neemt in de opgave.

Toekomstbestendige woningbouwproductie van 83.500 woningen in de periode 2022-2030

Om tot en met 2030 83.500 woningen te realiseren, moeten er gemiddeld per jaar ongeveer 9.300 woningen bijkomen. Hiervoor is het nodig de woningbouwproductie te versnellen. De te bouwen woningen moeten betaalbaar en duurzaam zijn. Ook moet onder meer rekening worden gehouden met bereikbaarheid, klimaatverandering en de natuur. Keuzes zijn nodig, want om in alle woningbouwprojecten alle ambities voor 100% te realiseren is (financieel) niet haalbaar en vraagt veel van de schaarse ruimte.

Twee derde sociale en betaalbare woningen

Het aandeel betaalbare woningen (sociale huur, middeldure huur en betaalbare koop) is in de huidige woningbouwplannen ongeveer 50%. Verhoging van dit percentage is nodig om iedereen passende woonruimte te kunnen bieden. Met het Rijk is afgesproken ernaar te streven dat twee derde van de nieuwbouwwoningen betaalbaar is. Dat is ambitieus. Voor veel bestaande plannen is het niet haalbaar om het percentage betaalbare woningen te vergroten. Het is een keuze geleidelijk naar het percentage toe te groeien. Het streven is, dat hier vanaf 2025 aan wordt voldaan.

Meer flexwoningen en industrieel gebouwde woningen

Via flexibele en industriële bouw met flexwoningen zijn sneller sociale huurwoningen te realiseren. Ook zijn nieuwe locaties te benutten die (nog) niet voor reguliere woningbouw in aanmerking komen. De kwaliteit van flexwoningen is geborgd in de Regiodeal Flexwonen. Daarnaast helpt industrieel bouwen met kortere bouwtijden, minder belasting van de omgeving (wenselijk in stedelijke omgeving), vermindering van stikstof, duurzaamheidsambities en de betaalbaarheid.

Vitale wijken

Naast geschikte woningen, is het ook van belang dat de leefomgeving gezond is. Daarom werken we aan vitale wijken. We spelen in op de regiodeals van het Rijk, zoals de regiodeal "Gezonde mensen in een groene & gezonde leefomgeving" (Regio Utrecht) met een module Vitale Wijken.

Rol in de asielketen

Het aantal asielopvangplaatsen moet groeien. Voor de provincie Utrecht betekent dat ruim 3000 nieuwe plekken. Tegelijkertijd wachten 17.000 statushouders in een asielzoekerscentrum op een geschikte woning. Onder voorzitterschap van de commissaris van de Koning werken provincie en gemeenten samen aan de Provinciale Regietafel Migratie en Integratie aan oplossingen. Dit is een overlegorgaan waarin gemeenten en provincie afspraken maken over de opgaven in de asielketen. Daarnaast vraagt deze grote opgave een grote inzet van ons interbestuurlijk toezicht op de gemeenten wat betreft de huisvesting van statushouders. En er komt een extra taak bij: het interbestuurlijk toezicht op asiel. In het wetsvoorstel Spreidingswet asielopvang is de rol van de commissaris en de inzet van het interbestuurlijk toezicht vergroot. We onderscheiden daarbij drie rollen in de asielketen:

- De commissaris van de Koning is voorzitter van de Provinciale Regietafel Migratie en Integratie (formele rol);
- Gedeputeerde Staten zijn toezichthouder op het huisvesten van statushouders door gemeenten vanuit het Interbestuurlijk Toezicht (formele rol);
- De provincie ondersteunt gemeenten bij het realiseren van asielopvanglocaties. Bijvoorbeeld met het uitvoeren van locatiescans, het opstellen van haalbaarheidsstudies, het wijzen op (rijks)regelingen en subsidies, het delen van kennis, het monitoren van de totale opgave en procesbegeleiding bij complexe projecten met veel stakeholders.

Samenwerking met het Rijk

Met het Rijk werken we samen vanuit de nationale Woon- en Bouwagenda en het Rijksprogramma Woningbouw. Het Rijk trekt de regie op de woningbouw meer naar zich toe, provincies worden verantwoordelijk voor het doorvertalen en toezien op de uitvoering van de provinciale woningbouwopgave in regionale woondeals. Het Rijk werkt aan de Wet versterking regie volkshuisvesting. Deze wet wil de provincie (en het Rijk) meer sturingsmogelijkheden geven op wat en waar er gebouwd wordt. Daarbij zal de provincie een coördinerende rol krijgen om alle opgaven goed te laten landen in de regio's. De provincie kan dan ingrijpen (regulerende rol) bij een exces (niet willen bouwen/opvangen). Het is belangrijk om ons daarbij van bewust te zijn dat er natuurlijk altijd factoren zijn die realisatie van de afspraken vertragen of onmogelijk maken.

Voor het realiseren van de woningbouwopgaven, met name het voldoen aan de noodzakelijke randvoorwaarden, is ook de steun van het Rijk noodzakelijk. Het gaat om voorwaarden voor onder andere financiële tekorten, tekort aan capaciteit, versnelling/vereenvoudiging procedures, investeringen in bereikbaarheid en energie-infrastructuur, toekomstbestendig bouwen (stikstof, CO2-reductie), geluid en het water en bodemsysteem. Een voorbeeld is een afspraak over grootschalige investeringen in openbaar vervoer die randvoorwaardelijk zijn voor de realisatie van woningen. Hierover zijn afspraken gemaakt.

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk, gemeenten, ontwikkelaars, woningcorporaties, bouwers.
Rol provincie	Stimuleren: versnelling woningbouw Regisseren: de provincie heeft een regierol om ervoor te zorgen dat elke gemeente een eerlijk aandeel neemt in de woningbouwopgave. Dit komt tot uiting in de regionale programmering van wonen en werken. Realiseren: provincie heeft als initiatiefnemer een rol in het realiseren van circa 600 woningen.

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen. Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	<ol style="list-style-type: none">1. Circulair: bij nieuwe woningen het gebruik van circulaire materialen stimuleren en tegemoetkomen aan stikstof- en CO2-norm.2.2 Biodiversiteitsherstel: natuurinclusief bouwen en tegemoetkomen aan stikstof- en CO2-norm.2.3 Transitie landbouw: door biobased materialen te stimuleren (ook bij boeren die deze kunnen verbouwen) kan bijgedragen worden aan het mitigeren van de CO2 uitstoot in de bouw (40% van CO2 komt uit de bouw).4.2 Klimaatadaptatie: toekomstige woningbouw klimaatadaptief maken.5.2 Duurzame energie: energiepositief bouwen draagt bij aan de energietransitie.7.2 Groen groeit mee: groen evenwichtig mee laten groeien met woningen.
Spanningen	<ol style="list-style-type: none">1. Randvoorwaarden als betaalbaarheid, groen, bereikbaarheid en duurzaamheid: door de stijgende bouwkosten is het moeilijk om de exploitatie rond te krijgen van woningbouwplannen. Daardoor wordt het steeds lastiger om randvoorwaarden voor wonen te financieren.2.2 Biodiversiteitsherstel, circulariteit, duurzaamheid, klimaatadaptief, etc. kunnen op korte termijn mogelijk vertragend werken bij het realiseren van woningen.3.3 Arbeidsmarkt: voor het realiseren van de woningbouwopgave is beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerd personeel essentieel. Via het arbeidsmarktbeleid wordt onder andere ingezet op de sector techniek.4.4 Water en bodem als basis: door de bodem en water gesteldheid, kan niet overal gebouwd worden of het vraagt extra investeringen om te bouwen.5.2 Duurzame energie: nieuwe woningen vragen meer energie en zorgen voor extra druk op het energienet.B1 Ruimtelijk voorstel: de woningbouwopgave vraagt ruimte en moet concurreren met andere ruimtevragers en belangen in de fysieke leefomgeving.

3.2.3 Schets van de consequenties

Gezien de geschetste ontwikkelingen en de rol die het Rijk van de provincies verwacht, blijft de versnelling van woningbouw om meer inspanning vragen. De provincie moet extra taken uitvoeren. Dit vraagt extra inzet in de vorm van personele capaciteit en geld. De extra gelden zijn nodig voor expertteams, een faciliterende rol, kennis & monitoring en subsidieverlening.

Daarnaast komen er de komende jaren nieuwe en extrataken bij voor interbestuurlijk toezicht, het toezicht op asiel en de huisvesting van statushouders. Ook hiervoor is extra capaciteit nodig. Voor de ondersteuning in de asielketen doen we op dit moment een stapje extra bovenop de wettelijke taak. Als we de gemeenten willen blijven ondersteunen met het zoeken naar locaties en procesbegeleiding, zal structurele financiering nodig zijn. Op dit moment is hier na 2023 geen personele capaciteit en financiën meer voor beschikbaar. Zonder extra middelen kan de provincie alleen de wettelijke taken vanuit de Provinciale Regietafel Migratie en Integratie blijven doen.

3.3 Ruimte voor economische ontwikkeling

3.3.1 Schets van de opgave

Utrecht heeft economisch een goede uitgangspositie, maar kent flinke uitdagingen. Los van de verwachte recessie heeft Utrecht een van de grootste regionale tekorten op de arbeidsmarkt en een neemt het aanbod van kantoren en bedrijventerreinen af.

Uit analyses blijkt dat er in de provincie Utrecht tot 2030 behoefte is aan 336 hectare extra bedrijventerreinen. De uitdagingen om dit te realiseren, zijn hindernissen zoals netcongestie op het elektriciteitsnetwerk en mogelijke beperkingen in de waterlevering.

Bij bestaande werklocaties ligt een grote verduurzamingsopgave: ze zijn versteend (veel gebouwen), hebben weinig groen en er is nauwelijks sprake van energieopwekking en circulariteit.

Ook innovatieve bedrijven ervaren het ruimtegebrek als een belemmering. Het risico is dat deze innovatieve ondernemers wegtrekken uit de provincie. En dat terwijl de private sector in Utrecht over het algemeen al niet hoog scoort op innovatie. De samenwerking met kennisinstellingen wordt nog niet voldoende benut.

Grote tekorten op de arbeidsmarkt remmen de regionale economie af. Essentiële sectoren zoals zorg, techniek, ICT en onderwijs, verdienen daarvoor extra aandacht. Voor een toekomstbestendige economie en het oplossen van maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie en de bouwopgave is voldoende geschoold personeel een harde voorwaarde.

Dorpskernen en binnensteden staan onder druk. Steeds meer ondernemers verdwijnen door online winkelen en als gevolg van de coronacrisis. In het huidige beleid werken we aan het behouden en verbeteren van de vitaliteit van deze centra.

3.3.2 Schets van doelen

Het stimuleren van de regionale economie is sinds 2011 een wettelijke taak van de provincie. De provincie richt zich daarbij op voldoende aanbod van werklocaties, vitale centrumgebieden en het stimuleren van innovatie. Bij een gezonde economie hoort bovendien een arbeidsmarkt in balans. Ook daar draagt de provincie aan bij.

Voldoende aanbod werklocaties

We stimuleren dat bestaande werklocaties intensiever gebruikt worden en we zorgen ervoor dat het juiste bedrijf zich op de juiste locatie vestigt.

Met extra ondersteuning bevorderen we de intensivering en verduurzaming van bestaande werklocaties.

Stimuleren innovatie en versterken innovatiekracht

We versterken samenwerking op innovatie, kennis- en talentontwikkeling door kennis en bedrijvigheid rond maatschappelijke vraagstukken op locaties te bundelen. De provincie heeft een aanjagende rol bij de ontwikkeling van campussen en andere innovatie-omgevingen. De provincie is aandeelhouder in de Regionale Ontwikkel Maatschappij (ROM) Utrecht Region. De ROM versterkt innovatiekracht door ondersteuning te bieden met een aantal fondsen. Bijvoorbeeld voor innovatieve startups die bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken.

Structurele oplossingen voor voldoende personeel

Samen met de Utrecht Talent Alliantie wordt gekeken naar oplossingen voor voldoende personeel en een arbeidsmarkt die in balans is. Daarvoor werken we aan:

- Overstapmogelijkheden naar beroepen met tekorten en groeipotentie. Door toetsing en matching van vaardigheden en fysieke plekken te realiseren waar mensen opgeleid kunnen worden;
- Leven lang ontwikkelen. Er wordt een regionaal talentfonds ingericht dat investeert in het bekostigen van opleidingen en omscholing;
- Digitale vaardigheden van de beroepsbevolking verbeteren.

Vitale centrumgebieden

We willen binnensteden en dorpskernen aantrekkelijk en leefbaar houden. Daarvoor is een mix van winkels en andere functies gewenst zoals wonen, horeca en cultuur. Gemeenten en ondernemers stellen hier plannen voor op, onder andere door leegstaande panden te transformeren en winkelgebieden waar nodig in te krimpen. De provincie kan hierbij ondersteuning bieden voor de vervolgstappen.

3.3.3 Schets van de consequenties

De provincie heeft een wettelijke taak voor de regionale economie. De realisatie en aanpak van werklocaties is daarbij van belang. De provincie heeft daarbij de afgelopen periode vitale centrumgebieden ondersteund en innovatie gestimuleerd, onder andere door bij te dragen aan het Proof of Concept fonds van de ROM. Om dit te blijven doen, is extra financiering nodig. Deze financiering is nu niet geregeld. Inzet op deze zaken is niet noodzakelijk, maar zet wel een ingezette lijn door.

Een regionaal talentfonds kan helpen om tekorten op de arbeidsmarkt terug te dringen. Het gaat om een fonds dat middelen voor het opleiden en begeleiden van mensen in essentiële tekortsectoren bundelt. De provincie investeert in de realisatie van het fonds. Daarnaast komen er ook gelden vanuit Europese, nationale en private bronnen.

Utrecht heeft één van de grootste regionale tekorten op de arbeidsmarkt en een dalend aanbod van kantoren en bedrijventerreinen

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk (ministerie van EZK), gemeenten, Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht, Economic Board Utrecht, ROM Utrecht region, Utrecht Talent Alliantie, Utrecht Science Park, diverse kennis- en onderwijsinstellingen, bedrijfsleven.
Rol provincie	Participeren: in de Economic Board Utrecht via triple helix (netwerk van bedrijven, kennisinstellingen en overheden) richten op strategische advisering over de economische ontwikkeling van de regio en het versterken van de lobbykracht in Den Haag en Brussel. En met Utrecht Talent Alliantie (UTA) samenwerken aan arbeidsmarktbeleid. Stimuleren: via ROM Utrecht Region aanjagen van de regionale economie en innovatiekracht. Realiseren: via de regionale programma's wonen en werken kwantitatieve en kwalitatieve afspraken maken over werklocaties.

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen.

Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	<p>3.2 Woningbouw en gezonde leefomgeving:</p> <ul style="list-style-type: none">- Innovatiekracht van regionale ondernemers benutten voor duurzame, circulaire en industriële woningbouw. En voor mobiliteitsvraagstukken en een gezonde inrichting van de woon- en leefomgeving.- Werklocaties kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het behalen van provinciale ambities voor klimaat, circulariteit en energietransitie. <p>3.3 Personeel voor het oplossen van andere maatschappelijke vraagstukken, zoals de energietransitie, de inclusieve samenleving of het woningbouwvraagstuk.</p>
Spanningen	<p>3.2 Woningbouw:</p> <ul style="list-style-type: none">- Krapte op de woningmarkt is een bedreiging voor de arbeidsmarkt. Het woningtekort in het middensegment is een probleem bij de huisvesting van werknemers in cruciale beroepen, zoals verplegers en leraren.- Bedrijven die moeten verplaatsen moeten ergens anders een plek kunnen vinden. Dit zorgt voor een nieuwe vraag naar schaarse ruimte. <p>5.2 Duurzame energie: netcongestie verslechtert het vestigingsklimaat.</p> <p>B1 Ruimtelijk voorstel: Door de ruimtevraag van o.a. wonen, mobiliteit, energie en natuur komt de ruimte voor werklocaties die voor het economisch functioneren van de stad nodig zijn in de knel.</p>

4

Klimaatneutraal, klimaatbestendig en waterrobuust

- 4.1 Inleiding
- 4.2 Klimaatadaptatie
- 4.3 Klimaatmitigatie
- 4.4 Water en bodem als basis voor transitie
landelijk gebied en verstedelijking
- 4.5 Veenweiden en bodemdaling

4.1 Inleiding

Een klimaatbestendig en water robuuste leefomgeving is een voorwaarde om goed en veilig te wonen, werken en recreëren in de provincie Utrecht. Water en bodem zijn letterlijk de basis van ons bestaan. Het water- en bodemsysteem staat onder druk. Dat wordt versterkt door het toenemend tempo van klimaatverandering. We zien steeds vaker effecten als hitte, droogte en wateroverlast door piekbuien. We moeten ons aanpassen en maatregelen nemen om hier mee om te gaan. Zie paragraaf 4.2 klimaatadaptatie. Daarnaast zijn maatregelen nodig om de omvang en snelheid van opwarming van de aarde te beperken. Zie paragraaf 4.3 klimaatmitigatie. Het uitblijven van klimaatmitigatiemaatregelen, zoals het beperken van de uitstoot van broeikasgassen, betekent dat de klimaatadaptatie-opgave groter wordt.

We lopen tegen de grenzen aan van het bodem- en watersysteem. Technische maatregelen zijn niet altijd meer toereikend. Door water en bodem sturend te laten zijn in de ruimtelijke ordening, kunnen we in de provincie Utrecht ook bij een veranderend klimaat goed blijven wonen en werken. Een veilige omgeving, met een gezonde bodem en voldoende schoon water is hier een voorwaarde voor. Het Kabinet heeft ons de opdracht gegeven om hier uitvoering aan te geven. Zie paragraaf 4.4 **water en bodem als basis**. Specifiek in het veenweidegebied speelt het vraagstuk van bodemdaling. Dit heeft gevolgen voor de bedrijfsvoering van agrariërs, het maakt het waterbeheer complexer en er komen ongewenste broeikasgassen bij vrij. De provincie heeft een regierol op het veenweiden-bodemdalingsdossier. Zie paragraaf 4.5 **Veenweiden en bodemdaling**.

4.2 Klimaatadaptatie

4.2.1 Schets van de opgave

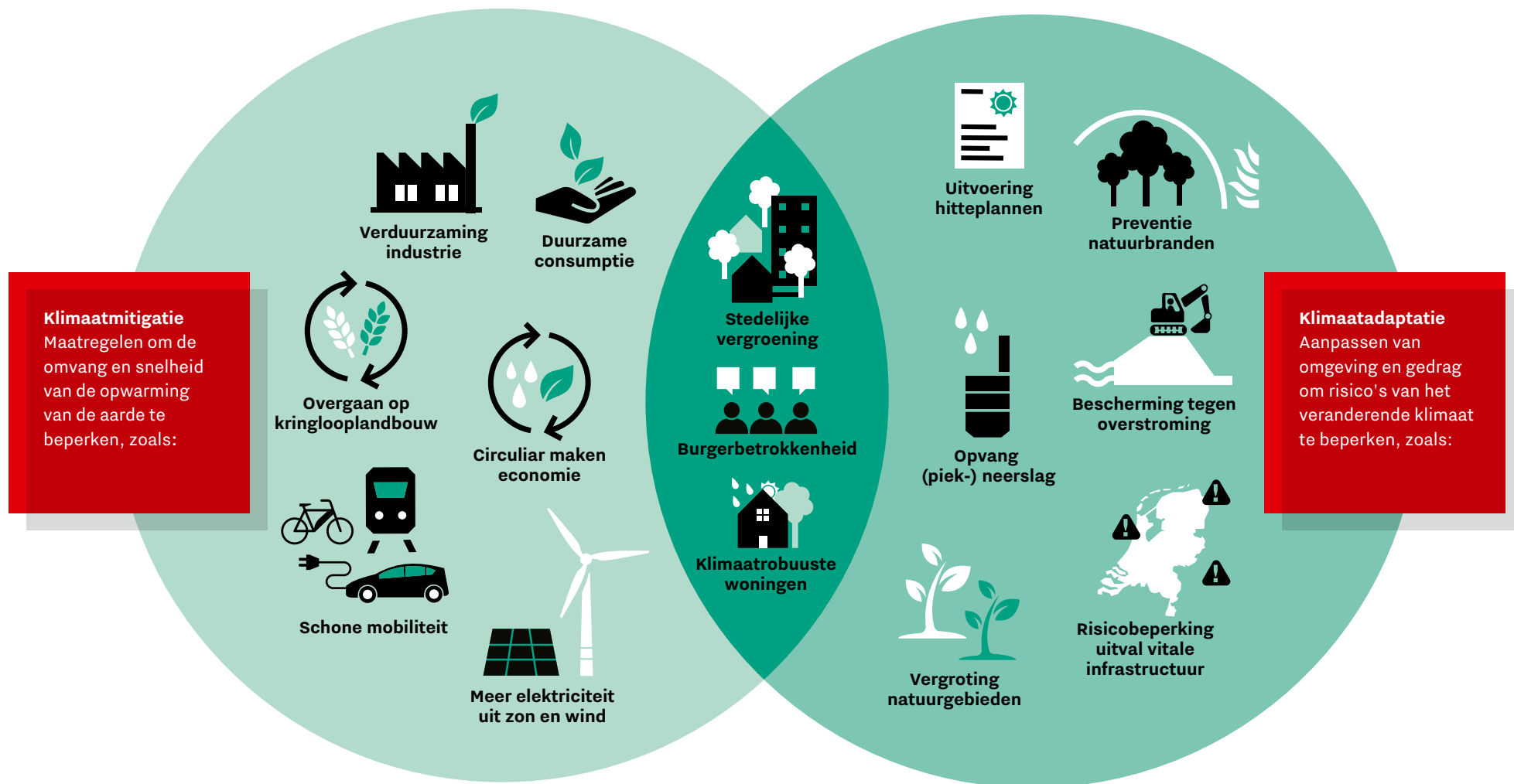
Het klimaat verandert. Effecten als hitte, droogte en wateroverlast door piekbuien zijn steeds vaker zichtbaar. Met maatregelen en het aanpassen van ons gedrag (adaptatie) zorgen we ervoor dat we ook in de toekomst kunnen blijven wonen, werken en leven in de provincie Utrecht.

Afgelopen jaren hebben we vaker perioden gezien met hitte en droogte en wateroverlast door piekbuien. Uit gegevens van het KNMI blijkt dat deze verandering van het klimaat sneller gaat dan eerder verwacht en dat de effecten ook groter zijn. Door (ruimtelijke) keuzes te maken, ons gedrag aan te passen om deze risico's te beperken en maatregelen te nemen om de provincie aan

te passen aan het veranderende klimaat, kan onze provincie in 2050 klimaatbestendig zijn.

Provincie Utrecht kijkt samen met andere partijen hoe de provincie klimaatbestendig en waterveilig in te richten is. Het veranderende klimaat heeft invloed op veel opgaven in de provincie. Van vitale steden en dorpen tot een toekomstbestendig landelijk gebied. Daarom is het noodzakelijk klimaatadaptatie integraal mee te nemen bij alle verschillende opgaven.

Figuur 2: evaluatie Nationale klimaatadaptatiestrategie (NAS), publieksversie okt 2022

4.2.2 Schets van doelen

Het doel is om de nadelige effecten van het veranderende klimaat te verkleinen. Daarvoor is een robuust bodem- en watersysteem nodig en een veilige provincie waarin we kunnen anticiperen op extreme weersomstandigheden.

Door in te spelen op de verandering van het klimaat, kunnen we er onder andere voor zorgen dat:

- er minder slachtoffers, minder gezondheidsverlies en minder verlies van arbeidsproductiviteit is als gevolg van hittestress in steden en dorpen;
- keuzes in het landelijk gebied toekomstbestendig zijn en daarmee perspectief bieden aan grondeigenaren;
- klimaatbestendig wordt gebouwd, bij uitleglocaties en bij binnenstedelijke ontwikkelingen;
- calamiteiten worden voorkomen, zoals uitval van de energievoorziening of drinkwatervoorziening door wateroverlast, overstromingen of extreme droogte;
- piekbuien worden opgevangen in de bodem om zo het (grond)water voor drinkwater en droge tijden aan te vullen in plaats van wateroverlast te veroorzaken.

Door investeringen voor klimaatadaptatie te doen als onderdeel van de grote opgaven en transities, voorkomen we dat op een later moment hogere kosten nodig zijn om schade te herstellen of gebouwen of de landinrichting achteraf aan te passen.

4.2.3 Schets van de consequenties

Bij gelijke inzet van geld en menskracht kan het klimaatadaptatiebeleid de komende jaren worden voortgezet in de huidige vorm en in het huidige tempo. Er wordt dan niet ingespeeld op het verhoogde tempo van klimaatverandering en de schade die daardoor ontstaat.

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk (Rijkswaterstaat), gemeenten, waterschappen, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en ondernemers.
Rol provincie	Participeren: Schakel tussen Rijk, gemeenten en waterschappen Stimuleren: Klimaatadaptief stedelijk gebied, klimaatbestendige landbouw.

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen. Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	2.3 Transitie landbouw, doel en tegelijk middel: andere teelt en gewas. 3.2 Woningbouw: klimaatbestendige bouw, groene daken voor wateropvang en verkoeling. 3.3 Ruimte voor economische ontwikkeling: innovatiegerichte en duurzame inkoop en gebruik van expertise van regionale ondernemers en kennisinstellingen. 4.4 Water en bodem als basis: ruimte voor wateropvang. 4.5 Veenweiden en bodemdaling: hoger waterpeil. 5.2 Duurzame energie: warmte- en koudeopslag om in de hete periodes verkoeling te bieden. 7.2 Groen groeit mee: meer groen.
Spanningen	2.3 Transitie landbouw, doel en tegelijk middel: hoger waterpeil maakt sommige agrarische activiteiten lastig. 5.2 Duurzame energie: koeltevraagstuk gaat warmtevraag overtreffen. Meer hitte vraagt om meer koeling, dit heeft een effect op het energieverbruik.

Door maatregelen en het aanpassen van ons gedrag zorgen we ervoor dat we ook in de toekomst kunnen blijven wonen, werken en leven in de provincie Utrecht

Investeren in klimaatadaptatie nu, betekent minder schade en kosten op de langere termijn. De verwachting is dat het Rijk het beleid zal intensiveren, waarbij de provincies een belangrijk (regie)rol in de uitvoering zullen krijgen. De extra investeringen die nodig zijn, zullen voor het overgrote deel bij de lokale overheden terecht komen en via het Rijk gefinancierd worden. Tegelijkertijd is het een keuze voor de provincie om budget te reserveren om de kans op honorering van financiering van het Rijk groter te maken.

4.3 Klimaatmitigatie

4.3.1 Schets van de opgave

Klimaatmitigatie is het verminderen van de door mensen veroorzaakte emissies van broeikasgassen. Dit raakt alle beleidsterreinen van de provincie, in het bijzonder mobiliteit, de gebouwde omgeving en energie.

De Provinciale Staten van Utrecht hebben in 2019 het Klimaatakkoord vastgesteld. Daarin is afgesproken dat we in 2030 49% minder broeikasgassen willen uitstoten dan in 1990. Deze ambitie is door het Rijk inmiddels bijgesteld naar 55%. Door het Klimaatakkoord te ondertekenen heeft het IPO en daarmee de Provincie Utrecht zich gecommitteerd aan deze doelstelling. Maar het klimaatbeleid van de provincie is nog versnipperd. We doen nog onvoldoende om de uitstootdoelen te halen. Er wordt gewerkt aan het beter coördineren van de klimaatthema's en aan het ontwikkelen van nieuwe, kansrijke ideeën en initiatieven voor broeikasgasvermindering en -opname. Om de doelen uit het Klimaatakkoord te halen en om te komen tot positieve maatschappelijke effecten zijn extra maatregelen nodig. Bijvoorbeeld voor de circulaire samenleving. De klimaatdoelen komen namelijk in de knel zonder grondstoffentransitie.

4.3.2 Schets van doelen

Het reduceren van de CO2-uitstoot is het belangrijkste doel bij klimaatmitigatie. Als provincie kunnen we bijdragen op de beleidsterreinen waar onze impact het grootst is. En door het goede voorbeeld te geven met onze eigen bedrijfsvoering.

De provincie heeft samen met het Amsterdamse Drawdown Europe Research Association kansrijke klimaatinitiatieven gedefinieerd, waarmee de klimaatdoelen in de provincie in potentie te bereiken zijn. De provincie heeft in veel gevallen een indirecte rol bij het laten dalen van de broeikasgasuitstoot in het wettelijk bepaalde tempo, en het beperken en waar mogelijk ombuigen van negatieve klimaateffecten.

Als provincie kunnen we zelf het goede voorbeeld geven met het reduceren van CO2-uitstoot. Met name de eigen bedrijfsvoering leent zich goed om een voorbeeldrol in te nemen. Bijvoorbeeld door onze aanbestedingen en inkoop te 'vergroenen' en het provinciehuis en de nevenlocaties energieneutraal te maken.

Verder kijkt de provincie naar die beleidsterreinen waar onze invloed het grootst is: bij schone mobiliteit, duurzame energie en duurzaam landgebruik. Zo dragen we bij aan het klimaatneutraal maken van de gebouwde omgeving. Daarnaast is de provincie regisseur voor een gezamenlijke klimaataanpak voor de hele provincie:

- doelgericht en als verbindende schakel tussen partijen,
- als sturende partij die moeilijke keuzes aankaart en bespreekbaar maakt,
- en die vraagstukken integraal beschouwt (denk aan de stikstofcrisis).

Om deze samenwerking succesvol te laten worden is een klimaatplan met 'groene' beleidskeuzes, scenario's en concrete, aanvullende klimaatmaatregelen nodig. Ook een verdere ontwikkeling van het bestaande klimaatmonitoringssysteem en een Planning & Control-cyclus of plan-do-check-act-cyclus die de maatschappelijke impact van onze organisatie zichtbaar maakt, dragen bij.

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk, provincies, gemeenten, regio's (U10, regio Amersfoort, Foodvalley), waterschappen, bedrijfsleven, onderwijs, wetenschap & kennisinstututen, belangenorganisatie op het gebied van klimaat en economische spelers, zoals de Economic Board Utrecht.
Rol provincie	Participeren: optreden als regisseur voor een gezamenlijke klimaataanpak voor de provincie met de andere opgaven, zoals mobiliteit maar ook NPLG Stimuleren: stimuleren van partners om uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Realiseren: als provincie het goede voorbeeld geven bij het verminderen van broeikasgassen, bijvoorbeeld voor het openbaar vervoer (waar we van zijn).

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen. Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	<ol style="list-style-type: none">1. Circulaire samenleving: volgens verschillende rapporten kan de circulaire economie een belangrijke bijdrage leveren aan de benodigde emissiereductie voor de (inter)nationale klimaatafspraken. Circulair grondstoffen- en materiaalgebruik vermindert ook de leveringsrisico's uit geopolitiek instabiele landen.2.3 Transitie landbouw/landgebruik: de klimaatoplossingen voor de sector landbouw & landgebruik (met name landgebruik in de provincie Utrecht) maken het mogelijk om voedsel te verbouwen op een manier die het land ten goede komt. Ze zorgen dat koolstof vast wordt gelegd, stimuleren koolstofarme plantenrijke diëten en verminderen voedselverspilling.3.2 Woningbouw: steden en gebouwen gebruiken veel energie. Met isolatie en energie neutrale gebouwen wordt de energiebehoefte direct teruggebracht. In het stedelijk gebied is er veel potentie voor duurzame renovaties om energiebesparende maatregelen door te voeren in bestaande en nieuwe gebouwen.3.3 Ruimte voor economische ontwikkeling: Innovatieve Utrechtse bedrijven (ecosysteem Earth Valley) bieden kansen voor smart mobility (slimmer/intensiever gebruik van bestaande infrastructuur) over de hele wereld. Dit biedt ook kansen voor de provincie.5.2 Duurzame energie: om de energietransitie in Utrecht te versnellen liggen er kansen voor onder andere besparen, meer zon op daken, wind- en zonneparken en groen gas.6.3 Mobiliteit: als knooppunt in het hart van het land verbindt Utrecht alle regio's. Investeren in openbaar en elektrisch vervoer en investeren in elektrische fietsen hebben daarom veel potentie.
Spanningen	<ol style="list-style-type: none">3.3 Ruimte voor economische ontwikkeling: het aandeel van de Utrechtse industrie in de totale uitstoot van broeikasgassen is kleiner dan in andere provincies of regio's. Om de druk op het introduceren van regeneratieve of circulaire werkwijzen te verhogen kan het gebruik van primaire, niet-hernieuwbare grondstoffen aan banden gelegd worden.5.2 Duurzame energie: deze transitie verlegt de vraag van brandstoffen naar grondstoffen (bijvoorbeeld voor batterijen).6.3 Mobiliteit die bijdraagt aan de ambities: elektrisch vervoer verlegt de vraag van brandstoffen naar grondstoffen (bijvoorbeeld voor batterijen). Deze verandering heeft grote maatschappelijke en ecologische gevolgen en is daarmee indirect van invloed op verdere opwarming van de aarde.B1. Ruimtelijk voorstel: Het ruimtegebrek binnen de provinciale grenzen, of beter hoe de ruimte wordt ingedeeld en gebruikt, bepaalt hoe emissie verlagende maatregelen kunnen worden doorgevoerd of ingepast.

4.3.3 Schets van de consequenties

Provincie Utrecht heeft zich verbonden aan de doelstelling om in 2030 55% minder broeikasgassen uit te stoten dan in 1990. Om deze doelstelling te halen zijn extra maatregelen op klimaatmitigatie noodzakelijk. Klimaatmitigatie hangt samen met veel opgaven in de provincie. Specifiek voor de klimaatsectoren mobiliteit, gebouwde omgeving, landbouw/landgebruik, elektriciteit en industrie is intensivering nodig om de doelstellingen te halen. Daarom is het belangrijk dat dit integraal wordt meegenomen bij die verschillende opgaven.

4.4 Water en bodem als basis voor transitie landelijk gebied en verstedelijking

4.4.1 Schets van de opgave

Het Rijk heeft de provincies de opdracht gegeven om water en bodem meer sturend in het omgevingsbeleid te maken. De ruimtelijke inrichting van de provincie moet in balans gebracht worden met de draagkracht en mogelijkheden van het bodem- en watersysteem. De technische "maakbaarheid" van het water- en bodemsysteem loopt tegen zijn grenzen aan, zeker door een steeds grilliger klimaat.

Niet alle opgaven in de fysieke leefomgeving kunnen met technische maatregelen in het bodem- en watersysteem opgelost worden. Denk bijvoorbeeld aan woningbouw in diepe polders, het tegengaan van wateroverlast of juist watertekort. Er moet voldoende (fysieke) ruimte zijn of er moeten voorwaarden gesteld worden in het ruimtelijke beleid. Daarom geeft het Rijk met de kamerbrief 'Water en bodem sturend' opdracht aan regionale overheden om structurende keuzes voor water en bodem mee te nemen in op te stellen gebiedsprogramma's en in het ruimtelijk voorstel.

Water en bodem betrekken in ruimtelijke keuzes is al een rode draad in het **Bodem- en waterprogramma 2022-2027**. De opdracht van het Rijk vraagt meer inzet van de provincie en een mogelijke aanpassing of aanscherping van het provinciaal omgevingsbeleid.

Voor de provincie Utrecht richt de extra opgave zich vooral op:

- **Klimaatbestendig bouwen:** een deel van de te bouwen woningen in de provincie Utrecht ligt in kwetsbare gebieden met risico's op overstromingen, wateroverlast en/of bodemdaling. Dit leidt nu al tot druk op het water- en bodemsysteem. Die druk neemt door klimaatverandering verder toe en vraagt bij bouwen meer rekening te houden met de mogelijkheden van het water- en bodemsysteem;
- Meer ruimte nodig voor water: vaker droge periodes betekent dat er meer ruimte nodig is om water vast te houden en te bergen. Ook vragen extremere buien om meer waterberging;
- Urgente opgave voor voldoende drinkwater: in de provincie Utrecht neemt door toename van de bevolking en droge periodes de vraag naar drinkwater toe. Een drinkwatertekort dreigt. Het tekort voorkomen vraagt inzet op voldoende drinkwaterbronnen beschikbaar maken, waterbesparing en waterbewust bouwen;
- Versterken van robuuste watersystemen: een deel van Utrecht is gevoelig voor verdroging van de natuur. Om het watersysteem in balans te houden moet kritisch gekeken worden naar het vergunningenbeleid voor grondwateronttrekkingen;
- Vitale bodems: vitale bodems zijn essentieel voor waterbuffering, opname van stikstof en vruchtbare grond voor landbouw. Dit vraagt meer inzet en gericht provinciaal beleid.

Kaderrichtlijn Water

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) heeft als doel dat uiterlijk in 2027 al het water (grond- en oppervlaktewater) in Europa schoon en gezond is door vervuiling te voorkomen en duurzaam watergebruik te bevorderen. Het halen van deze doelen is een Europese verplichting. Met het Nationaal Programma Landelijk Gebied en met 'Water en Bodem sturend' worden, naast de maatregelen die waterschappen en provincie Utrecht al nemen, verdere stappen gezet om de KRW-doelen te halen. In 2024 wordt de voortgang landelijk geëvalueerd. Mogelijk is de inspanningen daarna bij te stellen.

4.4.2 Schets van doelen

Door water en bodem sturend te laten zijn in de ruimtelijke ordening, kunnen we in de provincie Utrecht ook in de toekomst met een ander grillig klimaat goed blijven wonen en werken. Een veilige omgeving, met een gezonde bodem en voldoende schoon water is een voorwaarde hiervoor.

Concreet betekent dit dat we inzetten op:

- een duurzame afweging voor woningbouwlocaties en klimaatbestendige inrichting in provinciaal omgevingsbeleid en in de verstedelijkingsstrategieën;
- voldoende ruimte voor waterberging om watertekorten of wateroverlast te voorkomen, waarbij ook rekening gehouden is met vaker voorkomende extreme neerslag of droogte;
- voldoende beschikbaarheid van bronnen voor drinkwater, waarbij we inzetten op het zoeken naar nieuwe bronnen en het verminderen van de drinkwaterwatervraag;

- grondwaterbeleid en vergunningen die afgestemd zijn op de draagkracht van het bodem- en watersysteem, ook bij klimaatveranderingen. Het gaat onder andere om het tegengaan van verdroging bij natuur;
- bodems die vitaal zijn voor landbouw, stikstof en CO2 vastleggen en water vasthouden, en zo min mogelijk "verstening";
- zorgvuldig en efficiënte ondergrondse ordening, zodat de ondergrondse ruimte nu en in de toekomst optimaal wordt benut voor drinkwater (gewonnen uit grondwater) en voor bodemenergie en aardwarmte als vervangende duurzame warmtebronnen van aardgas.

Klimaatmitigatie is het verminderen van de door mensen veroorzaakte emissies van broeikasgassen

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Gemeenten, waterschappen, drinkwaterbedrijven, belanghebbenden zoals natuur- en landbouworganisaties.
Rol provincie	Reguleren: via de Omgevingsverordening stelt de provincie regels voor waterveiligheid, (grond)waterbeheer, grondwaterbescherming en bodem. Voor deze taken heeft de provincie wettelijke taken. Daarnaast is de provincie toezichthouder op de waterschappen. Participeren en stimuleren: samenwerken rondom (grond)waterbeheer, zoals beschikbaarheid van water in droge perioden of waterbesparing. De concrete rollen voor specifieke water- en bodemonderwerpen zijn beschreven in het Bodem- en waterprogramma 2022-2027.

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen. Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	<ul style="list-style-type: none">2.2 Biodiversiteitsherstel is noodzaak: robuuste watersystemen, zoals verhogen van het waterpeil en een groenblauwe dooradering voor onder andere het vasthouden van water, hebben positieve invloed op het herstel van de biodiversiteit.2.3 Transitie landbouw: voldoende water beschikbaar.3.2 Woningbouw: toekomst en klimaatbestendig bouwen.4.2 Klimaatadaptatie: meer ruimte voor water om weerextremen op te vangen.
Spanningen	<ul style="list-style-type: none">2.3 Transitie landbouw: hoger waterpeil maakt sommige landbouw lastiger.3.2 Woningbouw: niet overal kunnen bouwen of anders bouwen door de bodem en watergesteldheid.5.2 Duurzame energie: toenemende behoefte aan bodemenergie kan botsen met behoefte aan meer drinkwater. Goede ordening van de ondergrond is essentieel.

4.4.3 Schets van de consequenties

Vanuit het Rijk is de provincies opgedragen het principe van bodem en water sturend te laten zijn. Dit wordt geconcretiseerd en structureel geborgd in het UPLG en het omgevingsbeleid. Een deel van de werkzaamheden die daarvoor nodig is, is incidenteel van aard om (versneld) de keuzes uit te werken en te borgen. Een ander deel is structureel, omdat in alle toekomstige ruimtelijke plannen het principe van water en bodem sturend meegenomen moet worden. Om het gevraagde tempo en de ambitie van het Rijk voor vitale bodems voor klimaatadaptatie en landbouw te kunnen waarmaken, is extra inzet nodig.

De ruimtelijke inrichting moet in balans gebracht worden met de draagkracht van het bodem- en watersysteem

4.5 Veenweiden en bodemdaling

4.5.1 Schets van de opgave

In veenweidegebieden daalt de bodem met twee tot tien mm per jaar. Dit heeft gevolgen voor de bedrijfsvoering van agrariërs, het maakt het waterbeheer complexer en er komen ongewenste broeikasgassen bij vrij, die leiden tot verdere opwarming van de aarde. In het stedelijk gebied leidt het samendrukken van de bodem als gevolg van gewichtstoename door aanleg van wegen en gebouwen tot schade aan infrastructuur en gebouwen.

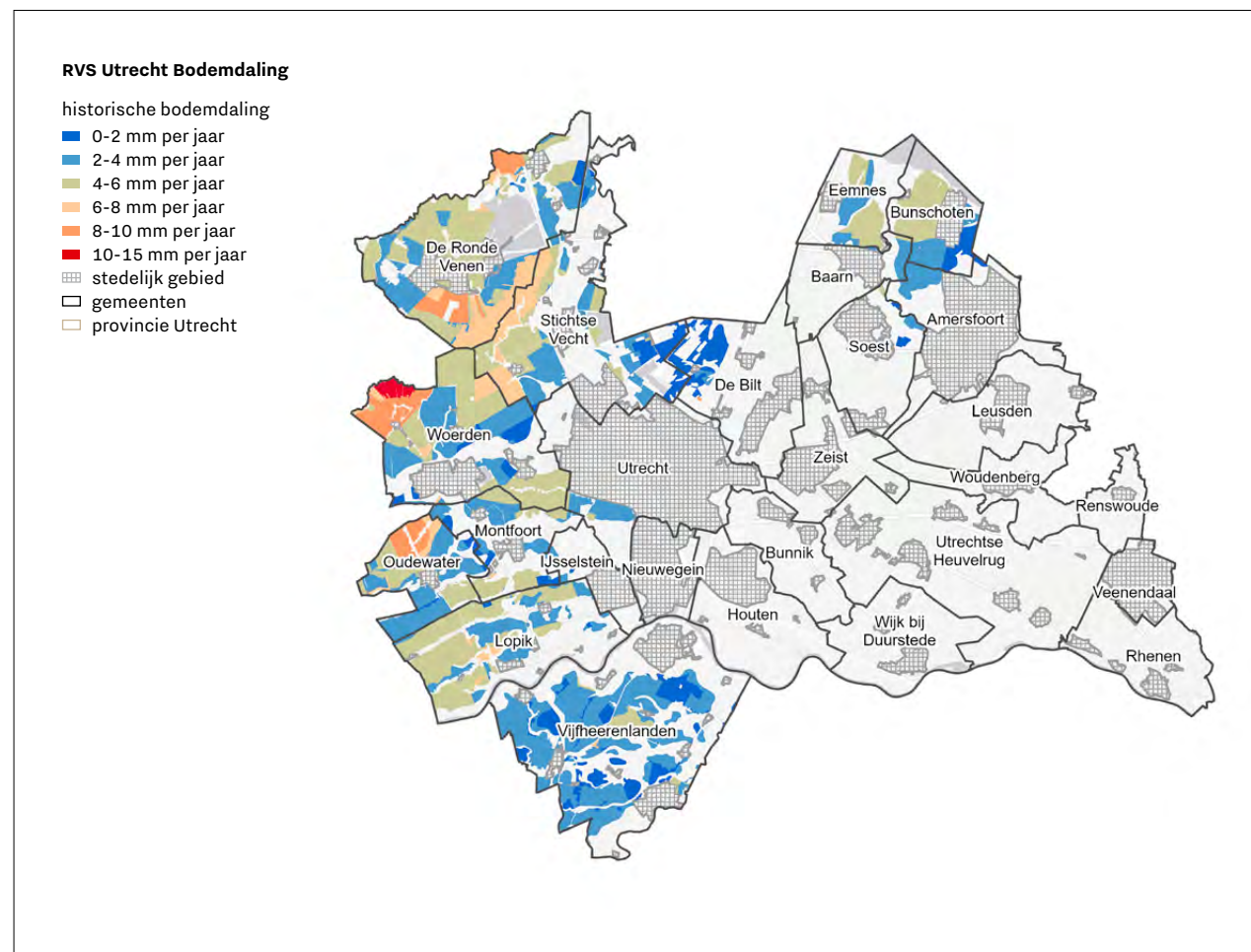
Een derde deel van de provincie Utrecht bestaat uit veengrond. Dit bodemtype ligt in het hele westelijke deel van de provincie en in het noordoosten. Als een veenbodem met zuurstof in aanraking komt, verteert het veen en daalt de bodem. De hoogteverschillen die ontstaan (ongelijke maaiveldaling) hebben gevolgen voor de bedrijfsvoering van agrariërs en maken het waterbeheer complexer. Ook komen er bij de oxidatie van veen ongewenste broeikasgassen vrij die leiden tot verdere opwarming van de aarde.

In het stedelijk gebied daalt de veenbodem door compactie (de bodem wordt compacter door onder andere zetting en klink). Daarnaast is in stedelijk gebied sprake van verzakkende huizen door paalrot door de te lage grondwaterstanden.

In het Klimaatakkoord (2019) is opgenomen dat landelijk in 2030 de jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen uit veenbodems verminderd moet zijn met 1 Megaton CO₂-eq 1. Vertaald naar de provincie Utrecht is dat in 2030 een halvering ten opzicht van nu (0,12 Megaton CO₂-eq). De doelstelling dat bodemdaling in 2030 met 50% is geremd, is ook opgenomen in de Omgevingsvisie provincie Utrecht.

Uitgaande van de landelijke klimaatdoelstelling en het regionale bodemdalingsbeleid is de volgende integrale ambitie geformuleerd: 'We zetten met afremmen van bodemdaling en daarmee reductie van CO₂-emissies uit veenbodems, samen met onze partners, de komende

jaren een flinke beweging in gang naar een duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw, geborgd in het landschap en met ruimte voor natuur, energietransitie, vermindering van de stikstofuitstoot en andere meekoppelkansen.' (kansen in aanpalende projecten).

Figuur 3: bodemdalingskaart uit RVS Utrechtse veenweiden (februari 2022)

Regionale Veenweiden Strategie

In februari 2022 hebben Provinciale Staten de Regionale Veenweiden Strategie (RVS) Utrechtse veenweiden vastgesteld. Hierin is aangegeven hoe de doelstellingen voor broeikasgassen en bodemdaling te realiseren zijn. Het is een strategie voor de (middel)lange termijn: 2030 met een doorkijk naar 2050. Het opstellen ervan is een verplichting uit het Klimaatakkoord.

Met Provinciale Staten is bij de vaststelling van de RVS Utrechtse veenweiden afgesproken dat er eind 2022 een RVS-uitvoeringsprogramma 2023-2024 beschikbaar is. Dit Uitvoeringsprogramma is in december 2022 vastgesteld door Provinciale Staten.

4.5.2 Schets van doelen

Om klimaatverandering te voorkomen, moet bodemdaling worden tegengegaan, om daarmee de uitstoot van broeikasgassen te verminderen.

De volgende vier doelen helpen ons om deze ambitie voor elkaar te krijgen. Daarbij worden zoveel mogelijk kansen benut om ook andere opgaven mee te laten liften, zoals natuur, energie, landbouw en recreatie.

- De jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen uit de Utrechtse veenbodems is in 2030 met 0,12 Mton CO₂-equivalenten afgenomen;
- De bodemdaling in het landelijk veenweidegebied is in 2030 met gemiddeld 50% geremd;
- Het watersysteem is gezond, robuust en klimaatbestendig;
- De landbouw ontwikkelt zich naar een duurzame en vitale landbouw met een goed toekomstperspectief.

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk (LNV), gemeenten, waterschappen, agrariërs, natuurorganisaties.
Rol provincie	Regisseren: De zes veenweidenprovincies hebben van het Rijk de regierol gekregen op het veenweiden-bodemdalingsdossier. Stimuleren, participeren en reguleren: Naast de regierol hebben we als provincie de rol om te stimuleren en te participeren. En waar nodig te reguleren.

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen. Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	2.1 NPLG: integraal oppakken van alle opgaven in het landelijk gebied. 2.3 Transitie landbouw, doel en tegelijk middel: extra drager voor transitie 4.2 Klimaatadaptatie: meer ruimte voor water 5.2 Duurzame energie: meervoudig ruimtegebruik voor energieopwekking.
Spanningen	2.3 Transitie landbouw, doel en tegelijk middel: door de stikstofcrisis heeft de agrarische sector medewerking aan gebiedsprocessen stilgelegd. 4.4 Water en bodem als basis: verhogen van het waterpeil in veenweidegebieden kan sommige vormen van landbouw lastiger maken.

We realiseren de doelen door kennisontwikkeling en innovatie, een robuust en klimaatbestendig watersysteem en meer samenwerking in gebiedsprocessen. Het is maatwerk per gebied, waarbij de opgave bodemdaling niet altijd leidend hoeft te zijn.

4.5.3 Schets van consequenties

Om de Regionale Veenweiden Strategie te realiseren zijn de eerste jaren vooral procesgeld nodig. Na enkele jaren zullen dat meer materiële uitgaven zijn om de maatregelen te realiseren. De benodigde budgetten zullen grotendeels uit het Transitiefonds van het Rijk komen.

De bodemdaling in veenweidegebieden heeft gevolgen voor de bedrijfsvoering van agrariërs, het waterbeheer en er komen ongewenste broeikasgassen vrij

5

Duurzame energie

5.1 Inleiding

5.2 Duurzame energie

5.1 Inleiding

De overgang van fossiele energie naar duurzame energie is een belangrijk onderdeel om de Europese, nationale en provinciale klimaatambities te behalen. Hiervoor moeten de komende jaren extra stappen worden gezet. Daarbij moet de leveringszekerheid worden geborgd en aandacht zijn voor de (maatschappelijke) kosten.

5.2 Duurzame energie

5.2.1 Schets van de opgave

De energietransitie is wereldwijd een grote opgave die de hele samenleving raakt. We zijn sterk afhankelijk van energie, bijvoorbeeld voor wonen, vervoer, ondernemen en onze gezondheid. In Nederland komt die energie op dit moment voor 10% (2020) uit duurzame bronnen (Utrecht 8%). Om de Nationale ambitie te halen om in 2050 100% uit duurzame bronnen te halen is een 'verbouwing' van Nederland nodig.

De energietransitie is de overgang van fossiele energie naar duurzame/CO₂-vrije energie. Deze transitie vermindert de uitstoot van fossiele broeikasgassen. De transitie draagt in grote mate bij aan Europese, nationale en provinciale klimaatambities.

Het thema is niet nieuw. Nieuw is wel de toegenomen (inter)nationale aandacht voor de energietransitie. Onder andere door Europees en nationaal beleid, de (blijvend) hoge energieprijzen, de druk op de leveringszekerheid door onder andere de oorlog in Oekraïne, de zichtbare effecten van de opwarming van de aarde en de naderende 'deadline' van 2030.

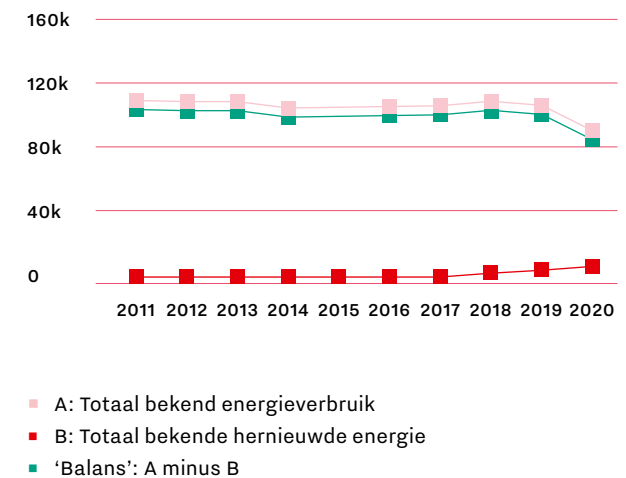
Ook is de benodigde technologie van bijvoorbeeld zonnepanelen en batterijen verbeterd, breder beschikbaar en in prijs gedaald. Ondanks alle ambities en maatregelen heeft het Planbureau voor de leefomgeving in november 2022 geconcludeerd dat het huidige nationaal beleid nog niet voldoende is om de doelstellingen te halen.

Ook in Utrecht moeten nog flinke stappen worden gezet. Om de doelen te bereiken werken we vanuit het huidige beleid op vier terreinen:

- Duurzame en CO₂-vrije energiebronnen. Per regio zijn afspraken gemaakt over de regionale opwek van energie. Dit is vastgelegd in de Regionale Energie Strategie (RES);
- Infrastructuur: de opgewekte energie op de plaats krijgen waar die wordt gebruikt;
- Flexibiliteit: ervoor zorgen dat de energie die we nodig hebben op het juiste moment beschikbaar is, bijvoorbeeld door opslag, conversie of slimmere afspraken;
- Bij de gebruiker: energie-efficiëntie (besparen) en elektrificatie (bijvoorbeeld warmtepompen).

Energieverbruik versus bekende hernieuwbare energie
Utrecht, TJ

Figuur 4: energieverbruik versus bekende hernieuwbare energie (Rijksoverheid - regionale klimaatmonitor dashboard energie)

De grootste opgave in provincie Utrecht ligt in de verduurzaming van de gebouwde omgeving (woningen, bedrijven, utiliteiten, waaronder de warmtetransitie met een voorziene publieke rol voor het warmtenet), mobiliteit (zie ook hoofdstuk 6) en elektriciteit (opwek elektriciteit en oplossen congestie op het elektriciteitsnetwerk). Belangrijke knelpunten in de transitie zijn onder andere een gebrek aan personeel en materialen, financiering, de inpassing in de (schaarse) ruimte en onduidelijkheid over de rollen van partijen.

5.2.2 Schets van doelen

De transitie verloopt nog niet in het noodzakelijke tempo om de doelen te behalen. De opgave voor de provincie is om de komende jaren flinke stappen te zetten in de transitie naar duurzame bronnen en het besparen van energie. Om zo de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de kosten van energie te verlagen en de leveringszekerheid te vergroten.

Het doel is om de transitie naar duurzame/CO₂-vrije bronnen te versnellen. Dit door zoveel mogelijk energie te besparen en het aandeel uit duurzame/CO₂-vrije bronnen toe te laten nemen, met een energie infrastructuur die daarbij past. Om scherpte aan te brengen formuleren we concrete tussendoelen en sturen we op de doelen waar we direct aan kunnen bijdragen. Voorbeelden zijn het aantal woningen in de provincie Utrecht dat in 2030 vergaand is verduurzaamd, het aantal woningen dat is aangesloten op een warmtenet en een toename van energiebesparing door inwoners en bedrijven.

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk, andere provincies/IPO, gemeenten, waterschappen, Omgevingsdiensten, woningcorporaties, netbeheerders Stedin en TenneT, Regionale Ontwikkelmaatschappij Utrecht, Bedrijven (terreinen) en ondernemersverenigingen, onderzoek- en onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties als Natuur- en Milieufederatie Utrecht en Energie van Utrecht en (energie) coöperaties.
Rol provincie	Stimuleren: kennis te delen en financiering via met name subsidies Reguleren: regels voor o.a. bodemenergiesystemen Regisseren: regierol bij geothermie of infrastructuur en als partner in de RES'en.

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen. Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	<p>3.2. Woningbouw: met toekomstbestendig (energie-positief) bouwen kan veel energieverbruik worden vermeden.</p> <p>3.3 Ruimte voor economische ontwikkeling: energietransitie biedt kansen voor innovatieve bedrijven, circulariteit en biobased oplossingen. Werklocaties bieden kansen voor lokale energiesystemen (bijvoorbeeld decentrale energienetwerken).</p> <p>4.3 Klimaatmitigatie: minder energieverbruik zorgt voor minder uitstoot en is daarmee beter voor het klimaat.</p> <p>6.3 Mobiliteit die past bij de ambities van klimaat en energie: mobiliteit is verantwoordelijk voor ruim 40% van het energieverbruik en de uitstoot. De energietransitie-opgave voor mobiliteit wordt meegenomen in de verduurzaming van mobiliteit.</p>
Spanningen	<p>2.1 NPLG: de stikstof uitspraak (Porthos) van de Raad van State kan voor vertraging zorgen bij de realisatie van zon- en windprojecten.</p> <p>2.2 Biodiversiteitsherstel: de Wet natuurbescherming remt op dit moment grootschalige isolatie.</p> <p>3.2 Woningbouw: nieuwe woningen vragen meer energie en zorgen voor extra druk op het energienet.</p> <p>3.3 Ruimte voor economische ontwikkeling: netcongestie verslechtert het vestigingsklimaat. De energietransitie doet beroep op schaars personeel en beschikbare materialen</p> <p>B1 Ruimtelijk voorstel: de energietransitie vraagt ruimte en moet concurreren met andere ruitenvragers en belangen in de fysieke leefomgeving.</p>

5.2.3 Schets van consequenties

De transitie verloopt nog niet in het noodzakelijke tempo om de doelen te halen. Versnelling is nodig. De beschikbare gelden voor deze opgave lopen na 2024 terug. Door het jaarlijkse budget door te zetten, kan de rol van de provincie verder worden uitgebouwd en de transitie worden versneld.

Naast de huidige rollen kan de provincie een pro-actievere rol nemen. Zo kan de provincie een regierol pakken om samen met regionale partners ambities en acties af te spreken. Daarnaast kan de provincie (bovenregionale) projecten mede ontwikkelen en daarin co-investeren (realiseren). Ook de regulerende rol kan zwaarder worden opgepakt. Voor de wettelijke energiebesparingsplicht bij bedrijven, kunnen provincie en gemeenten een gezamenlijke strategie en acties bepalen voor toezicht en handhaving. Ook kan de provincie locaties aanwijzen voor windenergie, opwek van warmte of de benodigde ruimte voor de energie-infrastructuur. Dit geeft ook duidelijkheid aan initiatiefnemers in de markt.

In 2022 heeft de provincie voorbereidingen getroffen om als dat nodig is een grotere rol te kunnen pakken om projectbesluiten (regulerende rol) voor windenergie te nemen. Er ligt in het najaar van 2023 een planMER met een beoordeling van windlocaties op basis waarvan het nieuwe bestuur een besluit kan nemen over een voorkeursvariant. Als de provincie geen windlocaties aanwijst, zullen de RES-doelen voor 2030 in onze provincie naar verwachting niet gehaald worden.

Om 100% van de energievraag uit duurzame bronnen te halen is een 'verbouwing' van Nederland nodig

6

Duurzaam, gezond en veilig bereikbaar

- 6.1 Inleiding
- 6.2 Bereikbaar maken van de woningbouwopgave
- 6.3 Mobiliteit die bijdraagt aan de ambities van
klimaat, energie en leefbaarheid

6.1 Inleiding

Door de omvangrijke verstedelijkingsopgave en de economische groei nemen ook de hoeveelheid verkeer en verkeersbewegingen in de provincie Utrecht toe. Zonder passende ingrepen komt de bereikbaarheid in het gedrang en kunnen inwoners en bezoekers minder deelnemen aan maatschappelijke activiteiten. In de Omgevingsvisie provincie Utrecht staat dat bereikbaarheid een primaire voorwaarde is voor verstedelijking. Daaraan werkt de provincie samen met het Rijk en regiopartners. De provincie richt zich daarbij ook op het tegengaan van klimaatverandering, met duurzaam vervoer, slim combineren en concentreren van verstedelijking bij ov-knooppunten. Het openbaar vervoer en de fiets(er) vormen een cruciaal onderdeel van de aanpak.

6.2 Bereikbaar maken van de woningbouwopgave

6.2.1 Schets van de opgave

In de provincie Utrecht is tot en met 2030 een behoefte aan ruim 83.500 extra woningen. Deze woningen en de bijbehorende voorzieningen moeten bereikbaar zijn. Daarvoor moet voldaan worden aan de principes van nabijheid, leefbaarheid en duurzaamheid.

Qua verstedelijking zit de grootste groei, en daarmee ook de grootste ruimtelijke uitdaging, in de stedelijke regio's van Utrecht en Amersfoort. Om de woon- en werklocaties bereikbaar te maken, zijn investeringen nodig in ov- en fietsinfrastructuur en het lokale wegennet. Om het mobiliteitssysteem optimaal te benutten, is gedragsbeïnvloeding nodig en een verbetering van logistieke processen en een groeiende ov-exploitatie.

U Ned

In het onderzoeksprogramma U Ned werken provincie, rijk en regio intensief samen. In de volgende fase van deze samenwerking worden de randvoorwaarden voor verstedelijking op orde gebracht. De randvoorwaarden zijn:

- aanpak stikstof;
- versterking bereikbaarheid van alle vervoerswijzen (ov, auto en fiets);
- groen groeit mee;
- verzwaring energienetwerken (elektra en warmte).

Op 11 november 2022 hebben Rijk en regio afspraken gemaakt over de ontsluiting van (grootschalige) woningbouwgebieden in de regio's Utrecht, Amersfoort en Foodvalley. Hiervoor is gezamenlijk een bedrag van circa € 1,4 miljard gereserveerd. Concreet gaan deze afspraken over de ontsluiting van woningbouw in

Groot Merwede, de spoor-/A1-zone Amersfoort en negen versnellingslocaties 'woningbouw en mobiliteit'. Die zijn verspreid over de hele Metropool Regio Utrecht. Deze middelen zijn een belangrijke stap om 25.500 woningen te realiseren tot en met 2030 en vormen de basis om door te groeien naar in totaal 60.000-70.000 woningen in deze gebieden op de langere termijn. Daarnaast worden in het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving Noordwest in 2023 afspraken gemaakt over de brede ontwikkeling van de stedelijke regio voor onder andere groen en voorzieningen.

Schaalsprong ov en fiets

Om de provincie bereikbaar te houden is een nodig in openbaar vervoer en fiets. Voor het openbaar vervoer is de inzet een samenhangend netwerk van trein, tram, (snel)bus en aanvullend openbaar vervoer door de hoofdverbindingen tussen stad en regio te versterken. Het gaat dan onder andere om de Merwedelij, Papendorplijn, versterking van tramlijn 22 en busbanen.

Bij de schaalsporg fiets werken we aan het Regionaal fietsnetwerk, het afmaken van het doorfietsroute netwerk en de aanpak van barrières. In 2021 is met het Regionaal Toekomstbeeld Fiets uitgewerkt hoe de fiets ingezet kan worden voor de opgaven op gebied van woningbouw en verstedelijking, bereikbaarheid, gezondheid, veiligheid, klimaat, duurzaamheid en leefbaarheid.

Ook op de weg zijn aanpassingen nodig. Er wordt gekeken naar de wegontsluiting van Groot Merwede en een alternatief voor het Tracébesluit A27/A12 Ring Utrecht.

6.2.2 Schets van doelen

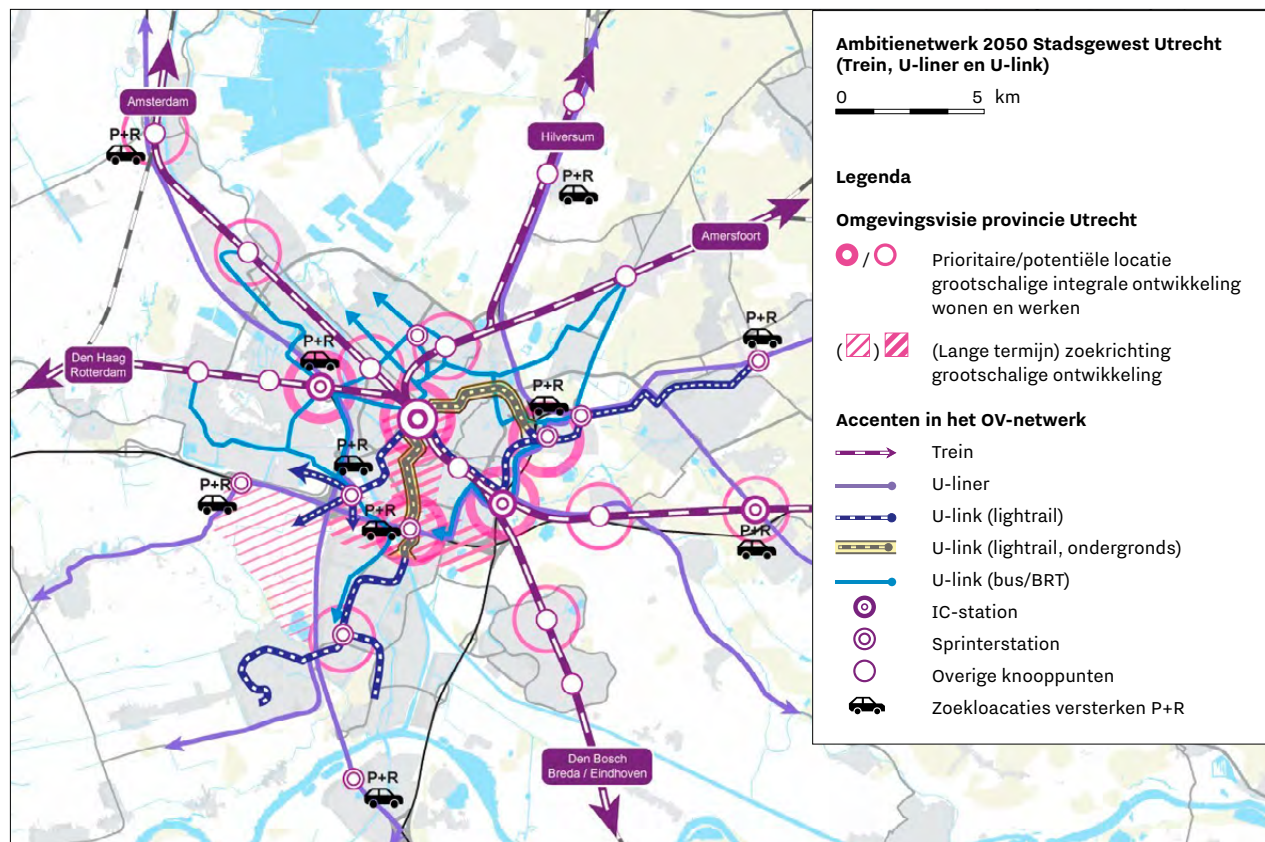
Het doel is dat alle belangrijke woon- en werklocaties en sociaal recreatieve voorzieningen op een ruimteefficiënte, duurzame, gezonde en veilige manier bereikbaar zijn. In stedelijke ontwikkeling is nabijheid het leidende principe in het huidige beleid.

In regionale samenwerking komen we tot een mobiliteitssysteem waarmee de regionale woningbouwopgave mogelijk wordt. In U Ned-verband werken we daarvoor aan de volgende doelen:

- Efficiënt omgaan met schaarse ruimte;
- Gezonde en duurzame leefomgeving;
- Optimaal benutten mobiliteitssysteem;
- Borgen nationale draaischijf auto en ov;
- Sociale inclusie, iedereen doet mee;
- Vitale en bereikbare economische centra.

In deze strategie zijn de volgende mobiliteitsprincipes uitgewerkt om de woningbouwopgave mogelijk te maken, met een passend mobiliteitssysteem waarbij de leefkwaliteit voorop staat:

- Verstedelijkingskeuzes en bereikbaarheid afstemmen: inzet op nabijheid;

Figuur 5: nieuwe structuur van het provinciale busnetwerk (OV-netwerkperspectief 2025-2035)

- Vraag naar mobiliteit afremmen en spreiden;
- Betere stedelijke en regionale wandel en fietsnetwerken;
- Systemsprong ov met regionale ruggengraat als hoofddrager;
- Ontvlechting autodraaischijf en lagere snelheid van auto in stedelijk gebied;
- Soepele ketenreizen van deur tot deur met mobiliteitshubs.

Onderdelen van vraagbeïnvloeding en spreiding zijn onder andere:

- Gedragsbeïnvloeding: stimuleren van gebruik van fiets, lopen en openbaar vervoer, het vermijden van de spits en thuiswerken; Dit doen we via een werkgeversaanpak, onderwijsaanpak en in een gebiedsgerichte aanpak.
- Multimodaal verkeersmanagement: doorstroming van openbaar vervoer en fiets afwegen tegen de doorstroming van autoverkeer. Het verkeer kan zo worden beïnvloed, bijvoorbeeld bij wegwerkzaamheden of incidenten;
- Deelmobiliteit en 'Mobility as a Service': er lijkt een verandering gaande van het bezit van mobiliteit naar het gebruik van mobiliteit. Dit kan bijdragen aan effectiever gebruik van de openbare ruimte en het stimuleren van gezonde vervoerwijzen;
- Betalen naar gebruik: conform het regeerakkoord moet er in 2030 een systeem voor een vlakke heffing operationeel zijn. Een knop om de groei van de automobilititeit te beperken.

Voor het openbaar vervoer ligt de focus op een goed en passend ov-netwerk dat meegroeit met de reizigersvraag en bijdraagt aan:

- Betere, betrouwbaardere en snellere netwerken voor de reiziger;
- De gezonde verstedelijking en leefbaarheid;
- De sociale functie van het ov-netwerk;
- Betere bereikbaarheid voor inwoners van knelpunten (bijvoorbeeld Utrecht Science Park en Utrecht Centraal).

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk (Rijkswaterstaat en het ministerie van I&W), gemeenten U Ned, ProRail, NS, Utrecht Science Park.
Rol provincie	Realiseren: als ov-autoriteit eindverantwoordelijk voor het regionale ov. Een groeisprong van het ov betekent een groei van de ov-exploitatie Regisseren: regie op de visie en planvorming, om alle belangen bij elkaar te brengen en te verenigen in één regionale aanpak.

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen. Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	3.2 Woningbouw: keuzes voor de bereikbaarheid van nieuwe woningbouw- en werklocaties zijn bepalend voor de wijze waarop duurzame mobiliteit een kans krijgt. 3.3 Bedrijfsleven: afstemmen van vervoersstromen met grote werkgevers. 4.3 Klimaat: duurzame mobiliteit (ov en fiets) helpen mee klimaatdoelen te halen. 7.3 Gezonde leefomgeving: bewegen stimuleren kan met een goed fietsnetwerk.
Spanningen	2.2 Natuur: mobiliteit is een ruimteclaim en heeft met uitstoot impact op de kwantiteit en kwaliteit van natuur. 3.3 Ruimte voor economische ontwikkeling: Bereikbaarheid is een belangrijke vestigingsplaatsfactor. 4.3 Klimaat: keuze voor automobilititeit is belastend voor klimaat en energie.

De woon- en werklocaties en sociaal recreatieve voorzieningen moeten op een ruimte-efficiënte, duurzame, gezonde en veilige manier bereikbaar zijn

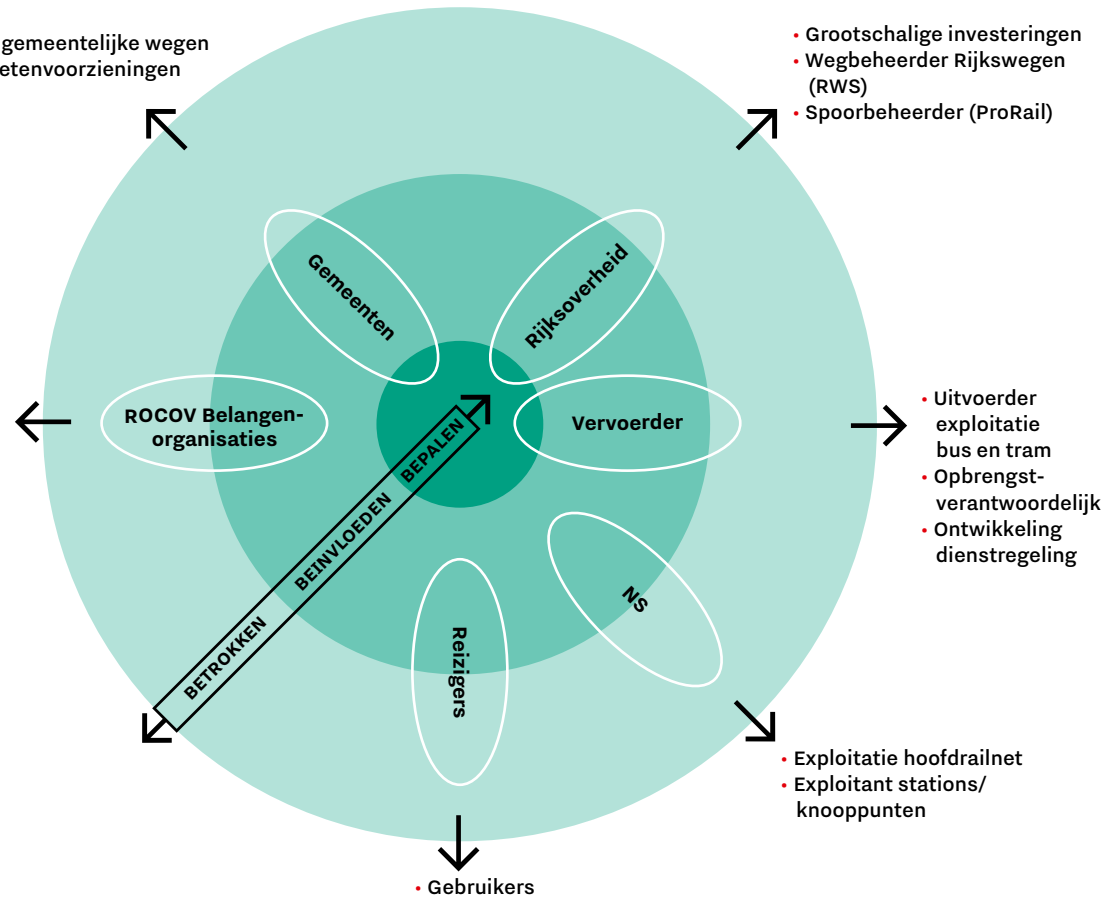
Rol van de provincie in openbaar vervoer

De provincie is wettelijk verantwoordelijk voor het exploiteren van het regionaal openbaar vervoer. Wij geven de concessies (vergunningen) uit voor het ov met bus en tram. Dit gebeurt vanuit de Wet personenvervoer 2000 (Wp 2000). Wij zijn dus de opdrachtgever voor de vervoerders, stellen geld beschikbaar voor de exploitatie en stellen de jaarlijkse tarieven en vervoerplannen vast. Ook zijn we verantwoordelijk voor aanleg, beheer, gebruik en veiligheid van het tramsysteem vanuit de Wet lokaal spoor (Wls).

Goed openbaar vervoer is geen zaak van provincie en vervoerders alleen. We werken intensief samen met de rijksoverheid, omliggende provincies, gemeenten en belangenorganisaties. De opgave voor het ov hangt namelijk samen met de totale mobiliteit in Nederland. Bovendien zijn de gemeenten en het Rijk de beheerders van wegen die wij gebruiken voor ons ov. Daarnaast hebben gemeenten een groot belang bij optimaal ov voor hun inwoners en hun ambities voor gezonde verstedelijking en duurzame bereikbaarheid. Dat vraagt om goede afstemming tussen het Rijk, de regio en de betrokken vervoerders. Samen zorgen we voor goed ov binnen de provincie en grensoverschrijdende verbindingen.

- Wegbeheerder gemeentelijke wegen
- Aansluitende ketenvoorzieningen

- Advisering
- Belangen behartigen van reizigers

Figuur 6: samenwerkingspartners in OV (OV-netwerkperspectief 2025-2035)

6.2.3 Schets van consequenties

Veel activiteiten sluiten aan bij onze wettelijke taak (ov-exploitatie, beheer en onderhoud (vaar)wegen). Besparen op het beheer en onderhoud van wegen leidt tot hogere kosten in de toekomst. Hoe we het onderhoud uitvoeren biedt wel afwegingsmogelijkheden. Zo is het uitvoeren van onderhoud overdag en met volledige wegafsluitingen goedkoper, maar levert dit meer hinder op voor de weggebruiker.

Inzet op regionale bereikbaarheidsopgave

De keuze voor een schaa sprong in de provincie betekent ook een toename van personeel en geld. De vraag over hoe deze (project)organisatie ingericht wordt, speelt de komende jaren. In de Omgevingsvisie en in de bestuurlijk overleg Meerjarenprogramma Ruimte, Infrastructuur en Transport (BO MIRT) afspraken 2022 is een richting gekozen en een ambitie voor de snelheid afgesproken. Voor de komende jaren betekenen deze richting en afspraken dat we als provincie moeten gaan intensiveren op deze opgave. Voor de samenwerking, planvorming en planvoorbereiding zijn meer mankracht en geld nodig.

Meegroeien met reizigersontwikkeling

Om het ov-aanbod stapsgewijs mee te laten groeien, is een investering in de exploitatie nodig. Als de ov-subsidie gelijk blijft, kan door herinvestering van reizigersopbrengsten het ov-aanbod gedeeltelijk meegroeien met de op termijn sterk stijgende reizigersvraag. Wel kunnen grenzen van de vervoerscapaciteit bereikt worden (“reizigers blijven achter op halte”) en zijn soms ingrepen op rustige buslijnen noodzakelijk. Ook loopt de provincie financieel risico, omdat de provincie wat betreft de kaartverkoop mede-opbrengstverantwoordelijk is in de ov-concessies. Extra ov-subsidie biedt de mogelijkheid om kwaliteit en capaciteit op belangrijke bus- en tramroutes te verhogen en terughoudend te zijn in het aanpassen van minder drukke buslijnen.

Openbaar vervoer-concessies

Provincie Utrecht heeft de wettelijke taak om te zorgen voor een goede en duurzame bereikbaarheid per openbaar vervoer. Wij zijn opdrachtgever voor de exploitatie van twee ov-concessies:

U-OV en Syntus Utrecht. In deze concessies rijden dagelijks ruim 600 bussen en trams die meer dan 200.000 reizigers vervoeren. De huidige ov-concessies zijn door de gevolgen van de coronacrisis herijkt en met twee jaar verlengd tot eind 2025. De voorbereidingen voor de aanbesteding van nieuwe concessies zijn in een vergevorderd stadium. Met de nieuwe ov-concessies wordt de basis gelegd voor een schaa sprong in het openbaar vervoer. Op dit moment staat de kwaliteit van het openbaar vervoer onder druk door een tekort aan personeel en reizigersaantallen die nog steeds lager liggen dan voor de coronapandemie. De mate van marktherstel en de energieprijzen zijn onzekerheden die van invloed zijn op de nieuwe ov-concessies. Voor de nieuw aan te besteden ov-concessies zijn de kaders, de Nota van uitgangspunten en het OV-netwerkperspectief vastgesteld. De inzet voor de nieuwe concessies is recent door Provinciale Staten op hoofdlijnen vastgesteld en betekent hogere exploitatiekosten.

Voor de uitvoering van de concessies heeft de provincie verschillende eigendommen. Dit gaat om het tramsysteem en busstallingen. Beschikbaarheid en betrouwbaarheid hiervan zijn randvoorwaarden voor goed openbaar vervoer met zo min mogelijk storingen voor de reizigers. Het goed beheren en onderhouden vraagt om een slagvaardige beheerorganisatie. In 2022 is ervoor gekozen om de provinciale beheerorganisatie een zelfstandige positie binnen de provinciale organisatie te geven. De implementatie daarvan is een belangrijk aandachtspunt in de komende periode.

6.3 Mobiliteit die bijdraagt aan de ambities van klimaat, energie en leefbaarheid

6.3.1 Schets van de opgave

Mobiliteit draagt ongeveer 18% (binnenlands verkeer en vervoer) bij aan de totale CO2-uitstoot in Nederland. Bij de aanleg en het beheer en onderhoud van infrastructuur worden veel materialen en energie gebruikt.

In het Klimaatakkoord zijn landelijke doelen afgesproken om te verduurzamen. De bijdrage die mobiliteit en infrastructuur kunnen leveren aan de doelen van het klimaatakkoord is aanzienlijk.

- De provincie heeft invloed op de verduurzaming van mobiliteit door schoner, duurzamer en minder reizen te stimuleren. Voor het verduurzamen van de mobiliteit is het gedrag van de reiziger bepalend. Alleen door als overheden gezamenlijk op te trekken (Rijk, provincie en gemeenten) kan de reiziger worden verleid tot duurzame keuzes. Daarbij is het belangrijk dat het mobiliteitssysteem zo is ingericht dat duurzame mobiliteitskeuzes aantrekkelijk zijn;
- De provincie kan als infrabeheerder energiezuinige en duurzame keuzes maken in beheer, onderhoud en aanleg van de provinciale infrastructuur;
- De provincie als eindverantwoordelijke voor mobiliteit is ook verantwoordelijk voor de naleving van wettelijke voorschriften als de toegestane hoeveelheid geluid, trillingen en schone lucht. De leefbaarheid kan verder verbeteren door in het beleid (extra) aandacht te hebben voor factoren zoals verkeersveiligheid en gezondheid.

6.3.2 Schets van doelen

Het doel is om met mobiliteit bij te dragen aan de doelen uit het Klimaatakkoord. Alle provincies hebben gezamenlijk een ambitie afgesproken om in 2030 zoveel mogelijk klimaatneutraal en circulair te werken in de grond-, weg- en waterbouw.

Voor het verduurzamen van mobiliteit werkt de provincie aan de volgende strategische doelen:

Verminderen van mobiliteit

- Het efficiënter maken van goederenvervoer en logistiek. Regionaal is ongeveer 10% van het verkeer bestemd voor goederenvervoer en logistiek. Dit zijn door hun gewicht vaak de meer vervuilende voertuigen. Inspanningen voor een meer efficiënte logistiek, hogere beladingsgraden, gebruik van hubs, schonere/zero emissie voertuigen en een overstap naar binnenvaart kunnen aanzienlijk bijdragen aan de doelstellingen. Bijkomend voordeel is dat door deze maatregelen het verkeer op de weg afneemt;
- Het creëren van nabijheid van voorzieningen;
- Het terugdringen van woon-werkverkeer.

Veranderen van mobiliteit

- Het vergroten van het aandeel fiets, lopen en openbaar vervoer in de reisbewegingen;
- Een verschuiving realiseren naar duurzamere vormen van goederenvervoer (zoals binnenvaart en spoor);
- Bij ruimtelijke inrichting voorsorteren op duurzame vormen van mobiliteit;
- Bewustwording creëren over duurzame mobiliteitsvormen.

Uitgelicht: meer fietsgebruik

Investeren in de fiets is de gezonde, duurzame en goedkope manier om bij te dragen aan de opgaven van klimaat, energie en leefbaarheid. Deze mobiliteitsverandering krijgt daarom extra aandacht. De provincie stimuleert gezonde mobiliteit door meer fietsgebruik te stimuleren. Enerzijds door de infrastructuur aantrekkelijker te maken, anderzijds door het gebruik te stimuleren met campagnes en educatie. Zes aspecten krijgen de aandacht:

- Het aanleggen van een hoogwaardig netwerk van doorfietsroutes;
- Het op orde brengen van het regionaal fietsnetwerk, qua veiligheid en directheid;
- Het aanpakken van (Rijks)barrières in het regionaal fietsnetwerk;
- Een fietsring in de stad Utrecht en in de toekomst ook in de stad Amersfoort;
- Gezonde en aantrekkelijke stad-land verbindingen naar de natuur- en recreatiegebieden in het buitengebied;
- Het aanbieden van voldoende, veilige en aantrekkelijke fiets(parkeer)voorzieningen bij de multimodale knooppunten en ontwikkellocaties.

Schonere vormen van mobiliteit

- Stimuleren van de transitie naar elektrisch personenvervoer;
- Het op gang brengen van de transitie naar waterstof voor zwaar goederenvervoer op de weg en op het water (binnenvaart). De afgelopen jaren is een netwerk aan vulpunten ontwikkeld;
- Zero emissie zones voor goederenvervoer en logistiek;
- Zero emissie openbaar vervoer.

Klimaatneutrale eigendommen

Vanuit het Nationaal Grondstoffenakkoord is de ambitie om in 2050 een economie zonder afval te hebben. Voor de Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW) hebben de provincies en het Rijk de ambitie om in 2030 al zoveel mogelijk circulair en klimaatneutraal (zonder CO₂-emissies) te werken. De provincie heeft als beheerder van veel eigendommen (wegen, vaarwegen, kunstwerken, haltes en stallingen, et cetera) de mogelijkheid om hier zelf op te sturen. Dit vraagt om veranderingen van ontwerp, materialen, inkoop en aanbesteding, samenwerking met de markt en het delen van kennis. Circulair werken is in theorie op termijn kostenneutraal of kan zelfs kostenbesparend zijn. De huidige toename van grondstof- en brandstofprijzen versterkt die theorie. Toch vraagt deze verandering op dit moment nog om investeringen.

6.3.3 Schets van consequenties

Om bij te dragen aan de klimaatdoelstellingen en een circulaire samenleving, kiezen we voor een klimaatneutrale en circulaire infrastructuur. Dit volgt uit afspraken op landelijk en Europees niveau (klimaatdoelen, duurzaamheidsambities). Daarvoor is meer onderhoudsbudget en meer kennis en kunde nodig dan nu in huis is. Circulair werken heeft de potentie om op lange termijn kostenbesparend te zijn, doordat er minder materialen nodig zijn en gebruikte materialen een waarde hebben. Op de korte en middellange termijn kost het waarschijnlijk meer geld, omdat de markt nog moet investeren om circulair en klimaatneutraal te kunnen werken. Het tempo waarmee we de infrastructuur verduurzamen, geeft wel keuzeruimte en mogelijkheden om het budget te beïnvloeden. Zijn we een van de koplopers, of reageren we reactief op ontwikkelingen elders.

Het doel is om vanuit mobiliteit en infrastructuur bij te dragen aan het klimaat, de energietransitie en het verbeteren van de leefbaarheid

Samenwerking	
Samenwerkingspartners	Rijk, gemeenten, (regionale) ondernemers (smart mobility, circulair, etc.), belangenorganisaties (Fietzersbond, Utrecht fiets overleg).
Rol provincie	Realiseren: realiseren van duurzame reisalternatieven, klimaatneutraal en circulair beheer en onderhoud van eigendommen. Participeren: samenwerken met partners om fietsgebruik te stimuleren en fietsinfrastructuur te ontwikkelen. Stimuleren: de markt vraagt van de overheid een duidelijke richting om infrastructuur te verduurzamen, zodat marktpartijen zich kunnen omvormen. De overheden moeten samen optrekken voor een eenduidige koers en standaarden.

Koppelkansen en spanningen	
De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen. Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).	
Koppelkansen	3.2. Woningbouw: door nabijheid en ruimtelijke inrichting worden gezonde en duurzame vervoerwijzen aantrekkelijker. 3.3 Ruimte voor economische ontwikkeling: afstemmen van vervoerstromen met grote werkgevers. 4.2 Klimaatadaptatie: Zorgen voor goede begaanbaarheid van wegen en fietspaden, ook bij extreme weersomstandigheden door klimaatbestendige aanpassingen. 4.3 Klimaat: inzet op duurzame mobiliteit, duurzame materialen, circulariteit en energie opwekken. 5.2 Duurzame energie: waterstof-transitie voor goederenvervoer. 7.3 Gezonde leefomgeving: het stimuleren van fietsen zorgt ook voor een gezonde leefomgeving.
Spanningen	4.3 Klimaat: vraag naar circulair/klimaatneutraal materiaal dat er nog niet is kan mogelijk vertragen. 5.2 Duurzame energie: meer elektrisch vervoer doet een beroep op het (krappe) elektriciteitsnet.

7

Stad en land gezond

- 7.1 Inleiding
- 7.2 Groen groeit mee met verstedelijking
- 7.3 Gezonde en veilige leefomgeving

7.1 Inleiding

Groen en landschap hebben een positief effect op de fysieke en geestelijke gezondheid van mensen. Er is een directe relatie tussen leefbaarheid en wonen, werken en ontspannen. Voor ontspanning zijn voldoende ruimte en mogelijkheden van belang. Om te zorgen voor een leefomgeving die de gezondheid en veiligheid van de inwoners bevordert, heeft de provincie daarom beleid voor milieu, gezondheid, recreatie, toerisme en sport. Dit zijn belangrijke randvoorwaarden voor ondernemingen om zich te vestigen in de provincie. Het huidige beleid is gericht op een aantrekkelijke en gevarieerde regio voor bewoners en bezoekers.

7.2 Groen groeit mee met verstedelijking

7.2.1 Schets van de opgave

Groen is een belangrijke kwaliteit van de Utrechtse regio. De opgave is om de 'rode' en 'groene' ontwikkelingen in balans te houden voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat en een gezonde leefomgeving.

Utrecht heeft een aantrekkelijke groene leefomgeving. Regio Utrecht behoort tot de meest competitieve regio's in Europa: veel mensen willen hier werken en wonen. Tegelijkertijd is Utrecht ook de snelst groeiende regio van Nederland. Het is een uitdaging om het juiste evenwicht tussen woningen, bedrijvigheid, verkeersinfrastructuur, duurzame energie en groen en landschap te bewaren. Voor de stedelijke groei van de regio is de versterking van de kwaliteit van het groene en blauwe netwerk voor natuur en recreatie een randvoorwaarde.

7.2.2 Schets van doelen

Door groen mee te laten groeien met verstedelijking bereiken we dat 'groene' en 'rode' ontwikkelingen in balans zijn. We werken aan het behoud van de recreatieve structuur. En ook aan het verder ontwikkelen, versterken en toekomstbestendig maken (klimaat, energie, inclusie) van de recreatieve structuur. Zo ontstaat een aantrekkelijk vestigingsklimaat en een gezonde leefomgeving.

Door 'groen' en 'blauw' (water) in ieder ruimtelijk plan mee te nemen, kan een goede mix ontstaan van toegankelijk groen, duurzame landbouw, veerkrachtige natuur, beleefbaar landschap en zichtbaar water. Dit betekent ook een concrete ruimtevraag voor groen en landschap en het verduurzamen van de landbouw. Dat gebeurt samen met partners. Meer samenwerken met partners past bij de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een goede structuur voor vrijetijdsbesteding.

Vrijetijdsbeleving

Naast ruimte voor groen en vrije tijd, is voor de leefbaarheid in de provincie ook de beleving van vrije tijd van belang. De behoefte aan vrijetijdsbesteding en -beleving is groot. De groei in verstedelijking versnelt dit. Zo is er meer vraag naar ontspanning dichtbij huis, doordat de scheidslijn tussen wonen en werken vervaagt. Op de toenemende vraag naar vrijetijdsbesteding en recreatiemogelijkheden wordt ingespeeld met voorzieningen en spreiding van bezoekers. Door zakelijk bezoek (congressen, kennisevenementen) te stimuleren, profiteert de vrijetijdssector als geheel.

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk, gemeenten, waterschappen, de Utrechtse Regio's, Staatsbosbeheer Utrechtse natuurorganisaties en Utrecht Particulier Grondbezit.
Rol provincie	Regisseren: Regierol in de samenwerking Groen Groeit Mee.

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen.
Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	2.1 NPLG: transitie landbouw en realiseren biodiversiteit dragen bij aan meer/beter groen en daarmee tot een betere balans rood/groen. 2.3 Transitie landbouw: potentieel voor het realiseren van groen. 3.2 Woningbouw: aantrekkelijke woonomgeving realiseren. 3.3 Ruimte voor economische ontwikkelingen: samenwerking met innovatieve bouw- en vastgoedsector bij gezonde verstedelijking. 4.2 Klimaatadaptatie: een groene omgeving is belangrijk vanuit het oogpunt van klimaatadaptatie, zoals verminderen van hittestress. 8.2 Recreatie: een groene omgeving biedt mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding.
Spanningen	3.2 Woningbouw: behoefte aan meer woningen legt een ruimteclaim op potentieel groen.

7.2.3 Schets van de consequenties

Groen mee laten groeien met rood

Voor het daadwerkelijk mee laten groeien van groen met de 'rode' opgaven is meer inzet van de provincie nodig. Provincie Utrecht komt nu geld en mensen tekort om een effectieve rol te spelen. Zonder extra inzet wordt de ambitie uit de Omgevingsvisie om het (recreatie)groen in gelijke tred te ontwikkelen met de verstedelijkingsopgave niet gehaald.

Recreatie

Om het bestaande recreatieve aanbod op peil te houden is een verhoging nodig van de ondersteunende bijdrage die we bieden aan gemeenten en andere beheerders zoals landgoedeigenaren. Zonder een extra bijdrage komt de toegankelijkheid en het gebruik van het recreatieve aanbod in het geding. Ook voor het investeren van gemeenten in openbaar zwemwater helpt een bijdrage van de provincie in de beheerlasten.

De opgave is om de 'rode' en 'groene' ontwikkelingen in balans te houden voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat en een gezonde leefomgeving

7.3 Gezonde en veilige leefomgeving

7.3.1 Schets van de opgave

De leefomgeving heeft invloed op de gezondheid van mensen. De milieukwaliteit voldoet op veel plaatsen niet aan die van een gezonde omgeving. Ook bevordert de omgeving niet overal dat mensen voldoende bewegen, kunnen ontspannen en elkaar kunnen ontmoeten.

Luchtverontreiniging, geluidhinder en gebrek aan natuur: de gezondheid van inwoners staat onder druk. Een gezonde leefomgeving bevordert de gezondheid van onze inwoners, beschermt tegen negatieve effecten op hun gezondheid en beperkt de risico's vanuit de leefomgeving. Het gaat om de aanwezigheid van voldoende, goed bereikbaar en bruikbaar groen. Maar het gaat ook om het bevorderen van bewegen, om beperking van de blootstelling aan milieuemissies en risico's, om klimaatadaptatie, om sociale inclusie en cohesie en om circulariteit. De grote opgaven vragen veel ruimte, waardoor het moeilijker wordt al deze zaken te combineren en tot een gezonde leefomgeving te komen.

Een aantal aspecten vraagt extra aandacht.

De provincie kan hieraan veel bijdragen vanuit haar primaire en wettelijke taken.

- Geluidsbelasting. Er is steeds meer geluid in onze omgeving. Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat de gezondheidseffecten groter zijn dan tot nu toe bekend was. Bijna 40% van alle woningen in de provincie Utrecht heeft een hogere geluidbelasting dan de wettelijke voorkeurswaarde (= het basisbescherminingsniveau) en 12% wordt blootgesteld aan een geluidsbelasting die hoger is dan het wettelijk beschermingsniveau. Uit onderzoek (RIVM) blijkt dat ruim de helft (53%) van onze inwoners tenminste enige hinder ondervindt van geluid (dit ligt ruim boven het gemiddelde in Nederland). 10% daarvan ervaart ernstige hinder;

- Bewegen. Uit de cijfers (Mullierinstituut 2020) blijkt dat volgens de richtlijnen bijna de helft van onze inwoners onvoldoende beweegt. Voldoende bewegen, blijkt uit onderzoek (Radboud Universiteit), is een belangrijke factor voor een goede gezondheid. Zowel het dagelijks bewegen in de buitenruimte, als deelname aan sport(verenigingen) dragen hieraan bij;
- Ondermijnende criminaliteit. De aanwezigheid van georganiseerde criminele organisaties en –structuren in Nederland zorgt voor veel problemen. Wanneer deze onderwereld vervlochten raakt met de bovenwereld, spreken we van ondermijning. Ondermijnende criminaliteit probeert te wortelen op plaatsen waar men vrij onopgemerkt kan opereren, zoals in het buitengebied, op vakantieparken of in kwetsbare wijken.

7.3.2 Schets van doelen

Om een gezonde en veilige leefomgeving te creëren werken we aan:

- de geluidbelasting van woningen en andere geluidgevoelige gebouwen beperken;
- beweging bevorderen met de inrichting van de leefomgeving;
- ondermijning voorkomen.

Geluidsbelasting

Om ernstige hinder te voorkomen, houden we bij de keuzes voor bijvoorbeeld verstedelijking, bereikbaarheid en plaatsing van windmolens rekening met de geluidkwaliteit of nemen we noodzakelijke maatregelen bij bronnen van geluid. We nemen de maatregelen niet altijd zelf. Vaak doen we dit samen met partners en stimuleren we hen om maatregelen te nemen. Voor nieuwe woningen en andere geluidgevoelige gebouwen is het doel om zo veel mogelijk te voldoen aan de WHO-advieswaarde voor de leefomgevingskwaliteit. Dit stelt eisen aan zowel de woningen en gebouwen, als aan de geluidsbronnen. Hierdoor is veel gezondheidswinst te behalen.

Beweging bevorderen

Het percentage inwoners dat onvoldoende beweegt is hoog. Dat heeft invloed op hun gezondheid. Door de mogelijkheden om dagelijks te bewegen te bevorderen, leggen we de basis om gezond gedrag te stimuleren.

Dit kan met een uitnodigende inrichting van de leefomgeving, een verschuiving van autogebruik naar meer fietsen, wandelen en ov, toegankelijke sportvoorzieningen en door nieuwe wijken op een bepaalde manier in te richten. Deelname aan sport zorgt voor meer beweging. Vanuit het Sportakkoord, afgesloten met 56 partners, kijken we samen met gemeenten en de sportverenigingen naar duurzame sportvoorzieningen en meer inclusie bij sport. We stimuleren verder om meer te sporten en te bewegen in de openbare ruimte.

Ondermijning

Doordat ondermijning voorkomt in het buitengebied, op vakantieparken en in kwetsbare wijken, is de aanpak vervlochten met die van andere provinciale opgaven. Denk aan de aanpak van leegstaande agrarische gebouwen, het opknappen van vakantieparken of het verbeteren van de leefbaarheid van wijken. In een gezonde en vitale leefomgeving is minder voedingsbodem voor ondermijnende criminaliteit.

**Een gezonde leefomgeving
bevordert de gezondheid
van onze inwoners**

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk, andere provincies, gemeenten, Veiligheidsregio, Omgevingsdiensten, GGD, Regionale Informatie en Expertise Centrum, Centrum voor criminaliteitspreventie en veiligheid, kennisinstellingen, inwoners en bedrijven.
Rol provincie	Reguleren: De provincie heeft een aantal wettelijke taken voor geluid en bereidt zich ook voor op nieuwe wettelijke taken onder de Omgevingswet, zoals het invoeren van geluidproductieplafonds langs provinciale wegen en de bevoegdheid voor geluidsaneringen van woningen met een hoge geluidsbelasting. Participeren: samenwerken in gebiedsprojecten om geluidshinder tegen te gaan of bewegen te stimuleren. Realiseren: lobby richting Rijk en Europa over bijvoorbeeld hinder vliegverkeer. Stimuleren: bij de aanpak van ondermijning stimuleert de provincie samenwerking tussen deze de betrokken factoren.

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen.

Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

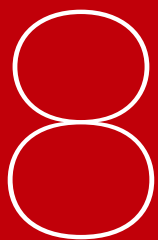
Koppelkansen	4.2 Klimaatadaptatie: aandacht voor hittestressmaatregelen en lokale hitteplannen voor het terugbrengen van het aantal slachtoffers en verminder van verlies aan arbeidsproductiviteit. 6.2 Bereikbaar maken van de woningbouw opgave: aandacht voor ov en fiets voor een gezondere leefomgeving en bewegen stimuleren. 6.3 Mobiliteit die past bij de ambities van klimaat, energie en leefbaarheid: verbeteren van de luchtkwaliteit. 7.2 Groen groeit mee: gezondere leefomgeving en bewegen stimuleren.
Spanningen	5.2 Duurzame energie: geluidsbelasting windmolens.

7.3.3 Schets van consequenties

Door de grote druk op de ruimte en de grote opgaven waar we voor staan, is het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving een grote uitdaging.

Alle belangrijke aspecten voor een gezonde leefomgeving moeten meegenomen worden in de verschillende beleidsontwikkelingen en gebieds- en uitvoeringsprojecten, bijvoorbeeld de keuzes voor bereikbaarheid, de woningbouwontwikkeling, de landbouwtransitie en de energietransitie.

Daarnaast kan meer samenwerking met gemeente en omgevingsdiensten, waarbij de provincie coördineert, naar verwachting meer kansrijke mogelijkheden opleveren. Bijvoorbeeld om geluidshinder tegen te gaan of ondermijnende activiteiten te voorkomen.

Levend landschap, erfgoed en cultuur

- 8.1 Inleiding
- 8.2 Landschap en ruimtelijk erfgoed ontwikkelen
mee met de grote provinciale opgaven
- 8.3 Cultuur- en erfgoedvoorzieningen op niveau

8.1 Inleiding

Onze provincie heeft een grote variëteit aan cultuur en erfgoed: van unieke monumenten en bijzondere landschappen tot een uitgebreid cultuur- en erfgoed aanbod. Dit aanbod biedt onze inwoners mogelijkheden om te ontspannen, te leren en zich te ontwikkelen. Ze helpen mensen om de wereld beter te begrijpen, om kritisch te zijn en betekenis te geven aan de geschiedenis. Ook maken ze onze provincie mooier en aantrekkelijker, voor inwoners en bezoekers.

Een kwart meer inwoners in 2040 en de grote druk op de ruimte leiden tot druk op het landschap en de cultuur- en erfgoedvoorzieningen. Verder hebben ontwikkelingen zoals de klimaatverandering, corona en de energiecrisis invloed. Door deze ontwikkelingen komt de kwaliteit van de leefomgeving onder druk te staan en heeft niet iedereen meer de kans om gebruik te maken van de cultuur- en erfgoedvoorzieningen.

De provincie Utrecht heeft een breed palet aan bijzondere landschappen en erfgoed. Door de groei van de bevolking en de grote transitieopgaven staan deze kwaliteiten onder druk

Monumenten en archeologie

In de provincie Utrecht zijn 5.800 Rijksmonumenten te vinden met daaronder grote iconen als de Domtoren en Paleis Soestdijk. De provincie is op basis van bestuurlijke afspraken verantwoordelijk voor de restauratie van het erfgoed. Deze monumenten hebben een grote waarde voor de unieke kwaliteit van de provincie. Ook heeft de provincie bijzondere archeologische monumenten, die het verhaal van de bestaansgeschiedenis van de provincie vertellen. Een groot deel van de monumenten is in matige of slechte staat en er liggen verduurzamings- en klimaatopgaven. Dit is een opgave met een fors prijskaartje. Voor de komende jaren is meer geld nodig om de onderhoudsachterstand in te lopen en de kosten beheersbaar te houden voor de toekomst. Zonder extra geld zullen met name de grote Rijksmonumenten, de iconen, qua onderhoud snel achteruitgaan. Extensiveren op deze taken is niet mogelijk vanwege de wettelijke verplichtingen en bestuurlijke afspraken die hierover zijn gemaakt.

8.2 Landschap en ruimtelijk erfgoed ontwikkelen mee met de grote provinciale opgaven

8.2.1 Schets van de opgave

De provincie Utrecht heeft een breed palet aan bijzondere landschappen en erfgoed. Dit zorgt er mede voor dat Utrecht een aantrekkelijke provincie is om in te wonen, te werken en te ontspannen. Door de groei van de bevolking en de grote transitieopgaven staan deze kwaliteiten onder druk.

Ruimtelijk erfgoed en landschappen

De provincie Utrecht kenmerkt zich door veel ruimtelijk erfgoed en een breed palet aan bijzondere landschappen. Denk aan buitenplaatszones, agrarische cultuurlandschappen en de UNESCO Werelderfgoederen de Neder-Germaanse Limes en de Hollandse Waterlinies. Gezamenlijk dragen ze bij aan een unieke leefomgeving en een goed vestigingsklimaat. Door de druk op de ruimte en de grote transitieopgaven staan deze kwaliteiten onder druk, met mogelijke achteruitgang of teloorgang tot gevolg.

De opgave is om de balans te vinden tussen enerzijds het beschermen van de cultuurhistorische waarden en anderzijds het benutten en verzilveren van de waarden bij de grote opgaven.

Hollandse Waterlinies en Neder-Germaanse Limes
Binnen het ruimtelijk erfgoed hebben de Hollandse Waterlinies, met 8,6% van het grondgebied van de provincie, een bijzondere positie. Dit geldt ook voor de Neder-Germaanse Limes. Beide hebben sinds juli 2021 de werelderfgoedstatus. De provincie is als onderdeel van het Gemeenschappelijk Orgaan Siteholder Hollandse Waterlinies samen met Noord-Holland, Gelderland en Noord-Brabant verantwoordelijk voor het beschermen en uitdragen van dit bijzondere werelderfgoed. Bij de Neder-Germaanse Limes werkt de provincie Utrecht als mede-siteholder vanuit een Centrumregeling samen met Zuid-Holland en Gelderland. Dit brengt een structurele verantwoordelijkheid voor bescherming, beheer en het bekendmaken van dit erfgoed met zich mee.

Ruimtelijke kwaliteiten provincie

De ruimtelijke kwaliteiten van de provincie zijn beschreven in de Omgevingsvisie. De provincie heeft vijf karakteristieke landschappen met bijbehorende kernkwaliteiten die de provincie aantrekkelijk maken. Deze kwaliteiten zijn beschreven in de recent herziene

Kwaliteitsgids voor de Utrechtse Landschappen.

Ook heeft onze provincie veel ruimtelijk erfgoed. De cultuurhistorische kwaliteiten van de provincie zijn vastgelegd in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur in vijf thema's die onze provincie kenmerken:

- Historische buitenplaatsen;
- Militair erfgoed;
- Agrarische cultuurlandschap;
- Archeologisch waardevolle zones;
- Historische infrastructuur.

In de Cultuurhistorische Atlas is alle informatie over de historische waarden publiekelijk toegankelijk gemaakt, bijvoorbeeld gemeenten kunnen daardoor cultuurhistorische waarden gebruiken bij ruimtelijke ontwikkelingen. Voor UNESCO Werelderfgoed de Hollandse Waterlinies zijn de uitzonderlijke universele waarden van dit werelderfgoed vastgelegd in de Gebiedsanalyses.

8.2.2 Schets van doelen

Om ruimtelijk erfgoed en de landschappelijke kwaliteiten voor de toekomst te behouden en te versterken, is het doel bij de grote transitieopgaven de kwaliteiten van het landschap en erfgoed in een vroeg stadium mee te nemen. Zo ontstaat een hogere kwaliteit van de leefomgeving.

Om het draagvlak voor erfgoed te vergroten, is het van belang om het erfgoed bekend te maken en de verhalen die daarbij horen te blijven vertellen. Het helpt als inwoners en beleidsmakers zich bewust zijn van erfgoed en de verhalen erachter. Erfgoed meenemen in de grote opgaven is dan logischer. Een voorbeeld hiervan is de mogelijkheid om historische (water-)structuren en kennis hiervan in te zetten voor (lokale) oplossingen voor klimaatadaptatie. Dit sluit aan bij de wens van het kabinet om het principe Water en bodem sturend te laten zijn bij beslissingen over de inrichting van ons land. Op deze manier kunnen de grote (maatschappelijke) ontwikkelingen en transitieopgaven samengaan met de kwaliteiten van de landschappen en het koesteren en waarborgen van (groen) erfgoed.

8.2.3 Schets van consequenties

Door de groei van het aantal inwoners en de grote transitieopgaven ontstaat er extra druk op de kwaliteit van het ruimtelijk erfgoed en de bijzondere Utrechtse landschappen. We willen dat de regio aantrekkelijk blijft en dat erfgoed voor de toekomst behouden blijft. Het is belangrijk dat dat ruimtelijke kwaliteiten behouden blijven en zo mogelijk meegroeien. Om dit te bereiken is het belangrijk om deze onderwerpen mee te nemen in de ruimtelijke opgaven en het gebiedsgericht werken. Dit vraagt meer personeelsinzet en geld. Als dit niet gebeurt, kan er alleen reactief worden beschermd.

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk, andere provincies, gemeenten, erfgoedsector, waterschappen, STOWA, partners van grote transitieopgaven.
Rol provincie	Wettelijke taak: behoud erfgoed Participeren: grote transitieopgaven Stimuleren: Erfgoed Expertteam, Erfgoed Deal

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen. Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	<ol style="list-style-type: none">2.1 Transitie landelijk gebied: de herkenbare eigenschappen van het (cultuur)landschap bepalen de hoge kwalitatieve waarde van ons landelijk gebied.2.2 Natuur: ruimte voor erfgoed kan gepaard gaan met ruimte voor natuur.3.2 Woningbouw: een mooie en interessante omgeving zorgt voor een aantrekkelijke woonomgeving. De inzet van creatieve verbeeldingskracht zorgt ervoor dat de kwaliteiten van erfgoed van toegevoegde waarde kunnen zijn in deze opgave.4.2 Klimaatadaptatie: historische (water)structuren kunnen ingezet worden als inspiratiebron voor (lokale) oplossingen voor klimaatadaptatie. Een integrale werkwijze, zowel binnen de provinciale organisatie als met de waterschappen biedt kansen.8.3 Recreatie en toerisme: ruimtelijke kwaliteit is een aantrekkelijk decor voor toeristisch-recreatieve activiteiten.
Spanningen	<ol style="list-style-type: none">B1 Ruimtelijk voorstel: Door grote druk op de ruimte voor wonen, mobiliteit en energie sneeuwt het belang van erfgoed en cultuur (als sector die geld lijkt te kosten) onder.5.2 Duurzame energie: energiekosten voor erfgoed zijn vaak hoog en het is zoeken naar passende aanpassingen met behoud van de waarden.

8.3 Cultuur- en erfgoedvoorzieningen op niveau

8.3.1 Schets van de opgave

Het grote en gevarieerde cultuur- en erfgoedaanbod en uitgebreid bibliothekennetwerk zorgen ervoor dat Utrecht een aantrekkelijke provincie is om in te wonen, te werken en te ontspannen. Door de groei van de bevolking staan deze kwaliteiten onder druk.

De provincie Utrecht heeft een groot en gevarieerd cultuur- en erfgoedaanbod. Denk aan de vele buitenplaatsen, de regionale podia en theaters, de forten van de Hollandse Waterlinies, de kasteel- en streekmusea, zeer diverse culturele festivals, het maritiem erfgoed en een uitgebreid bibliothekenetwerk. Onderzoeken tonen aan dat regio's 'waar wat te beleven valt', aantrekkelijker zijn als vestigingsplaats voor bedrijven, kennismigranten en lokaal talent. Dit zorgt vervolgens weer voor uitwisseling van kennis en vernieuwende ideeën en daarmee meer welvaart. Door de groei van de bevolking wordt de huidige omvang van het cultuur- en erfgoedaanbod krap. Daardoor staan deze kwaliteiten onder druk.

Cultuur- en erfgoedaanbod

Het is de opgave om richting de toekomst te zorgen voor een stevig, laagdrempelig, innovatief en toereikend cultuur- en erfgoedaanbod, waar iedereen zich in kan herkennen en aan mee kan doen, ongeacht leeftijd of afkomst. Samen met andere overheden en fondsen, is de provincie verantwoordelijk om dit aanbod te faciliteren en te onderhouden. Wij zorgen daarmee voor een stabiele infrastructuur van het Utrechtse culturele aanbod. Ook maken we deze toegankelijk voor een breed publiek, zodat iedereen hiervan kan genieten en zich kan ontwikkelen. Door ontwikkelingen als vergrijzing, corona, inflatie en personeelskrapte staat het cultuur en erfgoed momenteel onder druk.

De opgave is om te zorgen voor een stevig, laagdrempelig, innovatief en toereikend cultuur- en erfgoedaanbod voor iedereen, ongeacht leeftijd of afkomst

Publiek en vrijwilligers blijven weg, en instellingen kunnen de kosten nauwelijks dragen en dreigen om te vallen. Daarnaast is het aanbod richting de toekomst onvoldoende ten opzichte van de verwachte bevolkingsgroei.

8.3.2 Schets van doelen

Om de cultuur- en erfgoedvoorzieningen op peil te blijven houden richting de toekomst en ervoor te zorgen dat iedereen laagdrempelig kan blijven deelnemen aan cultuur en erfgoed, is het van belang om hier samen met gemeenten en het Rijk in te blijven investeren.

Door de verwachte groei van het aantal inwoners is het noodzakelijk om het aanbod mee te laten groeien met de bevolking, zodat de afstand tot de voorzieningen gelijk blijft en de drempel voor deelname niet wordt verhoogd. Het blijven faciliteren, onderhouden en bekend maken van het cultuur- en erfgoedaanbod is van belang. De sector is nog niet hersteld van de coronacrisis en heeft nu te maken met andere ontwikkelingen zoals inflatie en hoge energiekosten. Juist cultuur- en erfgoedinstellingen zijn vaak gehuisvest in monumentale panden met achterstand in duurzaamheid.

8.3.3 Schets van consequenties

Door de groei van het aantal inwoners en recreanten in de provincie ontstaat er extra druk op de cultuur- en erfgoedvoorzieningen. Het is van belang dat het cultuur- en erfgoedaanbod na de coronacrisis wendbaar en weerbaar wordt en meegroeit met de bevolking om ervoor te zorgen dat de regio aantrekkelijk blijft en iedereen gebruik kan blijven maken van de voorzieningen.

Samenwerking

Samenwerkingspartners	Rijk, andere provincies, gemeenten, landelijke expertise instellingen, Fondsen en de cultuursector, samenwerkingsverband de Culturele Stedelijke Regio Utrecht.
Rol provincie	Participeren: samenwerken in samenwerkingsverband de Culturele Stedelijke Regio Utrecht Regisseren/stimuleren: Steun en herstelpakket via subsidieregelingen, Cultuureducatie via exploitatiesubsidie, festivals via subsidies. Stimuleren: via subsidies en opdrachten stimuleren we inclusieve cultuurparticipatie en talentontwikkeling. Maar ook kennisdeling via regionale samenwerking. Innovatie bibliotheken. De provinciale rol is afgestemd op de taken van Rijk en gemeenten en met goed zicht op wat op regionaal schaalniveau nodig is. Onze rol richt zich er vaak op dat dat gemeenten en lokale instellingen hun werk kunnen doen. Meer informatie staat in de Verkenning van het <u>Cultuur & Erfgoedprogramma</u> .

Koppelkansen en spanningen

De samenhang tussen opgaven vraagt aandacht voor koppelkansen en spanningen. Hieronder een aantal voorbeelden (niet compleet).

Koppelkansen	<p>7.3 Gezonde en veilige leefomgeving: cultuur en erfgoed dragen bij aan het welzijn van de inwoners en bezoekers en inclusieve samenleving.</p> <p>3.2 Woningbouw: een aantrekkelijke woonomgeving en draagvlak voor voorzieningen.</p> <p>3.3 Ruimte voor economische ontwikkeling: - cultuur en erfgoed dragen bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. - inzet op opleidingen in de techniek is ook voor de culturele sector belangrijk.</p> <p>5.2 Duurzame energie: duurzaamheidsmaatregelen voor erfgoed en culturele instellingen.</p> <p>8.2 Recreatie en toerisme: dragen samen met cultuur- en erfgoedaanbod bij aan een aantrekkelijke regio. Gaan hand in hand.</p>
Spanningen	<p>B1 Ruimtelijk voorstel: grote druk door bevolkingsgroei en transitieopgaven waardoor belang van erfgoed en cultuur (als sector die geld lijkt te kosten) ondersneeuwt.</p> <p>5.2 Duurzame energie: cultuur- en erfgoedinstellingen zijn zelf niet/nauwelijks in staat te verduurzamen door ontbreken van financiële reserves.</p>

9

Organisatie

- 9.1 Inleiding
- 9.2 Hoe we (samen)werken
- 9.3 Toekomstgerichte organisatie en bedrijfsvoering

9.1 Inleiding

In dit hoofdstuk duiden we hoe de provincie werkt. In bijlage 2 is daarnaast praktische informatie over de organisatie toegevoegd.

Een groot deel van wat we als provinciale organisatie doen, ligt vast. Onze kerntaken zijn onder meer gericht op ruimtelijke ordening, water en bodem, natuur, regionale mobiliteit, cultuur en regionale economie. Voor sommige taken ligt de invulling vast in wettelijke kaders. Voor andere taken vormen afspraken met andere overheden en partners de basis.

9.1 Hoe we (samen)werken

De provincie kan bij grote en samenhangende regionale opgaven meewerken aan oplossingen. Daarvoor kan de provincie verschillende rollen pakken. De ambitie die de coalitie kiest, heeft gevolgen voor de in te nemen rol of uitvoeringswijze.

Provinciale rollen

De provincie kan doelen op verschillende manieren bereiken. Bijvoorbeeld met regelgeving, door partijen met elkaar in verbinding te brengen, kennis te delen of ondersteuning te bieden bij participatieve beleids- en besluitvorming. Ook kan de provincie opgaven agenderen die lokaal spelen, maar die alleen regionaal en in afstemming op te lossen zijn. Bijvoorbeeld door de complexiteit van samenhangende afwegingen en door de uiteenlopende belangen en doelen van bijvoorbeeld kleinere en grotere gemeenten, meer landelijke en meer stedelijke gemeenten. Op zo'n moment kan alleen een faciliterende rol van de provincie niet genoeg blijken om samenwerking en besluitvorming vlot te trekken.

Die gevallen vragen om een stevigere rol bij beleids- en programmeringsprocessen. Het stikstofvraagstuk, de regionale woningbouwprogrammering en de energietransitie zijn hier voorbeelden van.

De stevigere rol bij beleids- en programmeringsprocessen, het omvangrijke pakket aan kerntaken en de transities die op ons afkomen vragen ons om na te denken op welke manier wij onze rol en taken als organisatie oppakken. Een wijziging in de provinciale rol vraagt ook iets van de flexibiliteit en wendbaarheid van de organisatie. De organisatie moet zo ingericht worden dat ze goed in staat is om uitvoering te geven aan al deze doelen en ambities. Daarnaast vergt dit ook goed samenspel met de Staten en heldere processen over kaderstelling en verantwoording. In dat licht is het goed om naar het samenspel in de vorm van de Planning & Control-producten te kijken.

Afwegingen over de wijze van uitvoering hebben te maken met competenties, kennis en vaardigheden in de organisatie, maar ook met de effectiviteit van ons klassieke instrumentarium zoals subsidies, regelgeving (handhaving) en aanbestedingen. Ook samenwerkingspartners veranderen en zijn niet meer slechts de medeoverheden of gemeenschappelijke regelingen. De rol die de provincie kan en wil spelen wordt daarmee steeds een afweging tussen wat gewenst is, wat mogelijk is en hoe het beste het resultaat bereikt kan worden.

Relatiebeheer en public affairs

We onderhouden de relatie met gemeenten, het rijk, Europa, waterschappen en bedrijven en organisaties, zodat de samenwerking verbetert en daadkrachtig is. We zorgen voor goede afspraken met onze verbonden partijen en andere samenwerkingsrelaties. Ook vanuit onze interbestuurlijke toezichtrol hebben we nauw contact met onze collega-overheden. Bij ons interbestuurlijk toezicht zal meer aandacht komen voor provinciale deelnemingen zoals in gemeenschappelijke regelingen. Op die manier vergroten we de impact van ons toezicht en verbeteren we de kwaliteit van het openbaar bestuur.

Bij vrijwel alle provinciale opgaven spelen Europa en het Rijk een belangrijke rol. Wij willen voorop gaan bij het behartigen van de belangen van de regio in Den Haag en Brussel en waarbij de public affairs-vertegenwoordigers een signalerende functie hebben zodat de Utrechtse belangen behartigd worden. Omwille van duurzame en effectieve belangenbehartiging gaat daarbij steeds meer aandacht uit naar strategisch vermogen en (regionale) samenwerking. De provincie pakt hierin een coördinerende en sturende rol.

Participatie en communicatie

We versterken de verbinding met de samenleving, door meer en vaker in gesprek te gaan met inwoners, samenwerkingspartners en ondernemers. Mogelijkheden liggen in het online aangaan van het gesprek.

Door ons vaker te mengen in het online debat kunnen we bijdragen aan het scheiden van feiten en meningen en vroegtijdig maatschappelijke discussies herkennen. We gaan proactief aan de slag met initiatieven uit de samenleving bij het opstellen en uitvoeren van ons beleid. Participatie is overigens niet vrijblijvend, maar wettelijk verplicht.

We maken het werk van de provincie zichtbaar, zodat inwoners weten wat de provincie doet, zij zich daarbij betrokken voelen en in staat zijn om eens in de vier jaar een politiek bestuur te kiezen. Hiervoor zetten wij onze communicatiekanalen in en maken wij verhalen die concreet en begrijpelijk zijn.

9.2 Toekomstgerichte organisatie en bedrijfsvoering

Met richting, sturing, samenhang en rust bouwen we aan een deskundige provinciale organisatie die kan inspelen op maatschappelijke opgaven en aansluit bij de samenleving.

Voor de doorontwikkeling van de ambtelijke organisatie is in het concernplan en de daarbij behorende Uitvoeringsagenda de visie geschetst van de organisatie die wij willen zijn. Essentie is dat wij de komende jaren vanuit richting, sturing, samenhang en rust doorbouwen aan een deskundige provinciale organisatie die kan inspelen op maatschappelijke opgaven en aansluit bij de samenleving.

De komende jaren werken we door aan een organisatie die nog meer in de samenleving staat en omgevingsgericht werkt. Waarbij we meebewegen met de maatschappelijke veranderingen, om blijvend van toegevoegde waarde te zijn.

De grote opgaven die op de provincie afkomen, de behoefte aan wendbaarheid en de daarmee samenhangende groei van de organisatie, stellen nieuwe eisen aan de inrichting en sturingslijnen van de provinciale organisatie. Er wordt daarom gewerkt aan de doorontwikkeling van de organisatie, zowel op het gebied van cultuur als structuur.

De medewerkers

Om invulling te geven aan een vitale organisatie kiezen we voor duurzame inzetbaarheid zodat we beter om kunnen gaan met de veranderende omstandigheden op de arbeidsmarkt, de werkprestaties te verbeteren en het werkgeluk te verhogen. Ook streven we naar een meer diverse en inclusieve provinciale organisatie. Dit alles draagt ook bij aan het behoud van medewerkers in een krappere wordende arbeidsmarkt. Hybride (kunnen) werken zien wij inmiddels als “het nieuwe normaal”.

Ook de provincie ervaart, net als veel van onze samenwerkingspartners, hinder van het niet of niet tijdig kunnen werven van kwalitatief goed personeel. Zeker wanneer dat zich voordoet op cruciale functies leidt dit tot het overschrijden van planningen of zelfs het niet kunnen realiseren van doelstellingen. Regelmatig moet worden gekozen voor tijdelijke inhuur voor de voortgang van het werk. Voordelen hiervan zijn snel schakelen en gerichte expertise. Het nadeel hiervan is dat de door de ingehuurd medewerkers opgebouwde kennis, ervaring en vaardigheden moeilijk zijn vast te houden voor de organisatie. Daarom proberen we de juiste balans te vinden tussen vast en tijdelijk personeel. Binnen de werving & selectie worden verschillende nieuwe, innovatieve wervingsmethoden toegepast en verder ontwikkeld. Daarnaast heeft de provincie sinds een aantal jaar een traineetraject.

De processen en systemen

De werkprocessen en -systemen moeten zorgen voor interne beheersing. Bij groei van de organisatie, is het in van belang dat de ondersteuning en de bedrijfsvoering meegroeien. En zo in een gezonde verhouding te blijven staan met de omvang van de primaire processen.

De afgelopen jaren hebben wij met name de financiële functie kwantitatief en kwalitatief verstevigd. We hebben verschillende verbeteringen doorgevoerd en zullen de komende periode verdere voortgang boeken door in nieuwe systemen te investeren. Het personeels- en salarissysteem, het subsidiesysteem en het financiële systeem zijn daar voorbeelden van. Daarnaast borgen we thema's als maatschappelijk verantwoord ondernemen en digitale transformatie in bedrijfsvoeringbeleid, advies en werkwijze. Op die manier draagt de bedrijfsvoeringexpertise bij aan de doelmatigheid en de rechtmatigheid.

Datagedreven werken

Data (gegevens) en informatie (geordende en/of gevisualiseerde data) zijn steeds belangrijker. De onderbouwing van politieke beslissingen richting inwoners wordt met data onderbouwd. Omdat inwoners zelf databewuster zijn, vragen ze ook naar deze onderbouwing. Data en informatie worden ook gebruikt om meer integraal te werken en beleidskeuzes te maken. Gevolgen van beleidsinterventies kunnen met data beter in beeld worden gebracht.

De afgelopen jaren hebben we in de provinciale organisatie de informatievoorziening en het datagedreven beleid verbeterd. We zijn bewuster geworden van de meerwaarde van data voor ons beleid. We maken meer gebruik van dashboards en ontwikkelen monitoring (onder andere vanuit de Omgevingswet die ons dit verplicht).

Voor informatieveiligheid en privacy is een stap gezet voor een betere bewaking en bewustwording in onze organisatie. We zien ook een rol voor de provincie om betrouwbare en kwalitatief goede data en informatie te delen met onder andere gemeenten om hen zo te helpen bij vraagstukken waar informatie of data van belang zijn.

Waar data werkt

Binnen de hele organisatie zien we voorbeelden waar het gebruik van data nodig is. Zo is er een wettelijke taak vanuit de Wet open overheid voor de transparantie en openbaarheid van data. Voor het leggen van de ruimtelijke puzzel (ruimtelijk voorstel) is het combineren van data van groot belang. Met data brengen we in beeld waar welke ruimteclaims liggen en hoe ze elkaar overlappen of aanvullen. Een ander duidelijk voorbeeld is natuur en landbouw. Natuurmonitoring is een wettelijke opgave voor provincies. Jurisprudentie laat zien dat de provincie geen of niet voldoende antwoorden heeft op vragen hoe beschermde plant- en diersoorten ervoor staan. In de discussie over biodiversiteitsherstel en de oorzaken van biodiversiteitsverlies speelt betrouwbare data en informatie een belangrijke rol. Ook de discussie rondom stikstof laat het belang van betrouwbare data zien. Het genereren van data en andere digitale technieken worden geïmplementeerd in werkprocessen. Zonder goede informatie over de ontwikkeling van soorten lopen we vast bij het verlenen van vergunningen. Ook om de voortgang van de transitie in de landbouw te kunnen volgen, en waar nodig bij te sturen, is extra informatie nodig.

Meebewegen middelen voor interne processen

De totale overhead van de provincie zijn de lasten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces. Kosten die niet aan afzonderlijke programma's worden toegerekend. Zoals personeelskosten en kapitaallasten.

De middelen van Bedrijfsvoering, Bestuurs- en directieondersteuning en Control zijn ingericht om het huidige takenpakket van de provincie voor wat betreft de interne processen goed te ondersteunen. Bij majeure nieuwe ambities dienen deze middelen mee te bewegen zodat we tijdig zorg kunnen dragen voor voldoende kwantitatieve en kwalitatieve ondersteuning om deze ambities uit te kunnen voeren.

10

Financiën

- 10.1 Inleiding
- 10.2 Financiën op hoofdlijnen in de periode 2023-2027
- 10.3 Ontwikkelingen en onzekerheden
- 10.4 Beïnvloedbare ruimte
- 10.5 Risicomanagement en weerstandsvermogen
- 10.6 Conclusie ten aanzien van de financiële positie

10.1 Inleiding

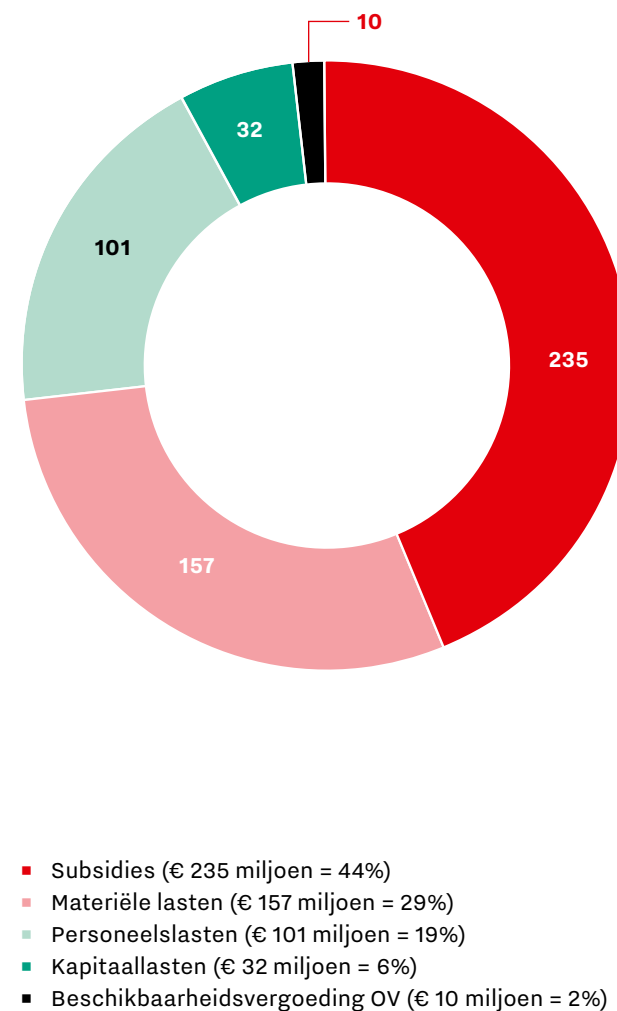
Dit hoofdstuk geeft een beeld van de financiële stand van zaken van de provincie Utrecht. De begroting voor 2023 bedraagt € 663 miljoen. De belangrijkste inkomstenbronnen voor de provincie zijn de uitkeringen uit het provinciefonds en de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Deze inkomsten zijn over het algemeen vrij stabiel. Daarnaast zijn er inkomsten uit de verkoopopbrengsten van grond. Die kunnen jaarlijks fluctueren.

In de onderstaande tabel zijn de begrote baten en lasten voor 2023 samengevat. De tabel volgt de huidige structuur van de begrotingsprogramma's.

Baten		Lasten	
A. Van overheden		A. Programma's	
Van het Rijk uit het provinciefonds	275.466	Ruimtelijke ontwikkeling	21.379
Van het Rijk aan Motorrijtuigenbelasting	145.114	Landelijk gebied	67.590
Overige bijdragen van het Rijk, provincies en gemeenten	30.448	Bodem, water en milieu	33.999
B. Overige inkomsten		Energietransitie	10.772
Uit provinciale reserves	178.153	Bereikbaarheid Algemeen	89.635
Aan ontvangen rente en dividend	257	Bereikbaarheid Openbaar Vervoer	192.897
Aan verkoop, grond, huur leges e.d.	33.706	Cultuur en Erfgoed	22.967
Totaal begrote baten	663.144	Economie	17.466
		Bestuur	19.824
		Overhead	58.736
		B. Algemene middelen en reserves	127.878
		Totaal begrote lasten	663.144

(bedragen x € 1.000)

Begrote exploitatielasten 2023 naar soort

Figuur 7: onderverdeling van de begrote lasten weergegeven naar kostensoort voor het begrotingsjaar 2023.

10.2 Financiën op hoofdlijnen in de periode 2023-2027

Onderstaande tabel geeft het meerjarenperspectief 2023-2026 weer. Toegevoegd is de jaarschijf 2027. De tabel laat zien hoe het saldo van de Programmabegroting 2023 zich heeft ontwikkeld nadat deze op voorstel van GS is vastgesteld na amendering en besluitvorming door Provinciale Staten.

(bedragen x € 1.000)

Financieel meerjarenoverzicht	Incidenteel					Structureel				
	2023	2024	2025	2026	2027	2023	2024	2025	2026	2027
Stand begroting										
Saldo Programmabegroting 2023	13.385	8.895	-7.657	7.705	-1.650	14.099	25.245	47.891	21.730	21.730
Amendementen 29 en 37	-5.200									
Saldo vastgestelde Programmabegroting 2023	8.185	8.895	-7.657	7.705	-1.650	14.099	25.245	47.891	21.730	21.730
Bijstelling in Slotwijziging 2022	-1.968	-100	-100	-100		4.194	6.015	7.167	11.986	11.986
Saldo bijgestelde Programmabegroting 2023	6.217	8.795	-7.757	7.605	-1.650	18.293	31.260	55.058	33.716	33.716
<i>Besluiten</i>										
Verhoging kapitaallastenplafond Wegen				3.326					-3.326	-3.326
Tweede openstellingsbesluit agrarisch natuur- en landschapsbeheer 2023										-3.650
Saldo Programmabegroting incl. besluiten I/S	6.217	8.795	-7.757	10.931	-1.650	18.293	31.260	55.058	30.390	26.740
Saldo Programmabegroting incl. besluiten	24.510	40.055	47.301	41.321	25.090					

Eigen vermogen

De provincie zet in 2023 een aanzienlijk deel van haar reserves in om het provinciaal beleid te bekostigen. Het eigen vermogen van de provincie bestaat uit algemene reserves en bestemmingsreserves. De algemene reserves bestaan uit de saldireserve en het weerstandsvermogen. De saldireserve is een reserve waaraan Provinciale Staten geen bestemming heeft gegeven en die vrij besteedbaar is. Deze bedraagt per eind 2023 afgerond € 80 miljoen en eind 2027 € 234 miljoen. Dit is inclusief de positieve begrotingssaldi en exclusief het vrij besteedbaargeprognosticeerd resultaat over 2022 uit de Slotwijziging 2022. Paragraaf 10.5 geeft een toelichting op het weerstandsvermogen (per eind 2023 € 45 miljoen).

De omvang van de bestemmingsreserves (reserves die aan een bepaalde opgave gekoppeld zijn) is eind 2023 € 280 miljoen. Deze reserves zijn niet vrij te besteden zonder een expliciet besluit om de reserve te verminderen of op te heffen. De afgelopen jaren zijn de reserves geanalyseerd en verder onderbouwd. De bestemmingsreserves worden de komende jaren ingezet om structurele taken uit te voeren. Aanpassing van de bestemming van deze reserves, bijvoorbeeld als gevolg van heroverweging van de taken van de provincie, is beperkt mogelijk en kan tot transactiekosten leiden.

10.3 Ontwikkelingen en onzekerheden

De begroting 2023 is opgesteld in een periode van grote onzekerheid. De onzekerheden hebben flinke gevolgen voor onze inwoners, bedrijven en instellingen, maar ook voor de provincie zelf. In deze paragraaf wordt ingegaan op belangrijke ontwikkelingen en/of onzekerheden die mogelijk effect hebben op de financiële positie van de provincie.

Ontwikkelingen en onzekerheden aan de inkomstenkant

Herijking verdeling provinciefonds

In 2022 is in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken een onderzoek uitgevoerd naar de herijking van het provinciefonds. De eindrapportage is gebaseerd op de situatie in 2020 en bevat een voorstel voor een nieuw verdeelmodel voor het provinciefonds. Dat moet verschillende knelpunten in de huidige verdeling oplossen. Het nieuwe model speelt ook een rol in de nieuwe financieringssystematiek van provincies en heeft als uitgangspunt dat de verdeling een combinatie is van kostenoriëntatie en inkomstenverevening. Het nieuwe model moet nog worden geactualiseerd naar het invoeringsjaar, waardoor op dit moment de definitieve herverdeeleffecten van het provinciefonds voor de provincie Utrecht nog niet duidelijk zijn. Op grond van de interpretatie van de huidige versie van het nieuwe model komt de provincie Utrecht naar voren als een zogenaamde 'nadeelprovincie'. Dit komt erop neer dat Utrecht op basis van de huidige versie mogelijk een aanzienlijk lagere uitkering zou gaan ontvangen uit het provinciefonds dan nu het geval is. Er wordt gestreefd om het model voor de verkiezingen zodanig te onderbouwen dat dit uitlegbaar is voor alle provincies en dat helder is over welke onderwerpen bestuurlijk nadere besluitvorming nodig is. Deze nadere besluitvorming zal na de verkiezingen plaatsvinden. Het is op dit moment niet bekend per wanneer het nieuwe verdeelmodel zal worden ingevoerd.

Gewijzigde financieringssystematiek provincies

Het kabinet heeft besloten vanaf 2026 een andere financieringssystematiek in te voeren en vanaf 2030 mogelijk een ander belastinggebied. Hiermee wordt het systeem van opcenten op de motorrijtuigenbelasting vervangen door een andere systematiek. De gesprekken hierover lopen nog.

De provincie Utrecht heeft op dit moment vergeleken met andere provincies een relatief laag percentage opcenten.

Het Rijk voert deze veranderingen geleidelijk door en compenseert provincies die benadeeld worden nog enige tijd. De provincies zijn een traject gestart waarbij samen met het Rijk en gemeenten onderzocht wordt welke nieuwe financieringssystematiek, toekomstig belastinggebied en belastingsoort de voorkeur heeft. Daarbij kan het zijn dat de afwegingen van provincies om niet de hele ruimte van het eigen belastinggebied te benutten niet volledig meegaan in de compensatie. Het is op dit moment nog niet duidelijk welke nieuwe financieringssystematiek voor de provincies zal worden gekozen.

Uiteindelijk zal tot een nieuwe balans tussen structurele inkomsten en uitgaven gekomen moeten worden. Provinciale Staten heeft eerder de voorkeur uitgesproken voor een ingezetenenbelasting als heffingsgrondslag (motie 11 mei 2022).

Ontwikkelingen en onzekerheden aan de uitgavenkant

Stijging inflatie

In de Programmabegroting 2023 is rekening gehouden met stijging van prijzen en lonen. Er is prijscompensatie opgenomen voor contracten/afspraken waarin indexeringsafspraken zijn opgenomen die nagekomen moeten worden. Ook worden de opcenten van motorrijtuigenbelasting jaarlijks geïndexeerd. De budgetten en tarieven zijn geïndexeerd op basis van de indexatiecijfers van het Centraal Planbureau (CPB), die de laatste maanden fors zijn. Het CPB geeft aan dat de ramingen voor inflatie zich kenmerken door onzekerheid. Verondersteld wordt dat de inflatie voor een belangrijk deel gecompenseerd wordt door het Rijk via de uitkering uit het provinciefonds.

Bij komende Planning & Control-producten wordt beoordeeld in hoeverre de ontwikkeling van de inflatie het noodzakelijk maakt om extra geld vrij te maken om budgetten aan te vullen die door inflatie minder waard zijn geworden.

Treasurybeleid en stijgende rente

Grote maatschappelijke opgaven en investeringen voor de energietransitie, stikstofproblematiek en openbaar vervoer eisen het opzetten en professionaliseren van een treasurybeleid en -strategie voor de provincie Utrecht. Dit vereist dat keuzes worden gemaakt voor een integrale afweging van de projecten in samenhang met andere keuzes voor de korte en langere termijn. Hierin spelen cashflow management en het beter kunnen voorspellen van toekomstige kasstromen, zowel qua inkomsten als uitgaven, een belangrijke rol.

In dit kader spelen ook de sterk opgelopen inflatie en de stijgende rente een belangrijke rol. Het afgelopen jaar zijn de rentetarieven gestegen. Dit geldt voor de kortetermijnrente en voor de rentetarieven voor de middellange- en lange termijn. De huidige markttrente schommelt al langere tijd rond de 2% en laat een stijgend beeld zien. In de begroting 2023 en het meerjarenperspectief 2023-2027 zijn geen rentelasten geraamd voor het aantrekken van externe financiering. In 2023 wordt aan Provinciale Staten ter vaststelling de nieuwe treasurystrategie voor de provincie Utrecht voorgelegd. Hierbij wordt rekening gehouden met stijgende rente en de verwachte financieringsbehoefte.

Nieuwe concessie vanaf 2026

Voor de nieuw aan te besteden ov-concessies vanaf december 2025 zijn in mei 2022 de Nota van uitgangspunten voor de concessieverlening en het ov-Netwerkperspectief vastgesteld. Met het vaststellen van de Nota van uitgangspunten en het

Netwerkperspectief hebben Provinciale Staten de kaders voor de concessieverlening vastgelegd. Op basis van de Nota van uitgangspunten is het Programma van eisen (PvE) opgesteld. Met de huidige inzichten is de verwachting dat, om het voorzieningenniveau op peil te houden en zoveel mogelijk aan te sluiten bij het huidige netwerk, naar verwachting structureel extra geld nodig is. De extra begrotingslasten worden geraamd op € 6 tot € 12 miljoen in het eerste concessiejaar. In de Kadernota 2023 is het budget voor ov-concessies verhoogd met € 6 miljoen. Het wordt daarmee onderdeel van het meerjarenperspectief en stelt de financiële ruimte vast waarbinnen de concessies worden aanbesteed. Daarnaast wordt rekening gehouden met een risico van € 6 miljoen. Het definitieve bedrag voor de aanbesteding stellen Provinciale Staten vast bij de Kaderbrief 2024.

Groeisprong 2040: Gezonde verstedelijking

Metropoolregio Utrecht

Op 11 november 2022 heeft het BO MIRT plaatsgevonden. In dit overleg van de regio met het rijk zijn afspraken gemaakt over de investeringen voor de bereikbaarheid van nieuwe woningbouwgebieden, waaronder de A12 zone. Deze investeringen zijn een belangrijke voorwaarde voor de bouw van nieuwe woningen. Het Rijk en de Metropoolregio Utrecht investeren samen ruim € 1,4 miljard voor de bereikbaarheid van nieuwe woningbouwgebieden. De rijksbijdrage is € 930 miljoen, die van de regio € 475 miljoen. De bijdrage van de provincie is daarbij geraamd op € 220 tot € 270 miljoen. De jaarlijkse kapitaallasten en beheer- en onderhoudslasten die hiermee gepaard gaan zijn geraamd op € 7,3 miljoen (vanaf 2035/2040). Dit bedrag zal na de definitieve besluitvorming gedeeltelijk moeten worden uit het structureel begrotingssaldo. De investering gaat onder andere naar de aanleg van een deels ondergrondse tramlijn tussen Utrecht Centraal en Nieuwegein, de Merwedelijn.

Met de overige ambities uit het rapport Groeisprong 2040 is geen rekening gehouden in de meerjarenraming.

Nieuwe ov-concessies en MIP Mobiliteit

Voor de nieuw aan te besteden ov-concessies wordt een meerpartijenovereenkomst opgesteld waarbij de provincie mogelijk garant zal staan bij de aanschaf van nieuwe elektrische bussen door de vervoerders. Het gaat om een garantstelling van circa € 200 miljoen. Hiervoor zal een Statenvoorstel worden opgesteld dat tegelijk met de Kaderbrief aan de Staten wordt aangeboden.

In het kader van de nieuwe OV-concessies dient in 2023 besluitvorming plaats te vinden voor de mogelijke aankoop van grond en het bouwrijp maken daarvan, zodat de vervoerder daar busstallingen en laadinfrastructuur op kan realiseren. Het gaat mogelijk om twee of drie locaties, de kosten voor aanschaf bedragen naar verwachting tussen de € 10 en € 15 miljoen.

In het Meerjareninvesteringsplan Mobiliteit (MIP) 2023, vastgesteld bij de Programmabegroting 2023, zijn ook verschillende studieprojecten opgenomen. Dit zijn voorgenomen investeringen. De N201, waarover onlangs een investeringsbesluit is genomen, was in het MIP was zo'n studieproject. Over de andere studieprojecten moet nog een besluit worden genomen. Dit kan betekenen dat het kapitaallasten-plafond (maximaal bedrag jaarlijkse afschrijvingslasten) verhoogd moet worden. De omvang hiervan is nog niet bekend.

Utrechts Programma Landelijk Gebied

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied, als kader voor het op te stellen Utrechts Programma Landelijk Gebied, vraagt een stevige positie van de provincie in het landelijk gebied. De provincie voert regie op een aantal transities in het landelijk

gebied en is de spil in het opstellen en uitvoeren van het provinciaal gebiedsprogramma. In de uitvoering voert de provincie een participerende en stimulerende rol. Met de uitvoering is een grote financiële impuls voor het landelijk gebied gemoeid. De exacte omvang is niet bekend, maar met het transitiefonds komt tot 2035 cumulatief € 25 miljard beschikbaar voor Nederland. In bestuurlijke afspraken met provincies worden voorwaarden vastgelegd aan het vrijgeven van dit rijksbudget.

Deelname Stedin

Stedin is als netbeheerder verantwoordelijk voor het aanleggen, beheren en onderhouden van de gas- en elektriciteitsnetwerken in de provincies Utrecht, Zuid-Holland en Zeeland. Stedin is eigendom van 44 gemeenten, waarvan slechts één Utrechtse gemeente. Stedin staat de komende decennia voor een enorme opgave in het netbeheer. Voor de energietransitie en om problemen met netcongestie te voorkomen moet € 8 miljard aan investeringen worden gedaan. Om deze investeringen te kunnen doen, moet het eigen vermogen van Stedin worden versterkt met minimaal € 1,1 miljard. Stedin heeft dit voorjaar een brief gestuurd aan alle overheden die onder het verzorgingsgebied van Stedin vallen, maar die nog geen aandeelhouder zijn. Er is een gesprek geweest tussen de provincie Utrecht en Stedin. Op basis hiervan is in de kadernota 2023-2026 rekening gehouden met een mogelijke participatie (deelneming) in Stedin van € 75 miljoen. Op Prinsjesdag 2022 is bekend geworden dat in de Miljoenennota een bedrag is opgenomen van € 500 miljoen ter versterking van het eigen vermogen van Stedin door het Rijk, zodat € 600 miljoen overblijft. De provincie Utrecht voert de verkenning uit samen met de vijf grootste nieuw beoogde aandeelhouders (met uitzondering van het Rijk). Naast de provincie Utrecht zijn dat de provincies Zeeland en Zuid-Holland, en de gemeenten Amersfoort en Utrecht.

Daarnaast is de provincie met de regiogemeenten in gesprek over hoe zij al dan niet kunnen/willen deelnemen en hoe we hen hierbij kunnen ondersteunen. De provincie staat nog aan het begin van deze verkenning en er zijn nog veel onzekerheden, afhankelijkheden en (rand) voorwaarden voordat besloten kan worden over een eventuele deelname. De provincie zal mogelijk vreemd vermogen moeten aantrekken om deze deelname te financieren.

Deelname Vitens

Provincie Utrecht is voor ongeveer 5% aandeelhouder van drinkwaterbedrijf Vitens. Door diverse (externe) ontwikkelingen is de huidige waterwinningsinfrastructuur op middellange termijn niet toereikend om aan de toenemende vraag naar drinkwater te kunnen voldoen. Daardoor staat Vitens de komende jaren voor een grote investeringsopgave. Om haar publieke taken goed uit te kunnen voeren, zullen de jaarlijkse noodzakelijke investeringen naar verwachting ruim verdubbelen. Dit zal grotendeels met leningen gefinancierd worden, maar de directie van Vitens is van mening dat dit niet mogelijk is zonder het eigen vermogen te vergroten. Het precieze bedrag waarmee het eigen vermogen vergroot moet worden, is nog niet bekend. Een mogelijkheid is dat een beroep wordt gedaan op de huidige aandeelhouders om bij te storten op het eigen vermogen. Ook op de provincie Utrecht zal zo'n beroep worden gedaan. Daarnaast wordt gekeken worden naar mogelijke bijdragen vanuit het Rijk. De verwachting is dat de directie van Vitens medio 2023 een financiële verkenning presenteert met de mogelijke bijdragen van de zittende aandeelhouders en op welk moment die financiële bijdragen gewenst zijn.

Positionering (verzelfstandiging) Trambedrijf

Op 21 juni 2022 heeft Provinciale Staten een principebesluit genomen om een provinciale beheerorganisatie voor het Trambedrijf in te richten in de vorm van een of meerdere BV's. De provincie Utrecht zal 100% aandeelhouder zijn. Deze beheerorganisatie geeft uitvoering aan de tactische en operationele uitvoeringstaken voor het beheer en onderhoud van de traminfrastructuur en het materieel. Ook worden reguliere en grote (niet complexe) investeringsprojecten voor het beheer en onderhoud uitgevoerd. De eigendommen waarop deze taken van toepassing zijn worden (optermijn) overgedragen aan de provinciale beheerorganisatie, mits daarvoor eerst afspraken met de Belastingdienst zijn gemaakt.

In 2023 wordt een implementatieplan opgesteld om de inrichting van een provinciale beheer-organisatie verder uit te werken. Hierbij wordt aandacht besteed aan organisatorische aspecten, personele, juridische en financiële consequenties. Ook zullen toekomstige investeringen in traminfrastructuur en trammaterieel, onder meer samenhangend met de gemaakte BO MIRT-afspraken, verder worden uitgewerkt.

10.4 Beïnvloedbare ruimte

De beïnvloedbare ruimte bestaat uit:

- a. De incidentele en structurele begrotingssaldi zoals die in paragraaf 10.2 staan.
- b. Inzet van de beschikbare saldireserve, zoals opgenomen in paragraaf 10.2.
- c. Verhoging opcenten motorrijtuigenbelasting:

Ruim € 145 miljoen van de algemene dekkingsmiddelen komt uit de opcenten op de motorrijtuigenbelasting (MRB). De opcenten zijn hiermee met circa 30% de belangrijkste eigen inkomstenbron van de provincie. In het coalitieakkoord 2019-2023 is afgesproken om het tarief voor de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting vanaf 2020 jaarlijks te indexeren met het verwachte consumentenprijsindexcijfer zoals in de meicirculaire provinciefonds is vastgelegd. Het wettelijk maximumtarief is sinds 2022 ongewijzigd en is voor 2023 118,4 opcenten. Het tarief voor de provincie Utrecht voor 2023 bedraagt 79,4 opcenten (67% van wettelijk maximum). De onbenutte belastingcapaciteit is per 1 januari 2023 dus 39,0 opcenten. Een opcent correspondeert met een jaarlijkse opbrengst van circa € 1,8 miljoen. Per 1 januari 2023 is de onbenutte belastingcapaciteit daarom ongeveer € 70,5 miljoen structureel. De opcenten kunnen per 1 januari van het volgende jaar worden gewijzigd. Provinciale Staten kunnen ervoor kiezen een deel van de onbenutte belastingcapaciteit in te zetten als dekking voor nieuwe beleid.

Daarnaast heeft de organisatie in 2022 een analyse gemaakt van politieke keuzes die kunnen worden gemaakt om bestaand budget vrij te spelen. Hiermee kan ruimte gecreëerd worden om nieuwe ambities te financieren of reeds bestaand beleid te intensiveren. Deze keuzes kunnen niet zonder maatschappelijke impact worden uitgevoerd.

In **bijlage 3** is aangegeven welke bedragen kunnen worden vrijgespeeld. Tevens is te zien welk percentage van het budget bij benadering beïnvloedbaar is en waarom. Daarbij is het volgende van belang om te benoemen:

1. De keuzes zijn van invloed op de materiële lasten, subsidielasten en een enkele keer betreft het een vrijval uit de reserve.
2. Zoals in dit overdrachtsdocument beschreven komen er grote uitdagingen op de Provincie af. Eventuele afschaling op een bepaald beleidsonderwerp is niet doorvertaald in een daling van personele lasten. Dit vanuit de aanname dat we deze personeelscapaciteit op andere onderwerpen nodig hebben, daarbij ook de huidige krapte op de arbeidsmarkt in ogenschouw nemend.

Kijkend naar het bedrag dat vrijgespeeld kan worden, kan het idee ontstaan dat dit aan de ondergrens ligt van wat mogelijk is. Daarom is het goed om te benoemen: meer is mogelijk, maar daarvan zijn de maatschappelijke gevolgen ingrijpender. Dergelijke opties vragen meer onderzoek om zo de consequenties per keuze nader te kunnen duiden.

Verder kan het zijn dat sommige keuzes om budget vrij te spelen niet goed verenigbaar zijn met de ontwikkelingen die op de provincie afkomen. Deze ontwikkelingen zijn genoemd in het overdrachtsdocument en tevens voor een belangrijk deel verwoord in het rapport Groeisprong 2040. Het gaat dan bijvoorbeeld om het bieden van passende woonruimte voor alle mensen die in de regio Utrecht willen wonen, het zorgdragen voor kwalitatief goed openbaar vervoer om de pendel te beperken en noodzakelijke investeringen in de energie- en warmtetransitie in het kader van de klimaatdoelstellingen. Dergelijke ontwikkelingen vragen juist om een intensivering en niet om een extensivering.

Om het maken van diverse afwegingen te ondersteunen is er in **bijlage 4** een overzicht opgenomen waarin per beleidsdoel op hoofdlijnen is aangegeven welke impact de politieke keuzes (zowel extensivering als intensivering) hebben. Tevens is middels kleuren aangegeven in welke mate de budgetten beïnvloedbaar zijn.

10.5 Risicomanagement en weerstandsvermogen

Het beleid voor weerstandsvermogen en risicobeheersing is verankerd in het Beleidskader Integraal Risicomanagement 2020 en de kernnota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing 2020. Met het Beleidskader Integraal Risicomanagement 2020 gaven Provinciale Staten op strategisch niveau de kaders voor risicomanagement. Binnen deze strategische kaders geven Gedeputeerde Staten invulling aan risicomanagement met het Uitvoeringskader Integraal Risicomanagement. Dit uitvoeringskader vormt de leidraad voor het risicomanagement binnen de ambtelijke organisatie. Voor elk vraagstuk, project, opgave of transitie worden risicosessies georganiseerd.

In lijn met het vastgestelde beleid is vanaf 2021 de implementatie van risicogestuurd werken begonnen. In de jaarlijkse managementplannen is aandacht voor de belangrijkste risico's per domein. Daarnaast wordt in de begroting en jaarrekening in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing uitgebreid ingegaan op de top 10 risico's van de provincie, inclusief het benodigde weerstandsvermogen. De provincie Utrecht heeft, als onderdeel van het eigen vermogen, een reserve weerstandsvermogen van € 45 miljoen om de financiële consequenties van het optreden van gesignaleerde risico's op te vangen.

Alle financiële risico's, na beheersingsmaatregelen, die een kans van minder dan 50% hebben, zijn opgenomen in het risicomanagement. De omvang van de reserve is voldoende om de financiële consequenties op te vangen.

10.6 Conclusie ten aanzien van de financiële positie

De financiële positie kan als gezond worden beschouwd. Het begrotingssaldo is de komende jaren positief en de provincie heeft een aanzienlijke saldireserve die nog vrij kan worden besteed. Vanwege de onzekerheden aan de inkomsten- en uitgavenkant is het verstandig om met enige terughoudendheid om te gaan met het inzetten van reserves. Hierbij dient te worden bedacht dat besteding van reserves vaak ook tot structurele lasten leidt.

Bijlage 1:

Verduidelijking termen, taken en rollen

De zeven kerntaken van de provincie

- duurzame ruimtelijke ontwikkeling; waaronder waterbeheer
- milieu, energie en klimaat;
- vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling en bescherming van natuurgebieden;
- regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer;
- regionale economie;
- culturele infrastructuur en monumentenzorg;
- kwaliteit van het openbaar bestuur.

Bron: www.prodemos.nl

Rollen provincie

De provincie kan, afhankelijk van de opgave, verschillende rollen vervullen:

- Stimuleren: facilitator, aanleveren van expertise en capaciteit, subsidieverstrekker, motivator.
In deze rol ondersteunen we andere partijen bij hun samenwerking en het uitvoeren van projecten;
- Participeren: coördinator, ontwikkelaar, partner, netwerker, samenwerker, deelnemer. In deze rol werken we samen met vooral andere overheden en maatschappelijke organisaties aan onze eigen opgaven of aan opgaven van andere partijen, bijvoorbeeld in gebiedsontwikkelingen;
- Realiseren: opdrachtgever, beheerder, trekker.
In deze rol zijn we leidend, ondernemend, aansturend, maken we prestatieafspraken. Deze rol hebben we bij wegenbeheer en regionaal openbaar vervoer;
- Reguleren: regelstellend voor het provinciaal belang en de provinciale wettelijke taken;
- Regisseren: In deze rol voeren we regie voor het realiseren van grote maatschappelijke opgaven.

Bron: Omgevingsvisie provincie Utrecht (met toevoeging van de regisserende rol voor de nieuwe grote opgaven)

Omgevingsvisie Provincie Utrecht 2021

Hoe zorgt de provincie ervoor dat iedereen prettig en gezond en veilig kan leven in de provincie Utrecht? In de Omgevingsvisie staat hoe wij willen dat de provincie Utrecht er in 2050 uitziet. Hoe we voorsorteren op de toekomst en aandacht hebben voor de kwaliteiten van de provincie Utrecht. De Omgevingsvisie gaat over de fysieke leefomgeving. Denk aan woningen, bedrijven, fietspaden, wegen, rivieren, recreatieterreinen, natuurgebieden en landbouwgronden. Met de Omgevingsvisie wordt richting gegeven aan de toekomstige leefomgeving. Dit is uitgewerkt in zeven thema's:

- toekomstbestendige natuur en landbouw;
- vitale steden en dorpen;
- klimaatbestendig en waterrobuust;
- duurzame energie;
- duurzaam, gezond en veilig bereikbaar;
- stad en land gezond;
- levend landschap, erfgoed en cultuur.

Een verbeelding van de zeven thema's staat op de volgende pagina.

De Omgevingswet

Overheden bereiden zich voor op de implementatie van de Omgevingswet (beoogde datum inwerkingtreding is 1 januari 2024). De Omgevingswet staat voor een goed evenwicht tussen het benutten en beschermen van de leefomgeving. Daarvoor bundelt en moderniseert de Omgevingswet 26 wetten en 60 Algemene maatregelen van bestuur (AMvB's) voor de leefomgeving naar 1 wet en 4 AMvB's. Hierbij gaat het onder meer om wet- en regelgeving over bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening en natuur. Ook de provincie Utrecht bereidt zich voor op de Omgevingswet. We werken straks met een nieuw instrumentarium, (ver)nieuw(d)e werkprocessen en voor een deel andere en nieuwe taken. De impact van deze nieuwe wetgeving op de organisatie is groot.

Omgevingsvisie Provincie Utrecht en De omgevingswet

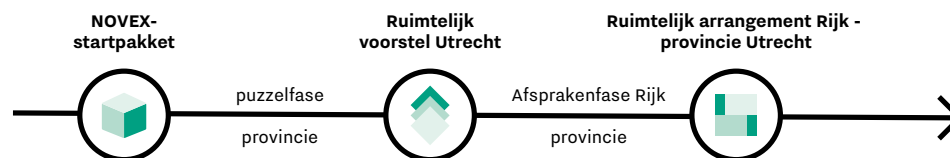
Het vraagt van ons onder andere een meer integrale en proactieve manier van werken, meer werken als één overheid en het centraler stellen van (maatschappelijke) initiatieven.

Samenwerking Rijk en provincies op het gebied van Ruimtelijke Ontwikkeling

Met de programma's NOVEX ('ex' staat voor executiekracht NOVI) en Mooi Nederland geeft het Rijk helderheid over het proces en de planning voor de 'verbouwing' van Nederland. De keuzes voor de ruimtelijke opgaven in Nederland worden door verschillende ministeries uitgewerkt in ongeveer 25 nationale programma's. Vervolgens vraagt het Rijk aan de provincies deze keuzes ruimtelijk te laten landen. Dit noemt het Rijk ruimtelijke regie per provincie. Dit gebeurt via drie sporen:

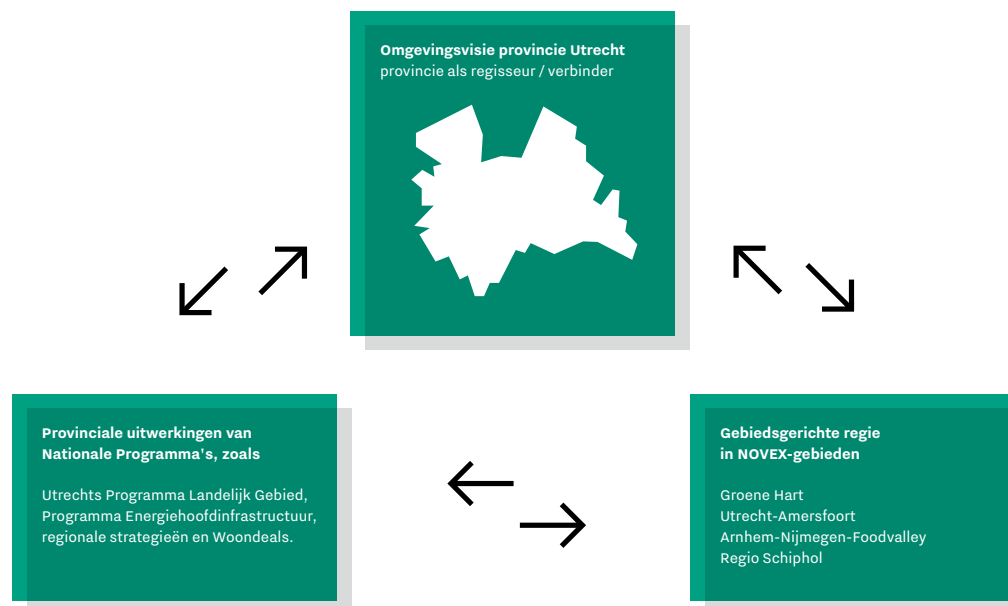
- de Nationale Programma's, zoals Water en Bodem Sturend, Landelijk Gebied, Energiehoofdinfrastructuur, Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) en Woningbouw;
- de NOVEX-gebieden waarin we als één overheid samenwerken met Rijk en regio. Binnen de provincie Utrecht kennen we de NOVEX-gebieden Het Groene Hart, verstedelijkingsgebied Utrecht-Amersfoort, gebied Foodvalley-Arnhem-Nijmegen en Schiphol;
- het ruimtelijk voorstel, ook wel bekend als ruimtelijke puzzel.

Totstandkoming Provinciale ruimtelijke puzzel Utrecht

Provinciale ruimtelijke puzzel Utrecht

(Provincie als regisseur / verbinder op provinciale ruimtelijke samenhang)

Staat van de organisatie

Organogram

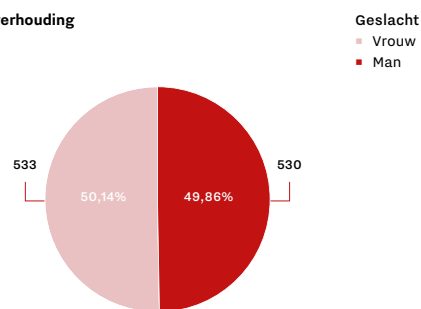
Het organogram van de provincie Utrecht per augustus 2022.

Formatie en bezetting

De organisatie groeit licht. Deze groei is in lijn met de extra opgaven en taken die vanuit het Rijk op ons afkomen. Opgemerkt kan worden dat de provincie Utrecht verhoudingsgewijs een kleinere provincie is, maar wel te maken heeft met complexe, grote opgaven.

Om (nieuwe) opgaven en taken te realiseren, putten we naast algemene middelen uit materiële middelen om onze bezetting te dekken. Voor de voortgang van het werk moet door de krappe arbeidsmarkt ook regelmatig worden gekozen voor tijdelijke inhuur. Het nadeel hiervan is dat de door ingehuurd medewerkers opgebouwde kennis, ervaring en vaardigheden moeilijk zijn vast te houden voor de organisatie. Daarom zoeken we naar de juiste balans tussen vast en tijdelijk personeel.

Man/Vrouw verhouding

Aantal medewerkers

1063

Fte

963

Gem. leeftijd

45,45

Aantal vrouwen

533

Aantal vrouwen aan de top

20

Gem. leeftijd vrouw

45,33

Aantal mannen

530

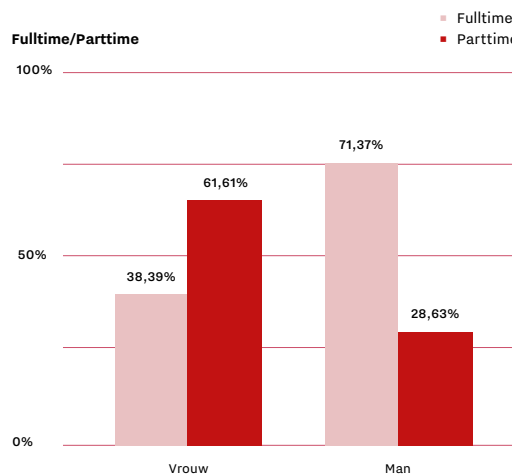
Aantal mannen aan de top

25

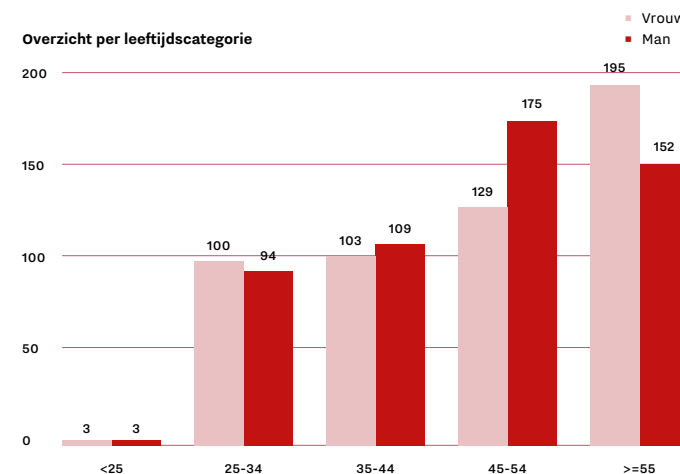
Gem. leeftijd man

45,54

Fulltime/Parttime

Overzicht per leeftijdscategorie

Samenstelling

De organisatie heeft een vrijwel gelijke man/vrouw-verdeling. Het gendergelijkplan (juli 2022) schetst het kader voor ons gendergelijkheidsbeleid. Verder constateren we binnen provincie Utrecht een verjonging. De gemiddelde leeftijd daalt van 48 (2020), naar 47,3 (2021) naar 45,4 (2022). De aandacht binnen de organisatie voor verjonging blijft er met (uitbreiding) van het traineeprogramma en stageprojecten.

Trainees

In 2018 is provincie Utrecht gestart met het huidige provinciale traineeprogramma. Elk anderhalf jaar werven wij 15 trainees. Het traineeprogramma duurt twee jaar. De keuze voor 15 trainees hangt samen met de maximale groepsgrootte en de garantie op een vast contract na afloop van het traineeprogramma. Voor 2023 zijn eenmalig 30 trainees (twee groepen van 15) succesvol geworven, gelet op de vele openstaande vacatures en krapte op de arbeidsmarkt.

Garantie-/participatiebanen

Provincie Utrecht is ook sociaal werkgever voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. We sluiten aan bij onze eigen taakstelling voor duurzame banen voor deze doelgroep, met zelfs uitstroom naar reguliere banen. Vanwege de beperkingen tijdens corona, de uitstroom naar reguliere banen en de groei van de organisatie, ligt de instroom niet meer op het niveau van het (jaarlijks verhoogde) percentage participatiebanen dat we als provincie uit onze wettelijke taakstelling hebben. Daar zullen we in 2023 extra aandacht aan besteden.

Instroom/uitstroom

Instroom en uitstroom staan in 2022 sterk onder invloed van de krapte op de arbeidsmarkt. In de krappe arbeidsmarkt zien we dat er over het algemeen meer concurrentie is ontstaan van bijvoorbeeld gemeente Utrecht en Rijkswaterstaat. We boeken al successen met innovatieve wervingsmethoden. We richten ons op het behoud van medewerkers door te investeren in de pijlers van duurzame inzetbaarheid: loopbaan & arbeidsmobiliteit, leren & ontwikkelen, gezondheid & vitaliteit en organiseren werk & privé. Ook geven we de exitgesprekken meer structureel vorm, zodat dit meer kwalitatieve informatie rondom uitstroom oplevert en we (nog) beter weten hoe te investeren in behoud.

Instroom en uitstroom naar % en aantal van totaal aantal medewerkers				
Peildatum	2019	2020	2021	2022
Instroom (%)	15,01	19,22	15,30	10,79
Instroom (in aantal)	131	182	157	115
Uitstroom (%)	8,13	9,93	8,48	9,95
Uitstroom (aantal)	71	94	87	106
Uitstroom pensioen (aantal)	10	31	23	20
Uitstroom pensioen (%)	1,15	3,27	2,24	1,8

In 2020 is ongeveer 80% van de uitstroom het gevolg van uitstroom op eigen verzoek vanwege een andere baan gaan of pensioen. In 2021 daalt de uitstroom en is ongeveer 60% van de uitstroom het gevolg van uitstroom op eigen verzoek voor een andere baan of pensioen en ongeveer 32% vanwege einde contract/aanstelling. In 2022 zien we een toename in uitstroom. In 2022 is de uitstroom op eigen verzoek/pensioen 34% en 54% voor een andere baan.

Vanaf 2025 verwachten we een grotere uitstroom door pensionering/bereiken AOW-leeftijd. Op basis van de cijfers uit ons personeelsbestand wordt tot en met 2027 onderstaande uitstroom door pensionering/bereiken AOW-leeftijd verwacht. Volgens de CBS Bevolkingsprognose (21 juli 2022) wordt in verhouding de potentiële beroepsbevolking kleiner door een toename van het aantal personen van 65 jaar en ouder.

Uitstroom door pensionering / bereiken AOW-leeftijd					
	2023	2024	2025	2026	2027
In aantallen medewerkers	17	19	32	31	30
In fte	14,11	15,4	28,2	28,46	24,22

Bijlage 3:

Beïnvloedingsruimte per programma

Toelichting

In deze bijlage is per programma de financiële beïnvloedingsruimte aangegeven. Hierbij een toelichting om de interpretatie van de tabel te ondersteunen.

1. In de kolom 'Mate van beïnvloedbaarheid %' is aangegeven welk percentage beïnvloedbaar is. Dit percentage is tot stand gekomen door per jaarschijf het bedrag dat kan worden beïnvloed door keuzes te maken in beleid, te delen door de begroting. Zie voor meer informatie het voorbeeld.
2. In de kolom 'Totaal bedrag politieke keuzes' is het totaalbedrag aangegeven dat in 4 (of minder) jaar kan worden vrijgespeeld. Hierbij is goed om aan te geven dat het totaalbedrag kan bestaan uit structurele en incidentele besparingen en een enkele keer een vrijval uit een bestemmingsreserve.
3. In de kolom 'Vanaf welk begrotingsjaar kan bezuinigd worden' is aangegeven vanaf welk jaar de keuzes leiden tot besparingen.
4. In de kolom 'Algemene toelichting' is geduid waarom er wel of geen beïnvloedingsruimte aanwezig is.
5. In de kolommen begroting 2023 tot en met begroting 2026 zijn de begrotingsbedragen per type lasten per begrotingsjaar opgenomen.

Relatie bijlage 3 en bijlage 4

In bijlage 4 zijn onder de extensieerkant de opties opgenomen die als onderlegger hebben gediend voor het bepalen van de mate van beïnvloedbaarheid en het totaalbedrag politieke keuzes in deze bijlage.

Voorbeeld

In bijgaand voorbeeld voor programma 1 Ruimtelijke ontwikkeling is te zien dat in de jaren 2024 tot en met 2026 in totaal circa € 9,4 miljoen budget kan worden vrijgespeeld door keuzes te maken (het bedrag is terug te vinden in de kolom 'Totaalbedrag politieke keuzes'). Ook zijn er een aantal opties die budgetneutraal zijn, maar wel formatie vrijspelen om opnieuw in te zetten op andere taken.

Als 'Mate van beïnvloedbaarheid' krijgen we het volgende (zie ook de roze gearceerde cellen): $2.651/7.653 = 35\%$ en het maximale percentage van de range is te vinden door $4.151/7.769 = 53\%$ (afgerond circa 50%).

		Begrotingsjaar (bedragen x € 1.000)			
Programma		2023	2024	2025	2026
01. Ruimtelijke ontwikkeling	Totaal budget vrijgespeeld per jaar (materiële lasten)	-	2.651	4.151	2.651
	<i>Berekende percentages voor in kolom 'Mate van beïnvloedbaarheid'</i>		35%	53%	34%
	Totaal besparing/budget vrijgespeeld in max 4 jaar (optelling van de bedragen voor de jaren 2023 tot en met 2026)				9.453

(bedragen x € 1.000)

Programma	Type Lasten/ Baten	Mate van beïnvloed- baarheid %	Totaalbedrag politieke keuzes	Vanaf welk jaar kan bezuinigd worden?	Algemene toelichting	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1. Ruimtelijke ontwikkeling	1. Personeels- lasten	0%	-	nvt	De verwachting is dat extensiveringen leiden tot personele ruimte die weer op intensiveringen ingezet zal worden.	11.399	11.409	11.401	11.401
	2. Kapitaal- lasten	nvt	-	nvt	Kapitaallasten zijn niet beïnvloedbaar.	-	-	-	-
	3. Materiële lasten	35-50%	9.453	2024	De beïnvloedbaarheid is relatief groot als het lukt het Netwerk Omgevingsgericht Werken (NOW) af te bouwen doordat het omgevingsgericht werken geïncorporeerd is in de organisatie. Daarnaast zijn er nog een aantal specifieke keuzes te maken.	8.214	7.653	7.769	7.769
	4. Subsidies	0%	-	nvt	Op korte termijn zijn er geen mogelijkheden. Er is beperkt subsidiebudget.	1.766	466	266	266
2. Landelijk gebied	1. Personeels- lasten	0%	-	nvt	De verwachting is dat extensiveringen leiden tot personele ruimte die weer op intensiveringen ingezet zal worden.	12.995	10.991	10.930	10.930
	3. Materiële lasten	30-35%	22.900	2023	Extensiveren van NNN en Groene Contour is mogelijk, omdat de ambitie niet binnen de termijn kan worden gehaald. Daarnaast zijn er keuzes mogelijk t.a.v. plattelandscoaches.	20.494	19.219	18.661	16.782
	4. Subsidies	3-10%	9.640	2023	Deze post is beperkt beïnvloedbaar, gezien langjarige contracten voor (agrarisch) natuurbeheer. Er kan gekozen worden om de nieuwe natuur niet in beheer te geven. Daarnaast is het mogelijk om eventueel compensatie voor faunaschade af te schalen door bepaalde diersoorten van de compensatielijst te halen. Verder zijn er keuzes te maken ten aanzien van Gemeenschappelijk Landbouwbeleid/Nationaal Strategisch Plan (GLB-NSP). Bij één van de keuzes vindt er een onttrekking plaats van een bestemmingsreserve van € 3,3 miljoen.	34.101	22.046	23.098	23.778

(bedragen x € 1.000)

Programma	Type Lasten/ Baten	Mate van beïnvloed- baarheid %	Totaalbedrag politieke keuzes	Vanaf welk jaar kan bezuinigd worden?	Algemene toelichting	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
3. Bodem, water, milieu	1. Personeels- lasten	0%	-	nvt	De verwachting is dat extensiveringen leiden tot personele ruimte die weer op intensiveringen ingezet zal worden.	7.006	6.956	6.936	6.887
	3. Materiële lasten	1-5%	2.816	2024	Vanwege onder andere materiële lasten die verbonden zijn aan wettelijke taken en taken waarvoor leges worden geheven (bijv. grondwaterheffing) is de beïnvloedbaarheid beperkt. Keuzes zijn te maken ten aanzien van programmatisch aangepakte onderdelen zoals Sport, meekoppelkansen Mooie en Veilige dijken en Innovatieprogramma gezonde leefomgeving. Bij één van deze keuzes vindt er een onttrekking plaats van een bestemmingsreserve van € 1,35 miljoen.	16.150	15.657	15.186	14.694
	4. Subsidies	3-21%	498	2024	De exploitatiesubsidies kunnen maar beperkt afgebouwd worden, omdat er ook wettelijke/ structurele taken worden uitgevoerd.	10.843	3.111	4.211	1.211
4. Energie- transitie	1. Personeels- lasten	0%	-	nvt	De verwachting is dat extensiveringen leiden tot personele ruimte die weer op intensiveringen ingezet zal worden.	1.963	1.963	1.963	1.963
	3. Materiële lasten	0%	3.000	nvt	Deze posten zijn beperkt beïnvloedbaar, omdat er een grote opgave ligt bij het programma Energietransitie. Echter, in eerdere jaren is € 3 miljoen overgebleven in de bestemmingsreserve die voor nieuwe doelen ingezet zou kunnen worden.	2.975	5.599	3.946	3.946
	4. Subsidies	0%	-	nvt		5.834	2.350	430	430

(bedragen x € 1.000)

Programma	Type Lasten/ Baten	Mate van beïnvloed- baarheid %	Totaalbedrag politieke keuzes	Vanaf welk jaar kan bezuinigd worden?	Algemene toelichting	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
5. Bereikbaarheid I - Algemeen	1. Personeelslasten	0%	-	nvt	Er is al sprake van personeelstekort.	12.916	12.014	12.014	12.014
	2. Kapitaallasten	0%	-	nvt	De kapitaallasten staan vast en zijn afhankelijk van het Meerjaren Investeringsplan Mobiliteit (MIPM).	5.105	6.642	7.540	7.454
	3. Materiële lasten	3-4%	4.320	2023	Dit betreft voornamelijk Beheer en Onderhoud en is daardoor beperkt beïnvloedbaar. Er kunnen keuzes worden gemaakt ten aanzien van bijvoorbeeld maatregelen ten behoeven van de oversteekbaarheid voor dieren en inzet op innovatie.	38.045	28.937	29.575	30.823
	4. Subsidies	20-30%	27.410	2023	Er zijn keuzes te maken ten aanzien van subsidies. Bepaalde subsidies kunnen worden beperkt of gestopt.	33.569	22.097	21.061	37.280
6. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer	1. Personeelslasten	0%	-	nvt	Er is al sprake van personeelstekort.	5.347	5.167	5.167	5.167
	2. Kapitaallasten	0%	-	nvt	Kapitaallasten staan vast en zijn afhankelijk van het Meerjaren Investeringsplan Mobiliteit (MIPM).	20.201	20.878	18.209	18.519
	3. Materiële lasten	0%	-	nvt	Dit betreft voornamelijk Beheer en Onderhoud. De kosten staan vast.	34.151	24.428	24.342	24.270
	4. Subsidies	0%	-	nvt	Besparing is in strijd met door PS vastgestelde uitgangspunten van de nieuwe concessie.	133.198	119.758	109.485	105.485
7. Cultuur en erfgoed	1. Personeelslasten	0%	-	nvt	Er is al sprake van personeelstekort.	4.057	4.057	4.057	4.057
	3. Materiële lasten	6-20%	900	2024	De beïnvloedingsruimte is beperkt gezien de wettelijke en structurele taken. Er is een keuzemogelijkheid opgenomen om het festivalbudget af te bouwen.	3.924	3.568	1.709	1.709
	4. Subsidies	3-8%	2.085	2024	De beïnvloedingsruimte is beperkt gezien de wettelijke en structurele taken. Er is een keuzemogelijkheid opgenomen om te stoppen met talentontwikkeling.	14.986	13.586	13.586	13.086

(bedragen x € 1.000)

Programma	Type Lasten/ Baten	Mate van beïnvloed- baarheid %	Totaalbedrag politieke keuzes	Vanaf welk jaar kan bezuinigd worden?	Algemene toelichting	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
8. Economie	1. Personeels- lasten	0%	-	nvt	De verwachting is dat extensiveringen leiden tot personele ruimte die weer op intensiveringen ingezet zal worden.	2.629	2.629	2.629	2.629
	2. Kapitaal- lasten	0%	-	nvt	Dit zijn kapitaallasten die vast staan.	-	120	120	120
	3. Materiële lasten	9-11%	612	2024	Betreft beperkte beïnvloedingsmogelijkheden door wettelijke/structurele taken. Er zijn keuzes te maken ten aanzien van o.a. ondersteuning MKB-bedrijven en de ondersteuning zakelijke markt.	6.910	3.659	3.771	2.995
	4. Subsidies	7-10%	2.336	2024	Betreft beperkte beïnvloedingsmogelijkheden door wettelijke/structurele taken. Er zijn keuzes te maken ten aanzien van de ondersteuning Start-up klimaat (te koppelen aan ROM), ondersteuning Digitalisering bedrijven en subsidies voor bestemmingsmanagement en ondersteuning zakelijke markt.	7.927	8.097	7.463	7.463
9. Bestuur	1. Personeels- lasten	0%	-	nvt	De komende jaren komen er extra taken bij voor interbestuurlijk toezicht Asiel en Huisvesting statushouders. Hier is capaciteit voor nodig. Voor de ondersteuning in de asielketen doen we op dit moment een stapje meer dan de wettelijke taak. Als we de gemeenten willen blijven ondersteunen met het zoeken naar locaties en procesbegeleiding, zal structurele financiering nodig zijn. Op dit moment zijn hier na 2023 geen capaciteit en financiën meer voor beschikbaar.	8.933	8.854	8.407	8.407
	2. Kapitaal- lasten	0%	-	nvt	Alleen beleidsdoel 9.1 heeft kapitaallasten. Dit betreft vaste kosten vanwege enerzijds kosten Paushuize, anderzijds zijn er in 2021 elektrische dienstauto's aangeschaft, waarop wordt afgeschreven.	284	284	284	284
	3. Materiële lasten	0%	-	nvt	Geen keuzemogelijkheden gezien de groei van de organisatie, de groei van de taken (waaronder de grotere rol van de Commissaris van de de Koning in de asielketen) en de doorontwikkeling van de organisatie.	7.958	6.850	6.144	6.144

(bedragen x € 1.000)

Programma	Type Lasten/ Baten	Mate van beïnvloed- baarheid %	Totaalbedrag politieke keuzes	Vanaf welk jaar kan bezuinigd worden?	Algemene toelichting	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
	4. Subsidies	0%	-	nvt	Betreft vaste afspraken, namelijk de bijdragen aan de Randstedelijke Rekenkamer, het Regionale Informatie- en Expertise Centrum (RIEC), Mediafonds, Interprovinciaal Overleg (IPO) en Het Utrechts Archief (HUA)	2.649	2.649	2.649	2.349
10. Overzicht overhead	1. Personeels- lasten	0%	-	nvt	Geen mogelijkheid gezien de groei van de taken en daarbij behorende groei en doorontwikkeling van de organisatie.	32.785	32.808	32.807	32.807
	2. Kapitaal- lasten	0%	-	nvt	Het niveau van de investeringen daalt, omdat er steeds meer gekozen wordt voor oplossingen 'in the cloud'. Hierdoor vindt er een verschuiving plaats van kapitaallasten naar materiële lasten. De vrijval van de kapitaallasten wordt ingezet ter dekking van de gestegen materiële lasten.	6.305	6.359	6.265	6.265
	3. Materiële lasten	2%	1.552	2023	Over het algemeen geen mogelijkheid gezien het belang van de ondersteuning in verhouding tot de omvang van de primaire processen en de wettelijke taken vanuit het Rijk. In het eerste kwartaal 2023 wordt een lezersonderzoek verricht naar het bereik van de provincieberichten in de huis-aan-huis-bladen. De resultaten daarvan kunnen worden betrokken bij een besluit om wel/niet over te gaan tot een innovatievere communicatie aan de inwoners van de provincie. Daarnaast zou het onderzoeksbudget van Concerncontrol verlaagd kunnen worden.	19.188	17.409	17.450	17.291
	4. Subsidies	0%	-	nvt	Er zijn geen beïnvloedingsmogelijkheden. Deze post betreft de vaste kosten inzake bijdrage Interprovinciaal Overleg (IPO) en Gemeenschappelijke Beheer Organisatie provincies (GBO; onderdeel van Bij12)	458	458	458	458

Bijlage 4:

Draaiknoppen overdrachtsdocument extensiveeropties en intensiveeropties

Legenda	
Extensiveeropties	
Groen	Een bezuiniging op deze begrotingspost is mogelijk (een politieke keuze). Er zijn geen wettelijke kaders, bindende (juridische) afspraken of recente kaders van Provinciale Staten die hiervoor een belemmering vormen. Let wel: dit wil niet zeggen dat ze in ambtelijke ogen allemaal wenselijk zijn of met andere woorden: ze zijn niet per definitie no-regret.
Geel	Een bezuiniging op deze begrotingspost is mogelijk. Er zijn geen wettelijke kaders, bindende (juridische) afspraken of recente kaders van Provinciale Staten die hiervoor een belemmering vormen. Wel moet een belangrijke kanttekening worden gemaakt in die zin, dat het de vraag is of een bezuiniging daadwerkelijk haalbaar is. Er zijn dus onduidelijkheden of sterke randvoorwaarden. Ook is deze kleur gebruikt wanneer de bezuiniging kan worden bereikt door zaken anders te organiseren (dus niet stoppen, maar anders aanpakken).
Rood	Een bezuinig op deze begrotingspost is niet mogelijk. Dit wordt verhinderd door wettelijke kaders, bindende (juridische) afspraken of recente kaders van PS. Ook kan een reden zijn dat bezuiniging op korte termijn geld oplevert maar op langere termijn tot hogere kosten leidt.
Intensiveeropties	
Groen	Extra inspanningen zijn denkbaar, in theorie uitvoerbaar en in potentie ook effectief. Dat kan wel betekenen dat realisatie extra geld, menskracht en/of inzet van partners vraagt.
Geel	Extra inspanningen zijn denkbaar, in theorie uitvoerbaar en in potentie ook effectief. Hierbij zijn wel kanttekeningen te plaatsen vanwege efficiëntie-overwegingen en meerwaarde. Een kanttekening kan ook zijn dat we op grond van recente ervaringen twijfels hebben bij de participatie van essentiële partners voor die extra inzet.
Rood	Extra inspanningen zijn niet uitvoerbaar of ineffectief.
*	Een sterretje bij een beleids optie (extensiveerkant) betekent dat deze in bijlage 3 is verwerkt. NB: sommige beleids opties betreffen het vrijspelen van capaciteit om deze opnieuw in te zetten op andere taken. Deze leveren daardoor geen besparing op.

Toelichting relatie tussen bijlage 4 en bijlage 3

In bijlage 4 zijn onder de extensiveerkant de beleids-opties opgenomen die als onderlegger hebben gediend voor het bepalen van de mate van beïnvloedbaarheid en het totaalbedrag politieke keuzes in bijlage 3. Wanneer er in bijlage 3 is aangegeven dat er beïnvloedingsruimte aanwezig is in een bepaald programma, dan zijn in bijlage 4 in hetzelfde programma beleids-opties aan de extensiveerkant ingevuld (keuzes die de politiek kan maken en die budget vrij zullen spelen). De beleids-opties

die het betreft, zijn gemarkeerd met een * (sterretje). Het is hierbij belangrijk te melden dat de budgettaire consequenties van de keuzes die vallen onder de extensiveerkant grotendeels in beeld zijn. Zoals u ziet zijn er aan de extensiveerkant ook beleids-opties genoemd die niet gemarkeerd zijn met een sterretje. Daarvoor geldt dat deze niet zijn doorgerekend, omdat de impact van dergelijke beleids-opties deels niet inzichtelijk is.

Als gekeken wordt naar de intensiveerkant zijn de budgettaire consequenties in mindere mate in beeld. Dit komt doordat aan de intensiveerkant de opties veelal betrekking hebben op majeure ontwikkelingen die impact hebben voor de komende 10 jaar of meer en financiering mede afhankelijk is van andere partijen zoals het Rijk. Ook kan het ambitieniveau bepalend zijn voor budgettaire consequenties.

Programma 01. Ruimtelijke ontwikkeling

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
1.1 De ruimte voor maatschappelijke ontwikkelingen is in goede balans met de Utrechtse kwaliteiten	1.1.1 Integrale aanpak Provinciaal Omgevingsbeleid	Verminderen inzet op aanpak Provinciaal Omgevingsbeleid	Er komen grote transitie op de provincie af die allemaal een stevige ruimtelijke impact hebben. De rol die van de provincie gevraagd wordt in het kader van regie op de ruimte, zowel op het niveau van het Rijk, de provincie, de regio's en lokaal, maakt dat extensiveren van dit programma-onderdeel niet aan de orde is. Het betreft de invulling van een wettelijke taak.	Intensiveren Ruimtelijke ordening	Mede door de transitie die op de provincie afkomen wordt er meer gevraagd op het gebied van ruimtelijke ordening op strategisch, tactisch en operationeel niveau. Het gaat hierbij over: <ul style="list-style-type: none"> ■ Het maken van het ruimtelijk voorstel (ruimtelijke puzzel); <ul style="list-style-type: none"> - Intensivering van de samenwerking in NOVEX-gebieden; - Integrale gebiedsontwikkeling en complexe RO-vraagstukken op lokaal en regionaal niveau; ■ Grotere rol van de provincie met projectbesluiten en inpassingsplannen bij transitie zoals wind, energieinfra en de transitie landelijk gebied; ■ Verdere implementatie van de Omgevingswet en omgevingsgericht werken. De grotere regierol van de provincie in ruimtelijke opgaven is deels nieuw en betreft een onontkoombare ontwikkeling. Organisatorische consequenties moeten worden uitgewerkt. Het gaat om structurele taken, naar schatting 10-15 fte.
	1.1.5 In een groeiende regio groeit groen evenwichtiger mee met rode ontwikkelingen	Verminderen inzet op Groen Groeit Mee	Om groen daadwerkelijk mee te laten groeien is een nieuwe regel in de Interim Omgevingsverordening van de provincie Utrecht (maart 2021) artikel 9.13 opgenomen. Dit artikel heeft betrekking op de uitbreiding van woningbouw boven de 50 woningen: "9.13, lid d) de woningbouw wordt in samenhang ontwikkeld met lokale en regionale groenontwikkeling waarbij de omvang van de woningbouw in evenwichtige verhouding staat tot de hoeveelheid te ontwikkelen natuur en recreatie".	Investeren in Groen Groeit Mee	Voor het mee laten groeien van groen met de 'rode' opgaven is intensivering van de provinciale inzet nodig. Nu komt de provincie geld en capaciteit tekort voor een effectieve rol. Bovenop de bestaande € 6 miljoen die beschikbaar is voor Groen Groeit Mee zijn in de komende coalitieperiode aanvullende gelden nodig.
	1.1.6 Nieuwe ontwikkelingen voegen meer ruimtelijke kwaliteit toe	* Stoppen met de provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit	Adviezen van de provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit houden de organisatie een spiegel voor en kunnen zorgen voor betere besluitvorming op het gebied van behoud en versterking van aantrekkelijke steden en landschappen in de provincie Utrecht. In 2023 wordt een besluit genomen over de manier waarop onafhankelijke advisering onder de Omgevingswet wordt voortgezet.		
	1.1.6 Nieuwe ontwikkelingen voegen meer ruimtelijke kwaliteit toe	* Provinciale Commissie Leefomgeving (PCL) opheffen	De inzet van de Provinciale Commissie Leefomgeving (PCL) wordt wisselend gewaardeerd. Ambtelijk zijn er vraagtekens over de meerwaarde van de PCL. Effecten zijn echter lastig meetbaar. De PCL is onder de Wro en de Wet Milieubeheer een wettelijke verplichting die komt te vervallen bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet (1-1-2024).		

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleids optie extensiveren	Impact maatregel	Beleids optie intensiveren	Impact maatregel
	1.1.7 Data en digitale toepassingen worden beter benut	* Digital Twin besparing	Digital Twin is een nieuw instrument dat samen met andere provincies wordt ontwikkeld. Wij ontwikkelen vanuit de vraag in de organisatie over gebiedsontwikkeling. Eind 2023 is het programma klaar en kunnen wij een advies geven over de verdere ontwikkelingsmogelijkheden, het ambitieniveau en bijbehorende middelen. Door slim te integreren in de bestaande processen (Geografisch Informatie Systeem) denken we vooralsnog te kunnen besparen (schrappen is onwenselijk).		
1.2 De gebiedsontwikkeling is integraal en gericht op efficiëntie en kwalitatief hoogwaardig ruimtegebruik	1.2.1 Ruimtelijke werkprocessen passen door een vindingrijke aanpak beter bij de Omgevingswet	* Netwerk omgevingsgericht werken (NOW) afbouwen	Gebiedsgericht en omgevingsgericht werken vraagt om werkwijzen die daarbij passen, bijvoorbeeld wanneer er meerdere provinciale opgaven samenkomen in één gebied. Deze opgaven willen we slimmer, innovatiever, integraler en sneller oppakken. Het NOW helpt bij het omgevingsgericht werken en het slimmer combineren en concentreren van opgaven over de hele linie van het provinciale omgevingsbeleid. Dit kan in de loop der tijd worden afgebouwd: op een gegeven moment zou het omgevingsgericht werken onderdeel moeten zijn van het regulier werke van de organisatie.		
1.3 Er is passende woonruimte die aansluit bij de woningbehoefte in de provincie Utrecht	1.3.1 De woningbouwopgave vindt sneller en vraag gestuurd plaats door gerichte en slimme interventies en maatwerk	* Versnellen woningbouw - Flexpoolmiddelen regeling niet verlengen	Voor de jaren 2023 en 2024 heeft het Rijk een bedrag van in totaal € 3,6 miljoen verstrekt aan de provincie Utrecht. De provincie heeft zichzelf verplicht deze regeling na 2024 met een jaar te continueren. Gemeenten en corporaties kunnen een aanvraag doen voor flexpoolmiddelen om met dat geld capaciteit in te huren die nodig is om een gebiedsontwikkeling tot uitvoering te krijgen. Als gemeenten door te knappen arbeidsmarkt geen gebruik kunnen maken van de regelingen blijft geld over.	Toekomstbestendige Woningbouw / verduurzamen bestaande voorraad	Gezien de complexe context is verhoogde en structurele inzet van capaciteit en geld noodzakelijk om invulling te geven aan de nieuwe provinciale regiefunctie voor wonen en om de toekomstbestendige woningbouw te versnellen. Daarnaast belegt het Rijk extra taken bij de provincie. Ook is meer inzet op verduurzamen van bestaande woningvoorraad van belang.
	1.3.1 De woningbouwopgave vindt sneller en vraag gestuurd plaats door gerichte en slimme interventies en maatwerk	* Versnellen woningbouw - Onrendabele toppen financiering stoppen	Wanneer er als gevolg van negatieve ontwikkeling van de woningmarkt minder gebiedsontwikkelingen loskomen, zal er minder cofinanciering nodig zijn om de businesscase sluitend te krijgen. Wel zal de onrendabele top toenemen bij verhoging van het aandeel sociale en middeldure woningen in een gebiedsontwikkeling. Wij besteden nu gemiddeld ongeveer € 2 miljoen per jaar aan bijdragen aan publieke onrendabele top.		
	1.3.1 De woningbouwopgave vindt sneller en vraag gestuurd plaats door gerichte en slimme interventies en maatwerk	* Versnellen woningbouw - Tempoteam stoppen	Op dit moment blijkt er weinig vraag te zijn naar inzet van het Tempoteam (pool met externe experts voor kortdurende vraagstukken). Er wordt daarvoor nu beperkt budget ingezet. Afschaffen levert geen substantiële besparing op.		

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleids optie extensiveren	Impact maatregel	Beleids optie intensiveren	Impact maatregel
	1.3.2 Het provinciaal woningmarktbeleid ondersteunt beter de woningbouwopgave	Verminderen inzet op woningbouwbeleid	De provincie krijgt de regiefunctie waarmee deze taak in het woningbouwbeleid naar verwachting zal groeien. In 2023 wordt de Wet versterking regie volkshuisvesting aangeboden in de Tweede Kamer, waarin dit staat opgenomen.	Rol in de asielketen/ flexwonen	Als wij middels het beleid van wonen (bijvoorbeeld flexwonen) structureel meer willen betekenen voor de asielketen dan zal er extra geld/ capaciteit beschikbaar gesteld moeten worden.
	1.3.3 Wijken zijn vitaler door een integrale aanpak van sociale en fysieke wijkvernieuwing	* Regiodeal Vitale Wijken beëindigen	De rol van de provincie in regiodeal vitale wijken is monitoring en kennis en best practices beschikbaar stellen voor anderen. Extensiveren kan door de aanpak af te bouwen door elders te beleggen (andere organisaties, gemeenten, rijksoverheid) en de kennisdeling op te laten pakken en data/kennis elders te beleggen.	Regiodeals voor vitale wijken	We spelen in op de Regio Deals die het Rijk in verschillende tranches voorbereidt en vormgeeft. Er is € 2 miljoen nodig voor een module "Vitale Wijken" in de propositie "Regio Deal Gezonde mensen in een groene & gezonde leefomgeving (Regio Utrecht)". Hiermee kunnen we de provinciale Vitale Wijken aanpak uitbreiden en verlengen als onderdeel van deze nieuwe Regio Deal. Er is langjarige inzet nodig om structurele achterstanden weg te werken in de vier aandachtswijken. De eerder gesloten Regio Deal vitale wijken Overvecht, Batau en Vollenhove en Samenwerkingsovereenkomst Vitale Wijken Amersfoort (Soesterkwartier) blijven van kracht.

Programma 02. Landelijk gebied

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
2.1 Het natuur- netwerk (NNN) is robuust (ontwikkeld)	2.1.1 Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is verder gerealiseerd (groter van oppervlakte)	* Niet verder gaan met realisatie Natuurnetwerk Nederland	Als we niet verder gaan met de realisatie van Natuurnetwerk Nederland wordt niet voldaan aan de wettelijke afspraak om eind 2027 1.570 ha nieuwe natuur en 4.200 ha inrichting natuur te realiseren. Gezien de transitie Gebiedsgerichte aanpak Landelijk Gebied adviseren we dit niet.	Inrichting van de organisatie voor uitvoering taken in het landelijk gebied (Nationaal Programma Landelijk Gebied)	De uitvoering van het gehele Utrechts Programma Landelijk Gebied vraagt een grote intensivering van de provinciale inzet. Naar inschatting gaat het om structureel meer dan 25 fte. De financiering hiervoor komt uit de gelden van het Rijk. Naar verwachting stijgt de provinciale begroting voor het landelijk gebied de komende jaren met meer dan € 100 miljoen per jaar.
	2.1.2 De Groene Contour is verder gerealiseerd	* Zoeken naar andere financiële dekking van de realisatie Groene Contour	De ambitie Groene Contour is geen wettelijke opgave. Een deel van het eerder beschikbaar gestelde geld voor de Groene Contour kan vrij vallen voor andere opgaven. Tegelijkertijd kan de opgave van circa 3.000 hectare Groene Contour overeind blijven. Alleen de financiële dekking moet dan gehaald worden uit andere opgaven, zoals de bossenstrategie en de Gebiedsgerichte Aanpak Landelijk Gebied (transitiemiddelen Rijk).		
2.2 De kwaliteit van de natuur is goed/ divers en veerkrachtig	2.2.1 Het beheer van bestaande bos-, natuur- en agrarische gebieden is effectiever en efficiënter	* Inzetten op lager ambitieniveau natuur- en agrarisch natuurbeheer	Er zijn eind 2022 nieuwe beheerscontracten voor een periode van zes jaar afgesloten. Beheer van nieuwe hectares natuur kan buiten beheerscontracten worden gelaten of er kan worden ingezet op lagere natuurdoelen met lagere jaarlijkse beheerkosten.		
	2.2.2 De biodiversiteit in stad en platteland is verbeterd	* Inzetten op lager ambitieniveau natuurbescherming en soortenbeleid	Er is een wettelijke taak om bepaalde soorten in stand te houden, maar niet om bepaalde (uitvoerings-) maatregelen uit te voeren. Er is een relatie met andere natuurbeschermingsmaatregelen (bijvoorbeeld soorten instand houden).		
	2.2.2 De biodiversiteit in stad en platteland is verbeterd	* Inzetten op lager ambitieniveau Uitvoeringsprogramma invasieve exoten	Basis is de Wet Natuurbescherming om inheemse soorten in stand te houden. Het niveau van bestrijding en effect op inheemse soorten (biodiversiteit) is een politieke keuze.		
	2.2.3 De balans tussen ingrepen/faunabeheer en instandhoudingsdoelen bewaken en verbeteren	* Inzetten op lager ambitieniveau regeling faunaschade	Er is een relatie met faunabeleid. Lagere vergoedingen hebben gevolgen voor benadeelden, met name agriërs.	Financiële gevolgen door herijking faunabeleid 2023	Het geld voor faunabeheer is aanvullend op de gelden voor de regeling faunaschade en zijn incidenteel toegekend. Omdat faunabeleid een provinciale taak is, zullen er vanaf 2024 structurele gelden nodig zijn. Afhankelijk van het ambitieniveau in het nog vast te stellen faunabeleid zal meer of minder geld nodig zijn.

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleids optie extensiveren	Impact maatregel	Beleids optie intensiveren	Impact maatregel
2.4 Duurzaamheid is een substantieel onderdeel van de Utrechtse landbouw	2.4.1 De landbouw is meer circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en economisch rendabel	* Minder inzetten op duurzame landbouw	Het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid - Nationaal Strategisch Plan (GLB/NSP) draagt bij aan doelstellingen uit de Gebiedsgerichte Aanpak Landelijk Gebied (GGA-LG). Korting op co-financiering GLB/NSP betekent lagere ambities.	Transitie landbouw om de klimaat- en stikstof doelen te realiseren	Het Nationaal Programma Landelijk Gebied / Utrechts Programma Landelijk Gebied vraagt een grote transitie van de landbouw. Naar verwachting komt het geld voor de 'harde kant' (aankoop van bedrijven, technische aanpassingen van stallen, extensivering van bedrijven etc.) van de transitie van het Rijk via het transitiefonds. De 'zachtere kant' van de transitie (begeleiding agrariers, coaching, kennisuitwisseling, voorlichting, experimenten) heeft ook aandacht nodig. Insteek is om het benodigde geld hiervoor bij het Rijk te vragen. Het is nu niet duidelijk of het Rijk hiervoor geld beschikbaar heeft en of co-financiering noodzakelijk is. De benodigde (provinciale) middelen voor de 'zachte' kant van de transitie zijn geraamd op structureel € 6,6 miljoen per jaar. We gaan ervanuit dat benodigde extra fte's voor de 'zachte kant' van de transitie vanuit het Rijk worden gefinancierd en onderdeel zijn van de de meer dan 25 fte extra die nodig is om het Utrechts Programma Landelijk Gebied uit te voeren.
	2.4.1 De landbouw is meer circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en economisch rendabel	* Verminderen inzet plattelandscoaches	Het verminderen van de inzet van plattelandscoaches heeft gevolgen voor de transitie in de landbouw.		
Algemeen Landelijk gebied				Toekomstbestendige natuur en landbouw; intensivering monitoring	De intensivering van monitoring en data-analyse in IPO verband vraagt extra inzet. De dekking wordt meegenomen in onze propositie naar het Rijk (zie tekst bij beleidsdoel 2.1). De inzet van extra capaciteit voor provinciale monitoring en data-analyse wordt voorzien en mogelijk ten laste gebracht van de Programmabegroting 2024.

Programma 03. Bodem, water, milieu

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
3.1 De water- veiligheid en klimaat- adaptatie is gewaarborgd	3.1.2 Meekoppelkansen bij dijkversterking zijn vaker benut	* Minder aanhaken op geplande dijkversterkingswerk- zaamheden	Er zijn reeds meerdere samenwerkingsovereenkomsten met financiële afspraken afgesloten. Daarom is er beperkt ruimte voor versoering. Afschaling heeft effect op omgevingskwaliteit rond Lekdijk voor cultuurhistorie, recreatie, verkeersveiligheid en natuur.	Huidige inzet klimaatadaptatie voortzetten Inspelen op gevolgen versnelde klimaatverandering	Het huidige programma loopt tot en met 2023 en er zijn geen gelden gereserveerd voor daarna. Klimaatadaptatie maakt geen deel uit van het nationaal programma Klimaattransitie en daarom kan er geen beroep worden gedaan op die gelden. Gelijke inzet als in 2022 en 2023 is wenselijk. Klimaatadaptatie wordt onderdeel van het reguliere werk. Klimaatverandering gaat sneller dan waar de huidige inzet op gebaseerd is. Verwachting is dat het Rijk extra geld beschikbaar stelt (mogelijk vanuit Deltafonds). Co-financiering zal noodzakelijk zijn.
3.2 De zoetwater- voorziening en het opper- vlaktewater zijn van goede kwaliteit	3.2.1 Voor het oppervlaktewater bereiken we de KRW-doelen in 2027	Minder inzet op het bereiken van de KRW-doelen	Minder inzet leidt tot het niet halen van de KRW-doelen	Halen Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen	De benodigde fte's voor uitwerken van de KRW in het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG) zijn meegenomen in transitie natuur en landbouw (NPLG). In 2024 komt er een nationale tussenevaluatie over het halen van de Europese verplichte doelen van de KRW in 2027, waaruit zal blijken of extra geld nodig is.
Algemeen 'Water en Bodem'				Water en bodem als basis voor transitie landelijk gebied en verstedelijking. Opdracht vanuit het Rijk om water en bodem meer sturend te maken in de ruimtelijke plannen en programma's.	De ruimtelijke inrichting in balans brengen met draagkracht van het bodem- en watersysteem. Dit geldt ook in de toekomst bij een grillig klimaat. Dit vraagt extra capaciteit en geld.

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
3.4 De leef- omgeving is gezond en veilig	3.4.1 Er zijn meer impulsen voor een gezonde leefomgeving ontwikkeld	* Innovatieprogramma Gezonde Leefomgeving, stoppen innovatiebeleid	Het Innovatieprogramma Gezonde Leefomgeving loopt tot en met 2024. Er kan gekozen worden voor afronden als programma en borgen in de lijn en/of extern door een op te stellen borgingsplan. Besluitvorming hierover is nodig in 2023. Dit is mogelijk, omdat Rijk en IPO hier weer meer een rol op gaan pakken. En het kan eraan bijdragen dat innovatie vanuit diverse thema's meer gekoppeld wordt. Het risico van schrappen van dit programma is dat door onvoldoende innovatie de provinciale doelen op (middel)lange termijn onvoldoende tot stand komen.	Integrale inbreng van aspecten voor een gezonde en veilige leefomgeving bij alle beleidsontwikkelingen en gebieds- en uitvoeringsprojecten	Door de grote opgaven waar we voor staan in combinatie met de ruimtedruk is het een grote uitdaging om in alle ontwikkelingen integraal en vroegtijdig aandacht te hebben voor effecten op en kansen voor het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving.
		* Subsidie Natuur en Milieufederatie Utrecht afbouwen	De Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU) ontvangt een exploitatiesubsidie. Als die komt te vervallen blijven alleen de inkomsten van andere beleidsvelden uit projectsubsidies over wat het voortbestaan van de NMU zal bedreigen. De exploitatiesubsidie kan niet direct worden gekort, maar kan worden afgebouwd over 4 jaar. Afschaffen heeft ook effect op de bijdragen aan andere beleidsvelden.	Innovatie voor gezonde en veilige leefomgeving	Er wordt medio 2023 een borgingsplan opgesteld om het programma uit de vorige coalitieperiode te laten landen in het reguliere werk na 2024. Dan zal ook de gewenste inzet van geld en capaciteit duidelijk zijn.
	3.4.2 De inclusieve breedtesport op duurzame accommodaties is sterker	* Sportbeleid stoppen	Sportbeleid is geen kerntaak van de provincie. Het stoppen met uitvoering van het Beleidskader Sport en Bewegen 2021-2025 is een optie. Aan de hand van dit kader hebben we in 2022 met 60 partijen het Provinciaal Sportakkoord Utrecht gesloten. Hiermee realiseren we in de sportwereld doelstellingen op het vlak van gezonde leefomgeving / openbare ruimte, fiets, klimaatadaptatie, energietransitie, en inclusiviteit. Omdat de aandacht voor sport vanuit de provincie Utrecht relatief nieuw is, is de impact van het stoppen relatief beperkt. Het is wel onzeker of het netwerk onder het Sportakkoord in stand blijft zonder de regierol van de provincie, zo kort na de start. Het Beleidskader Sport is incidenteel gefinancierd (nog € 210.000 per jaar tot en met 2025). Het is dan ook het meest logisch om bestuurlijke afspraken tot dan na te komen en op basis van een evaluatie begin 2025 (voor de Kadernota) te besluiten of het een vervolg moet krijgen.		
	3.4.4 Er zijn minder geluidbelaste woningen en stiltegebieden zijn beter beschermd	Minder inzet op terugdringen geluidsbelasting	Er is hier een wettelijke opgave voor de provincie.	Geluid en geluidhinder verminderen	Dit is een toenemend en moeilijk aan te pakken probleem. De groei van de geluidbelasting is groter dan de reductie door maatregelen. Intensievere samenwerking met gemeenten en omgevingsdiensten, leidt naar verwachting tot meer kansrijke mogelijkheden om geluidshinder tegen te gaan.

Programma 04. Energietransitie

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
4.1 Inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in de provincie Utrecht gebruiken minder energie	4.1.1 De ondersteuning van inwoners voor energiebesparing is beter (door o.a. gemeenten, woningcorporaties en Verenigingen van Eigenaren)	* Reserve Energietransitie verlagen	Structureel lopen de materiële middelen na 2024 al terug van € 8 miljoen naar € 4 miljoen. Met dit geld zal de provincie aan de basisafspraken uit het Klimaatakkoord kunnen voldoen. Het is niet aannemelijk dat de provincie met dit budget een sterke rol als regionaal samenwerkingspartner en bovenregionaal verbinder kan pakken. Als mogelijkheid wordt voorgesteld om een bedrag van € 3 miljoen uit de reserve te halen.	Versnelling energietransitie door financiering	Op dit moment voeren we een onderzoek uit op welke deelthema's de provincie een versnelling in de energietransitie kan realiseren door een investeringsrol te pakken. Begin 2023 is een opdracht om dit te verkennen (initiatiefvoorstel VVD) afgerond.
Algemeen Energie- transitie				Aandeelhouder Stedin Regierol energieinfrastructuur	Provincie Utrecht is gevraagd om aandeelhouder te worden van de netbeheerder Stedin. Stedin heeft meer eigen vermogen nodig om met investeringen netcongestie op het elektriciteitsnet te voorkomen. De invulling van de regierol op energie infrastructuur zal een forse extra inspanning van de organisatie vragen op het gebied van bijvoorbeeld ruimtelijke ordening, financiën en juridische zaken.

Programma 05. Bereikbaarheid I - Algemeen

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
5.1 Het provinciale netwerk is sterk	5.1.1 Het in stand en beschikbaar houden van de bestaande infrastructuur op een vastgesteld kwaliteitsniveau	Het vereiste/vastgestelde onderhoudsniveau voor onze assets verlagen van huidig vastgestelde niveau B naar niveau D	Dit is een besparing van onderhoudskosten op korte termijn. Op termijn zorgt het voor meer lapwerk en hogere incidente onderhoudskosten (exploitatie in plaats van kapitaallasten) of eerdere vervangingskosten. Daarnaast neemt de kwaliteit van het netwerk af en komen er mogelijk juridische claims.		
	5.1.2 Er worden studies uitgevoerd naar trajecten en bereikbaarheidsknelpunten	Niet meer opstarten van nieuwe investeringsprojecten of het stoppen met lopende studies en verkenningen	Dit is geen impuls voor de bereikbaarheid over de weg. Het is een besparing op kapitaallasten, waardoor in de komende jaren geen verhoging van het kapitaallastenplafond nodig is. Daarnaast is het een forse besparing op benodigde lastig te krijgen projectcapaciteit. Er kan wel weerstand ontstaan vanuit partners en omgeving bij het stoppen met eerder gestartte studies en verkenningen.	Nieuw te bestuderen bereikbaarheidsknelpunten, ten gevolge van de groei wonen en werken	De groei van wonen en werken kan leiden tot extra druk op het provinciaal wegennet. Dit is mede afhankelijk van de te ontwikkelen locaties. Dat kan leiden tot nieuw te bestuderen bereikbaarheidsknelpunten en op termijn meer investeringen in weginfrastructuur. En daarmee hogere kapitaallasten ten gevolge van extra investeringen in het wegennet. Daarvoor is meer personeel nodig voor studies, verkenning, planuitwerking en realisatie van projecten.
	5.1.3 De voorbereiding en realisatie van infrastructurele projecten is duurzamer, effectiever en efficiënter	Loslaten van de eisen aan duurzaamheid, circulariteit bij uitvoering infrastructurele werkzaamheden (eisen gesteld aan aannemers)	De financiële impact is onduidelijk. Bij de aanbesteding van infrastructurele projecten kunnen de meerkosten namelijk beperkt zijn wanneer veel wegbeheerders dergelijke eisen stellen. Is dat niet het geval, dan is het voor aannemers lastiger om kostenneutraal dergelijke maatregelen toe te passen. Afzien van specifieke eisen rond duurzaamheid en circulariteit leidt tot besparing op ambtelijke capaciteit, want er is minder nieuwe kennis en kunde gevraagd.	Volledige duurzaamheid en circulariteit in aanbestedingen eisen	Er liggen kansen voor extra inzet op circulaire en duurzame infrastructuur. De kennis kan deels landelijk worden georganiseerd. Extra inzet kan in de vorm van gerichte verbeteringen aan de infrastructuur of extra wensen bij aanbestedingen of geplande onderhoudswerkzaamheden. Dit leidt tot hogere kapitaallasten. Er is meer personeel nodig voor studies, verkenning, planuitwerking en realisatie van projecten.
	5.1.3 De voorbereiding en realisatie van infrastructurele projecten is duurzamer, effectiever en efficiënter	Uitvoeren werkzaamheden door volledig afsluiten weg in plaats van borgen enige doorstroming bij wegwerkzaamheden	Volledige afsluiting zorgt voor een goedkopere uitvoering door aannemers. Maar volledige afsluiting lijdt tot meer hinder voor weggebruikers. Volledige afsluiting heeft wel nog onduidelijke gevolgen voor de planning van aannemers. De impact varieert per gebied.		

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
5.2 Knooppunten hebben een hoge kwaliteit en bieden een grote diversiteit van reisvoorzieningen	5.2.2 Het aantal verbetermaatregelen voor knooppunten is groter (met gerichte subsidies)	* Minder subsidies verstrekken voor knooppuntontwikkeling	Gemeenten staan alleen voor de financiering van de projecten.	Meer subsidies verstrekken voor knooppuntontwikkeling	In het programma U-Ned is gekozen voor een mobiliteitsstrategie waarin knooppunten en hubs zowel ruimtelijk als qua mobiliteit belangrijke knoppen zijn in het vormgeven van een duurzame bereikbaarheid. Keuze kan zijn om gemeenten extra te ondersteunen bij een snelle ontwikkeling van hubs en knooppunten. Dat kan met kennis en/of meer subsidies.
	5.2.3 De ruimtelijke programmering is beter gekoppeld aan modaliteiten	Geen gezamenlijke programmering opstellen met regionale partijen	Dit is een essentie van de Provinciale Omgevingsvisie (POVI)		
	5.2.4 Kennis delen, onderzoek en monitoring vindt meer plaats	Minder kennisdeling, monitoring en onderzoek	Geen bezuinigen. Hier moet juist op geïntensiveerd worden. Ook in relatie tot de ruimtelijke opgaven bij het team Strategische Ruimtelijke Ontwikkeling en die in U-Ned.		
5.3 Alle belangrijke werklocaties, middelbare scholen en knooppunten zijn veilig, comfortabel en snel bereikbaar per fiets, waarbij de rol van de fiets in modal shift toeneemt	5.3.1 Het regionaal fietsnetwerk is vlotter, veiliger en comfortabeler	* Beperken van investeringen en subsidies in doorfietsroutes en innovaties, bijvoorbeeld door terug te gaan naar eerder niveau van investeringen	Dit is een kostenbesparing (investeringen en subsidies). Het is wel een beperking van alternatieve vervoerswijzen voor duurzame mobiliteit. Dit is niet in lijn met de uitgangspunten van onze provinciale Omgevingsvisie en de Mobiliteitsstrategie van U-Ned.	Inzetten op intensivering van investeringen en subsidies in doorfietsroutes en het regionaal fietsnetwerk	Kansen liggen er onder andere bij het wegnemen van infrastructurele barrières voor Doorfietsroutes. Dit in lijn met de landelijke ambities uit Tour de Force. In de groeisprongscenario's zijn deze investeringen ook verkend.
	5.3.2 De keten is sterker	* Beperken van investeringen en subsidies in fietsstallingen, bijvoorbeeld door terug te gaan naar eerder niveau van investeringen	Dit is een kostenbesparing (investeringen en subsidies). Het is wel een beperking van alternatieve vervoerswijzen voor duurzame mobiliteit. Dit is niet in lijn met de uitgangspunten van onze provinciale Omgevingsvisie en de Mobiliteitsstrategie van U-Ned.	Inzetten op intensivering van investeringen en subsidies in fietsstallingen	Dit in lijn met de landelijke ambities uit Tour de Force. In de groeisprongscenario's zijn deze investeringen ook verkend.
	5.3.3 Slim fietsen wordt op meer plaatsen ingevoerd	* Beperken van investeringen en subsidies in innovaties, bijvoorbeeld door terug te gaan naar eerder niveau van investeringen	Dit is een kostenbesparing (investeringen en subsidies). Het is wel een beperking van alternatieve vervoerswijzen voor duurzame mobiliteit.	Inzetten op intensivering van investeringen en subsidies in innovaties	Dit in lijn met de landelijke ambities uit Tour de Force. In de groeisprongscenario's zijn deze investeringen ook verkend.

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
	5.3.4 Stimuleren van gezond en veilig fietsgedrag is beter	* Beperken van inzet op gedrag	Deze inzet kan gebundeld worden met gedragsbeïnvloeding slimme mobiliteit en verkeersveiligheid. Efficiëntie is mogelijk haalbaar.		
5.4 Het aantal verkeersdoden en ernstig gewonden is laag	5.4.1 De provinciale infrastructuur is veiliger	Stoppen met gerichte kleine verbeteringen aan de provinciale infrastructuur	Dit levert een beperkte kostenbesparing op. En er is geen ruimte voor het oplossen van knelpunten die maatschappelijk veel aandacht krijgen.	Inzetten op gerichte kleine verbeteringen aan de provinciale infrastructuur	Mogelijkheid is om actief een programma gericht op verbetering verkeersveiligheid provinciale infrastructuur te starten. Gedacht kan worden aan een investeringsprogramma voor veilige infrastructuur (aanpak knelpunten). Meer voor de hand ligt om de huidige inzet (meelopend met andere werkzaamheden) te handhaven.
	5.4.2 Gemeentelijke infrastructuur wordt beter door stimuleringsbijdragen	* Stoppen met gemeentelijke subsidies	Geen investeringen in gemeentelijke verkeersveiligheid. In de praktijk zien we dat ondanks de 100% financiering (door Rijk en provincie) niet het volledige bedrag wordt benut. Dit heeft een negatieve impact op de verkeersveiligheid in Utrecht.	Vergoten gemeentelijke subsidies	In lijn met landelijke ambities zouden meer subsidies voor gemeentelijke infrastructuur verbeteringen beschikbaar gesteld kunnen worden. De ervaring van afgelopen jaren leert dat gemeenten hier niet erg warm voor lopen door bijvoorbeeld andere financiële prioriteiten en personeelsgebrek.
	5.4.3 Verkeerseducatie en -voorlichting is beter	Stoppen met educatie en voorlichting	Dit kan op termijn lijden tot een toename van de verkeersonveiligheid. Bepaalde doelgroepen (met name jeugd) worden niet meer aangesproken op verkeersveilig gedrag.		
	5.4.4 De verkeershandhaving is frequenter en sterker	* Minder bijdragen aan gerichte verkeershandhaving	De rol van provincie is beperkt. Verkeershandhaving is een taak van het Openbaar Ministerie en de politie.		
	5.4.5 Er wordt meer gebruik gemaakt van data en er zijn meer innovaties	Stoppen met verkeersanalyses en met het beschikbaar stellen daarvan aan andere regionale wegbeheerders	Wegvallen van inzicht en impuls voor bijvoorbeeld gemeenten om gericht hun verkeersveiligheid te bewaken en verbeteren.		
5.5 Het kwaliteitsnet goederenvervoer is op orde en sluit goed aan op de behoeften van gebruikers	5.5.1 Het kwaliteitsnet goederenvervoer is verder doorontwikkeld & 5.5.3 Het goederenvervoer is duurzamer	* Schrapen of beperken van subsidies voor initiatieven van derden	Minder voortgang op gewenste ontwikkeling naar een duurzame en energiebesparende logistieke sector.	Extra inzet op kwaliteitsnet goederenvervoer	Extra inzet is in theorie denkbaar. Dat vergt meer menskracht dan we nu inzetten. We hebben vooral een stimulerende rol richting partners.
5.6 Negatieve effecten van mobiliteit op de kwaliteit van de leefomgeving zijn laag	5.6.1 Het aantal geluidgehinderden langs provinciale wegen is minder	Beperken of stoppen van maatregelen ter vermindering van het aantal geluidbelaste woningen	Als we niet investeren in vermindering van het aantal geluidbelaste woningen, komen de geluidsdoelen in gedrang. Wellicht is zelfs onder de Omgevingswet meer budget nodig.	Investeren in het verminderen van geluidshinder	Nieuwe wetgeving rondom geluid gaat van ons een actievere inzet vragen.

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleids optie extensiveren	Impact maatregel	Beleids optie intensiveren	Impact maatregel
	5.6.2 De oversteekbaarheid van fauna bij provinciale wegen is beter	* Beperken of stoppen van maatregelen ter verbetering van de oversteekbaarheid door dieren	Beperkend op de doelen voor oversteekbaarheid van provinciale infra door dieren.	Extra oversteekmaatregelen voor dieren	Als we willen investeren op extra oversteekmaatregelen voor dieren vraagt dit extra geld.
	5.6.3 De mobiliteit is duurzamer met o.a. minder uitstoot van broeikasgassen	* Beperken of stoppen van de samenwerking (Regionale Mobiliteitsprogramma), die bedoeld is om de regionale uitvoering van het Klimaatakkoord voor mobiliteit vorm te geven	Strijdig met klimaatdoelen zoals vastgelegd in het Klimaatakkoord	Meer inzet op duurzame mobiliteit	Ter realisatie van de klimaatdoelen is denkbaar dat er meer investeringsgeld komt voor minder uitstoot. Dit kan vanuit mobiliteitsperspectief op meerdere wijzen worden gerealiseerd. Voorbeelden zijn stimulering schone vervoerswijzen, beprijzing en stimulering.
5.7 De vraag naar en het aanbod van mobiliteit is goed op elkaar afgestemd	5.7.1 De basis is beter op orde	Stoppen met inzet op data en verkeersmanagement	Strijdig met landelijke afspraken over data. Geen sturing op verkeerstroom door slimme benutting netwerken in gedrang komt.		
	5.7.2 De techniek op straat is beter ontwikkeld	* Geen inzet op innovaties. Beperken tot de basisactiviteiten	Minder voortgang op ontwikkeling duurzaamheid en energietransitie en uittreden uit bestaande overleggen met regionale partners.		
	5.7.3 De sturing vindt multimodaler plaats	Verminderen van multimodale sturing	Basisactiviteiten betreffen het coördineren van wegwerkzaamheden en het afhandelen van incidenten om de doorstroming op onze wegen te waarborgen. Deze kernactiviteiten kunnen niet gestopt worden		
	5.7.4 Het mobiliteitsmanagement is van betere kwaliteit	Stoppen met inzet in Goed op Weg	Als de provincie Utrecht met deze activiteit stopt, treedt de provincie uit bestaande overleggen. Het stimuleren van ander reisgedrag is door drukte van groot belang.		

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleids optie extensiveren	Impact maatregel	Beleids optie intensiveren	Impact maatregel
5.8 Verkenningen naar en regionale programma's over een goede bereikbaarheid per fiets, openbaar vervoer en auto in een gezonde en verkeersveilige omgeving zijn uitgevoerd met daarbij monitoring van het mobiliteitsprogramma en indicatoren	5.8.1 Het uitvoeren van verkenningen is beter afgestemd op de behoefte	Verminderen van verkenningen	Dit gaat om onder andere de inzet in U-Ned. Uitvoering van deze lopende verkenningen is noodzakelijk om de afspraken uit het BO MIRT (Bestuurlijk Overleg Meerjarige Infrastuctuur Ruimte en Transport) na te komen en de samenwerking met Rijk en regio te continueren. Behouden van de huidige inzet vraagt een structureel hogere inzet van provinciaal personeel dan tot op heden is ingezet. De recente BO MIRT afspraken maken de urgentie voor extra ambtelijke provinciale inzet alleen maar groter.	Vergroten van de inzet op verkenningen	De recente afspraken in het BO MIRT leiden tot een verkenningprogramma als opmaat voor investeringen in het OV, fiets, weg en knooppunteninfrastructuur. De provinciale kosten zijn doorgerekend in de Groeisprong 2040 en vertaald in het meerjarig financieel perspectief (kapitaallasten en exploitatielasten). De afspraken in het BO MIRT vergen ook een grotere personele inzet.

Programma 06. Bereikbaarheid II - Openbaar Vervoer

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
6.1 OV-reizigers zijn tevreden en het openbaar vervoer is efficiënt ingericht	6.1.1 Lopende contracten en concessies zijn kwalitatief beter	Niet meer rijden na de spits	Niet meer rijden na de spits is een beperking van de kwaliteit van het OV. Dit is in strijd met de door Provinciale Staten vastgestelde uitgangspunten nieuwe concessie en het door het college van Gedeputeerde Staten vastgestelde ontwerp programma van eisen. Forse besparingen op lopende concessies zijn juridisch lastig en leveren maar beperkt kostenbesparingen op.		
	6.1.1 Lopende contracten en concessies zijn kwalitatief beter	Dienstregeling versoberen	Versoberen van de dienstregeling beperkt de kwaliteit van het OV. Dit is in strijd met de door Provinciale Staten vastgestelde uitgangspunten nieuwe concessie en het door het college van Gedeputeerde Staten vastgestelde ontwerp programma van eisen. Forse besparingen op lopende concessies zijn juridisch lastig en leveren maar beperkt kostenbesparingen op.	Aanbesteding nieuwe OV-concessies.	De uitkomst van de aanbesteding is nog niet bekend. Deze uitkomst kan consequenties hebben voor de exploitatiekosten.
	6.1.1 Lopende contracten en concessies zijn kwalitatief beter	Prijsverhoging	Prijselasticiteit maakt opbrengstenverhoging een complex vraagstuk. Bij stijging hoger dan 5% blijven reizigers weg. Dit staat haaks op huidig beleid, zoals de pilot gratis ov oudere minima.		
	6.1.2 Er zijn betere bouwstenen voor een nieuw OV-netwerk	Niet meer studeren op toekomstige netwerkenaanpassingen	Daarmee is er geen zicht op benodigde investeringen in doorstroming of schaalsporg. Onvoldoende aangehaakt op landelijke inzet rondom spoor.		
	6.1.3 Er zijn minder knelpunten in de doorstroming van het OV	Geen investeringen meer in doorstroming	Besparing op investeringen ter verbetering van de doorstroming, hebben op termijn negatief effect op de structurele exploitatiekosten. Door een slechtere doorstroming stijgen de kosten per rit.	Het nemen van doorstromingsmaatregelen	Er is extra investeringsbudget benodigd voor het programma doorstroming en extra bemensing. Toenemende druk op het provinciaal en gemeentelijk wegennet frustreert de doorstroming van het OV. Extra investeringen kunnen die doorstroming verbeteren en gelijktijdig de exploitatielasten in de grip houden.

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
6.1 OV-reizigers zijn tevreden en het openbaar vervoer is efficiënt ingericht	6.1.4 Het beheer en onderhoud van eigen OV infrastructuur voldoet aan gestelde kwaliteitseisen	Verlagen onderhoudsniveau (baan en materieel tram)	Besparing van onderhoudskosten op korte termijn. Op termijn meer lapwerk en hogere incidentele onderhoudskosten (exploitatie- ipv kapitaallasten). Afnemende kwaliteit van netwerk en op termijn hogere uitval van trams.	Uitbreiding Lightrail	Voor de lange termijn zullen de huidige verkenningen in U-Ned verband naar realisatie van een Merwedelijn (en wellicht nog meer tramschakels) leiden tot meer in beheer te nemen assets. Dat leidt tot hogere kapitaallasten en exploitatielasten. Dit zal tevens een versterking van de capaciteit van het trambedrijf vragen.
		Correctief onderhoud ipv preventief	Besparing van onderhoudskosten op korte termijn. Op termijn meer lapwerk en hogere incidentele onderhoudskosten (exploitatie- ipv kapitaallasten). Afnemende kwaliteit van netwerk en op termijn hogere uitval van trams.		
	6.1.5 OV overkoepelende activiteiten worden beter uitgevoerd	Stoppen met landelijke samenwerkingen als DOVA (Samenwerkingsverband van decentrale ov-autoriteiten) en adviesraad Tram	Directe besparing op (lidmaatschaps)kosten. Consequentie is dat voor ons relevante kennis en ontwikkelingen niet plaatsvinden of dat wij zelf het wiel moeten uitvinden. Dit is op de lange termijn duurder of leidt tot minder kwaliteit in uitvoering en/of minder lobbykracht via het DOVA.		

Programma 07. Cultuur en erfgoed

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
7.1 De culturele infrastructuur is sterk	7.1.3 Er nemen meer mensen deel aan kunst en cultuur doordat festivals floreren	* Afbouwen festivalbudget.	De meerjarige festival-subsidies liggen t/m 2024 vast en kunnen nadien geleidelijk worden afgebouwd. Ook gemeenten en fondsen dragen bij aan festivals. Festivals en culturele talenten lijden nog steeds onder de gevolgen van de corona-crisis. We hebben als provincie met het Steun- en Herstelpakket € 8 miljoen geïnvesteerd om de sector en ook festivals en talentontwikkeling overeind te houden.		
	7.1.4 Het cultuurprofiel van Utrecht is steviger in samenwerking met gemeenten en partners	* Talentontwikkeling stoppen.	Met het stoppen van talentontwikkeling knippen we een stuk uit de culturele keten. Stoppen heeft een risico voor de keten, maar valt te motiveren met de redenering dat we in 2022 en 2023 een impuls hebben gegeven aan de infrastructuur voor talenten. Daarna zou de sector die zelf in stand moeten houden.		
7.2 De mate van behoud, de benutting en de beleving cultureel erfgoed is hoog	7.2.1 De kwaliteit van de leefomgeving is versterkt met cultuur en erfgoed zodat de mensen zich hier thuisvoelen.	Verminderen inzet op kwaliteit leefomgeving	Gezien verwachte bevolkingsgroei in de regio is het niet reëel om dit af te schalen.	Aanbod cultuur en erfgoed mee laten groeien met de bevolkingsgroei	Door de groei van het aantal inwoners, werkenden en recreanten in de provincie ontstaat er extra druk op het aanbod. Het aanbod is hier niet op toegerust. Er is structureel extra geld nodig voor het aanbod cultuur en erfgoed om gelijke tred te houden met de verwachte groei.
	7.2.2 Er zijn meer monumenten duurzaam gerestaureerd en ze worden beter gebruikt	Verminderde inzet op restauratie van Rijksmonumenten	Er is een bestuurlijke afspraak met het Rijk waarbij cofinanciering wordt verzorgd en vanuit Provinciale Staten is hiervoor 2023 en verder extra geld vrijgemaakt.	Monumenten en archeologie (toekomstbestendig) behouden en de restauratieachterstand beetje bij beetje wegwerken	Het benodigde bedrag voor de restauratieopgave in Utrecht is berekend op 111 miljoen. Het Fonds Erfgoedparels (jaarlijks ruim € 4,2 miljoen) is niet toereikend om deze opgave te helpen oplossen. Onlangs hebben Provinciale Staten reeds eenmalig € 5 miljoen extra vrijgemaakt voor de jaren 2023 en 2024, met het verzoek voor de jaren daarna beleid voor te bereiden. Vanaf 2025 is een extra investering nodig van jaarlijks € 2 miljoen voor de aanpak van grote restauratieopgaven.

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleids optie extensiveren	Impact maatregel	Beleids optie intensiveren	Impact maatregel
	7.2.3 Het beheer van Utrechts erfgoed is effectiever en efficiënter, de promotie richt zich op zo breed en divers mogelijk publiek	* Subsidiebudget Publieksbereik Erfgoed stoppen.	Met het stoppen van subsidies voor publieksbereik vervalt het ontsluiten van het erfgoed en het vertellen van het verhaal van het erfgoed. Focus komt te liggen op het beheer en behoud van het erfgoed, zodat het H102 vervalt.	Archeologie	Het hebben van een archeologisch depot is een wettelijke verplichting. Aangezien de grenzen van het depot zijn bereikt, is een verhuizing noodzakelijk. Hiervoor is eenmalig een investering nodig.
7.3 De Hollandse waterlinies zijn een belangrijke drager van een aantrekkelijke ruimtelijke kwaliteit	7.3.1 De integrale meerwaarde van militair erfgoed bij (gebieds)ontwikkelingen is hoger	Verminderen inzet op militair erfgoed	Dit betreft bescherming van Unesco werelderfgoed en hierop kan niet verminderd worden.	Hollandse Waterlinies	Het werelderfgoed Hollandse Waterlinies beslaat 8,6% van het grondgebied van de provincie. Om dit gebied beschikbaar te houden voor andere opgaven zijn investeringen nodig in arbeidsintensieve gebiedsprocessen en onderzoeken. Tot en met 2024 is daarin voorzien via incidentele financiering van het concernprogramma Hollandse Waterlinies. Daarna is structurele financiering nodig voor deze blijvende taak. In het programma opgebouwde expertise kan bijvoorbeeld breder ingezet worden voor ander ruimtelijk erfgoed zoals Werelderfgoed Neder-Germaanse Limes, Oude Hollandse Waterlinie, Grebbelinie. Begin 2023 loopt een extern onderzoek naar de borging van de opgave Hollandse Waterlinies en de effecten op benodigd geld en capaciteit.
	7.3.2 Het siteholderschap van de Hollandse Waterlinies is beter ontwikkeld	* Bijdrage Siteholderschap Hollandse Waterlinies verminderen	Het Siteholderschap betreft het gemeenschappelijk orgaan (GO) van de vier provincies en niet het provinciale programma Hollandse Waterlinies. Een kleine korting hierop is mogelijk, mits geaccordeerd door de overige leden van het GO: provincies Noord-Holland, Gelderland en Noord-Brabant. Zij moeten ook accepteren dat hierdoor minder landelijke taken uitgevoerd kunnen worden.		

Programma 08. Economie

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
8.1 Het bedrijfsleven en werknemers zijn toegerust op de toekomst	8.1.1 De arbeidsmarkt functioneert beter door goede aansluiting vraag en aanbod	Verminderde inzet op aansluiting vraag en aanbod arbeidsmarkt	Er is een samenwerkingsafspraken (Utrecht Talent Alliantie) met de regionale partners tot en met 2027.	Opzetten regionaal talentfonds	Afgelopen jaren is ingezet op het versterken van de arbeidsmarkt. Met het opzetten van een regionaal talentfonds kan gericht geïnvesteerd worden in de opleiding van mensen.
	8.1.2 Bedrijven en werknemers zijn beter voorbereid op digitalisering	* Beperkte rol provincie bij digitalisering bedrijven	Digitalisering heeft een grote impact op het regionale bedrijfsleven. De provincie kan kiezen voor een terughoudende rol op dit beleidsdossier.		
	8.1.3 Algemene ondersteuning van het MKB is beter, o.a. bij opvolging eigenaren, internationale handel, transitie naar circulair ondernemerschap	* Beperkte rol bij ondersteuning/opvolging van MKB-bedrijven	De provincie kan kiezen voor een sobere rol bij trajecten gericht op bedrijfsopvolging en algemene dienstverlening voor het mkb (midden- en kleinbedrijf). Als het huidige project van algemene dienstverlening – samen met o.a. de Kamer van Koophandel – eenmaal staat dan kan deze sobere rol een besparing opleveren.		
8.2 Het economische profiel (Gezond Stedelijk Leven) is sterk en zichtbaar competitief	8.2.2 Het (inter)nationaal vestigingsklimaat is beter	* Internationalisering: beëindigen vriendschapsband China	De vriendschapsband is vervallen na besluitvorming van PS op 9 november 2022.		
	8.2.2 Het (inter)nationaal vestigingsklimaat is beter	* Internationalisering: subsidie International Welcome Centre Utrecht Region afbouwen	De subsidie is toegekend tot en met 2024 en zou daarna kunnen worden afgebouwd. De activiteiten op internationalisering zijn grotendeels uitbesteed aan de ROM.		
8.3 Bedrijven en (kennis) instellingen zijn innovatief sterk	8.3.1 Het startup klimaat is beter met meer innovatieve startups	* Ondersteuning Start-up klimaat koppelen aan de ROM Utrecht Region	De uitvoering van het start-upbeleid van de provincie kan mogelijk nog meer gekoppeld worden aan de activiteiten van de ROM. Optie hierbij is het uitfasen van de directe provinciale subsidie aan een aantal intermediaire partijen gericht op start-ups. Kanttekening is dat de ROM hierbij aandacht moet houden voor het belang van start-ups bij innovatie en hun rol bij ecosysteem- en campusontwikkeling.	Ondersteunen innovatieve start-ups	Cofinanciering Europese middelen t.b.v. ROM-fondsen. De bijdrage in het Proof of concept (POC)-fonds is een regionale afspraak tussen de aandeelhoudende partijen en de ROM. De bijdrage aan het POC-fonds is eenmalig in 2024 € 2,25 miljoen.

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
8.4 Er zijn voldoende vestigingsmogelijkheden in aantal en kwaliteit	8.4.1 Werklocaties worden intensiever gebruikt en sluiten beter aan bij de marktvrage	Verminderde inzet op werklocaties	Er is extra geld beschikbaar gesteld aan de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU) om bedrijventerreinen te intensiveren en verduurzamen.	Verduurzaming en intensivering bestaande werklocaties Vervolgstappen plan van aanpak vitale centrumgebieden	Intensivering biedt de mogelijkheid om een bredere aanpak op verduurzaming werklocaties te ontwikkelen. Deze provinciale ambitie, die ook in de omgevingsvisie is opgenomen, wordt uitgewerkt via de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU). Hiermee wordt vervolg gegeven aan de langjarige aanpak (komende 10-15 jaar) die reeds is ingezet. Tranche 2 en 3 voor aanvullend geld OMU. Ca. € 30 miljoen per tranche. Met aanvullende procesgelden kunnen vervolgstappen gezet worden om van opgestelde plannen tot uitvoering te komen. Met als beoogd resultaat samenwerking en vitaliteit.
Algemeen Economie				Campusontwikkeling	Een campus is een fysieke randvoorwaarde voor talent en innovatie ontwikkeling. Met het opstellen van een gezamenlijke regionale visie, strategie, actieplan en fysieke randvoorwaarden kan campusontwikkeling aangejaagd en gefaciliteerd worden. Campusontwikkeling 2023-2026 kost naar verwachting € 1,5-2,5 miljoen per jaar.
8.5 De bezoekerseconomie is sterk en de toeristisch recreatieve structuur wordt beter benut	8.5.1 Recreatief groen is beter toegankelijk en bereikbaar	Verminderde inzet op recreatief groen	Er kan niet verminderd worden door afspraken over de bijdrage aan het routebureau en de groei van de bevolking.	Zwemwater	Het tekort aan openbaar zwemwater moet worden ingelopen. De behoefte is groot en neemt toe. Om gemeenten te bewegen hierin te investeren zal ook een bijdrage van de provincie nodig zijn in de beheerlasten. Nader onderzoek loopt en gaat inzicht geven in mogelijke locaties en financiering.
	8.5.2 Recreatievoorzieningen zijn kwalitatief sterker en worden beter gebruikt	Verminderde inzet op recreatievoorzieningen	Er kan niet verminderd worden door afspraken rond deelname aan de gemeenschappelijke regelingen inzake de recreatieschappen en de groei van de bevolking.	Beheerbijdrage voor intensiever gebruik recreatieve gebieden	Als provincie werken we voor recreatievoorzieningen samen met alle gemeenten en andere beheerders, zoals landgoedeigenaren. Er is behoefte aan een verhoging van de ondersteunende beheerbijdrage. Dit geeft garanties voor blijvende kwaliteit en daarmee blijvend en intensiever gebruik van de locaties voor recreatie. De behoefte aan intensiever gebruik komt voort uit de bevolkingsgroei en het gebrek aan ruimte. Zonder een extra bijdrage komt toegankelijkheid en gebruik in het geding. Extra bijdrage volgt uit overleg met partners.
	8.5.4 Het bestemmingsmanagement is efficiënter en effectiever	* Bestemmingsmanagement: subsidiebudget Recreatie en Toerisme verlagen	We kunnen de subsidies verminderen omdat er de afgelopen periode beperkt aanvragen zijn geweest.		

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleids optie extensiveren	Impact maatregel	Beleids optie intensiveren	Impact maatregel
	8.5.5 Verblijfsrecreatie is vitaler	Minder inzet op verblijfsrecreatie	Een vitale verblijfsrecreatie sector heeft relaties met woningbouw en ondernijning is. Hier liggen uitdagingen, waardoor minder inzet niet reëel is.	Revitalisering vakantieparken	Voor het uitvoeren van de plannen voor vitalisering en revitalisering van de vakantieparken is extra budget nodig. Gekeken wordt naar het inzetten van een vitaliteitsmanager, een expertteam en/of een subsidieregeling voor vakantieparken. Een actieve provinciale rol bij transformatie van vakantieparken is wenselijk en vraagt meer capaciteit en geld. Bij het ontbreken van een actieve rol van de provincie bestaat het risico dat de waarde van vakantieparken voor toeristisch gebruik minder wordt en wordt de kans op ondermijnende activiteiten groter.
	8.5.6 Het zakelijk toerisme is groter en verder versterkt	* Het stoppen van de coördinatie ter ondersteuning van de zakelijke markt	Hoewel de zakelijke sector het moeilijk heeft door en na de corona-crisis, zou de markt innovaties en verduurzaming voor eigen verantwoordelijkheid kunnen nemen. Het stoppen met deze activiteit heeft wel risico's; de zakelijke markt draagt door het anticyclisch karakter (door-de-weeks, buiten het vakantie seizoen) in sterke mate bij aan instandhouding van voorzieningen die ook voor de regionale recreant van belang zijn. De provinciale steun is gericht op verduurzamen en innoveren, juist na de corona-jaren. Dit geeft ondersteuning aan de positie van de Regionale Ontwikkel Maatschappij (healthy urban living). Onze bijdrage lokt bijdragen van partners uit. Zonder onze inzet is de verwachting dat diverse projecten in regionale samenwerking zullen stoppen.		
	8.5.6 Het zakelijk toerisme is groter en verder versterkt	* Het stoppen van de subsidie ter ondersteuning van de zakelijke markt	Zie stoppen coördinatie hierboven.		

Programma 09. Bestuur

Beleidsdoel	Meerjarendoel	Beleidsoptie extensiveren	Impact maatregel	Beleidsoptie intensiveren	Impact maatregel
9.7 Concernbrede aansturing op brede thema's is krachtig en effectief	9.7.1 De Sociale Agenda is beter zichtbaar en uitvoerbaar binnen de provinciale programma's en op een aantal sociale thema's aanvullend op gemeenten en andere organisaties	* De Sociale Agenda stoppen	De Sociale Agenda is voor vier jaar gefinancierd. Wanneer het nieuwe college dit programma niet voortzet, leidt dat niet tot een besparing. Geen apart programma Sociale Agenda betekent niet dat de provincie geen oog meer heeft voor de sociale aspecten van het beleid; daar zal per beleidsprogramma aandacht voor blijven.		
	9.7.2 Het ondersteunen van de transitie naar een circulaire samenleving is sterker en meer integraal	* Programma Circulaire Samenleving stoppen en onderdeel maken van regulier werk	Het programma stopt eind 2024. Het wordt daarna een managementverantwoordelijkheid waarop gemonitord moet worden. De provinciale inzet op Circulaire Samenleving wordt verkleind en meer aan de markt overgelaten.		
	9.7.3 De transitie naar een klimaatneutrale samenleving wordt concernbreed beter verankerd en gemonitord	Verminderde inzet op klimaatneutrale samenleving	Met het huidige beleid worden de doelen zoals vastgelegd in het klimaatakkoord met het Rijk niet gehaald. Extensiveren op dit onderdeel is niet reëel, aangezien het halen van de doelen verder uit het zicht raakt en de afspraken met het Rijk niet nagekomen worden.	Klimaatplan	De provincie werkt in 2023 aan een klimaatplan. Dit plan bestaat uit twee delen: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Een uitgangspuntennotitie klimaat, waarin de korte- en langetermijnstrategie, de klimaatambities, de aanpak en inzet van geld en capaciteit voor de gehele periode uiteengezet worden. ▪ Een uitvoeringsprogramma klimaat 2023-2030, toegespitst op de zes provinciale klimaattafels met per tafel benodigd aanvullend beleid en aanvullende maatregelen om de doelen uit het nationale klimaatakkoord te halen. Intensivering van de klimaatmaatregelen vergt een andere provinciale rol én een andere manier van werken. Een raming van de materiële en personele kosten verbonden aan uitvoering van het klimaatplan zullen onderdeel vormen van het bestuurlijke besluitvormingsproces dat in 2023 (en 2024) wordt doorlopen. De omvang van de geraamde kosten zijn sterk afhankelijk van de bestuurlijke ambities.

Colofon

Eindredactie
Hanneke Peeters, Mascha Schwarze,
Femke Laméris-Huis, Catharina Wouters
Kernteam Verkiezingen

Vormgeving
Vorm de stad

Februari 2023